

ምዕራፍ 12 - መጽሐፍ ቅዱስና መጻሕፍቱ

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ስለ «መጻሕፍት» ሲናገር በአይሁድ ዘንድ የሚታወቀውን የመጻሕፍት ስብስብ ያመለክት ነበር፤ ዮሐ. 5፥39። ይህን በም.6ህ አይተናል። የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት እንዲጻፉ በር እንደከፈተም በዚያው ምዕራፍ በመሥር አትተናል። አሁን የሚነሡ ጥያቄዎች፡ በእነዚህ ስብስቦች ውስጥ የሚገኙት እነዚህ መጻሕፍት የትኞቹ ናቸው? ከሌሎች መጻሕፍት ልንለያቸውስ እንዴት እንችላለን? የእነዚህ መጻሕፍት ጠባያት ምንድን ናቸው? የሚሉ ናቸው።

ስብስቦቹ የብሉይ ኪዳን ቀኖናና የአዲስ ኪዳን ቀኖና ይባላሉ። ቀኖና (CANON) ከግሪክ የተገኘ ቃል ሆኖ ሕግ፣ መለኪያ፣ መገምገሚያ ማለት ነው። ቅዱሳት መጻሕፍትን በሚመለከት ቤተ ክርስቲያን ቀኖና ስትል፤ በእስትንፋስ እግዚአብሔር የተገኙ መጻሕፍትን ዝርዝር ማመልከቷ ነው፤ ም. 7 ይመ.። ከጥንት ጀምሮ የሚታወቁ፣ ብዙ ጥቅም ያለባቸው መንፈሳውያን መጻሕፍት ቢገኙም፤ በቀኖና እንዲቁጠሩ ጥንታዊነታቸውና ጠቃሚነታቸው የቀኖናን መስፈርት በብቃት የሚያሟላ አይደለም። አንድ መጽሐፍ በቀኖና ውስጥ የሚቁጠረው የእግዚአብሔር ሥልጣን ሲኖረው ነው። ቀኖናዊ መጽሐፍ ቋሚና ዘላቂ የአስተርእዮተ እግዚአብሔር መዝገብ ነውና «የእግዚአብሔር መንፈስ ያለበት» ነው፤ 2ጢሞ. 3፥16-17። እንግዲህ እነዚህ መጻሕፍት ከሌሎች መጻሕፍት ሁሉ ለየት ያሉ ናቸውና የብሉይና የአዲስ ቀኖናዎችን ማወቅ ያስፈልገናል። ስለዚህ የብሉይ ኪዳን ቀኖና፣ የአዲስ ኪዳን ቀኖናና ቀኖና በኢትዮጵያ በሚሉት ንጉሳን አርእስት ከፍለን ለማተት እንሞክራለን።

ሀ) የብሉይ ኪዳን ቀኖና

በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ዘመን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በአንድ መጽሐፍ ላይ ሳይሆን፤ በተወሰኑ ጥቅልሎች ተጽፈው ነበር፤ ስለዚህ በምክራብ ኢየሱስ ሊያነብ ሲነሣ፤ «የነቢዮንም የኢሳይያስ መጽሐፍ ሰጡት» (ሉቃ. 4፥16-19) የሚለው የኢሳይያስ መጽሐፍ ከጥቅልሎቹ አንዱ መሆኑን ያሳያል። የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በየምክራቡ በተከበረ ስፍራ ይገኙ ነበር።

1. በአይሁድ አገር የነበረው ቀኖና

በቅድስቲቱ አገር እነዚህ መጻሕፍት በዕብራይስጥ ቋንቋ ይታወቁና ይከበሩ ነበር። አይሁድ የትኞቹ መጻሕፍት በቀኖናቸው እንዲቁጠሩ እንዳደረጉ ማወቅ አያስቸግርም። ምክንያቱም ከኢየሩሳሌም መፍረስ በኋላ በ90 ዓ.ም. ገደማ በጃምኒያ ይሁዲነትን (ተይህዶን) ለመወሰን የአይሁድ ሊቃውንት በተሰበሰቡ ጊዜ ቀኖናቸውን ወስነው ነበር። ዮሐናን የተባለ መምህር፤ በዕብራይስጡ መጽሐፈ አስቴር የእግዚአብሔር ስም አልተጠቀሰበትም፤ መጽሐፈ መክብብ ተስፋ መቀረጥ ይበዛበታል፤ መኃልየ መኃልይ የሰውን ስሜት በማይገባ መንገድ ይቀስቅሳል በማለት በቀኖና እንዳይገቡ ተቃውሞ አቀረበ። ጉባኤው ግን አሳቡን ውድቅ አድርጎ ከጥንት የመጣውን ቀኖና አጸደቀ። አይሁድ እስከ ዛሬ ድረስ በዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱሳቸው ይህን ቀኖና ይቀበላሉ። የመጻሕፍቱ ቊጥርና ቅደም ተከተል ቢለያይም፤ በክርስቲያኖች ሁሉ ዘንድ ተቀባይነት ያሏቸው 39 የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ብቻ ናቸው (1)።

2. በግሪክ አገር የነበረው የመጻሕፍት ስብስብ

ከባቢሉን ምርኮ ጀምሮ አይሁድ ሲበታተኑ ምክራቦችን ተከሉ። በተለይም በእስክንድርያ ብዙ አይሁድ ነበሩና ከሁለት መቶ ዓመታት ከክርስቶስ ልደት በፊት የብሉይ ኪዳንን መጻሕፍትና ሌሎችንም መጻሕፍት ወደ ግሪክ ተረጉሙ፤ ሌሎች ተጨማሪ መጻሕፍት ደግሞ በግሪክ ተጻፉ። በዚህ ዐይነት ብዙ መጻሕፍት በአንድነት በመገኘታቸው ቀኖናውያንና ቀኖናውያን ያልሆኑትን መጻሕፍት የሚለይ ጥብቅ ውሳኔ አልተሰጠም።

በክርስቲያኖች መካከል 39 የአይሁድ ቀኖና መጻሕፍት ሙሉ ተቀባይነት ነበራቸው። አንዳንዶች ደግሞ «አፖክሪፋ» የተባሉትን መጻሕፍት እንደ እግዚአብሔር ቃል በመቀጠር ተቀበሉ። ከግሪክ ቋንቋ የተገኘው አፖክሪፋ የተሰወረ ማለት ቢሆንም፤ ቃሉ ልዩ ልዩ አሳብ ሊኖረው ይችላል (2)። ጀርም የአፖክሪፋን መጻሕፍት በ400 ዓ.ም. ገደማ ወደ ላቲን ስለተረጉሙ፤ በ THE NEW ENGLISH BIBLE APOCRYPHA 15 ሙሉ መጻሕፍት ወይም የመጻሕፍት ክፍሎች ይገኛሉ። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን እነዚህን መጻሕፍት ትቀበላቸዋለች፤ ስትቀበላቸው ግን አቈጣጠሯ ለየት ያለ ነው፤ የመቃብያን መጻሕፍት ምንጭና ትርጉምም ልዩ ነው፤ «መቃብያን»ን በመቅመቃ ይመ።

ከአይሁድ ቀኖናና የአፖክሪፋ መጻሕፍት ውጭ ሌሎች መጻሕፍት ነበሩ፤ ከእነርሱም መካከል ስለ ሱደፕግራፋ (PSEUDEPIGRAPHA) (3) በዐጭሩ ማተት ያስፈልጋል። ሱደፕግራፋ እንደ ቀኖና መጻሕፍት ከቶ አልተቈጠሩም። ሆኖም ከእነዚህ መጻሕፍት ጥቂቶቹ ስለ አይሁድ ታሪክ፤ ባህልና አስተሳሰብ፤ በአዲስ ኪዳን ዘመንም ልዩ ልዩ ጠቃሚ ነገር ሊነግሩን ይችላሉ። ሱደፕግራፋ እንደዚህ ቃል ትርጉም እነዚህ መጻሕፍት ከደራሲው ውጭ በሌላ ሰው፤ ማለት ብዙ ጊዜ በታወቀ ሰው ስም ይጻፉ ነበር። ይህም የበለጠ ተቀባይነት እንዲኖራቸው ወይም ደራሲው ከሰደት እንዲያመልጥ ሊሆን ይችላል። ይህ ሱዶኖሚቲ (PSEUDONOMITY) (4) ይባላል። ከሱደፕግራፋ የተገኘና በኢትዮጵያ በተለይ የታወቁ መጽሐፈ ዕዝራ ሱቱኤል፤ መጽሐፈ ሄኖክና መጽሐፈ ኩፋሌ ናቸው። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን እነዚህን ሦስት መጻሕፍት በቀኖናዋ ውስጥ ትቀበላቸዋለች።

እንግዲህ የአፖክሪፋንና የሱደፕግራፋን መጻሕፍት እንዴት ልንመለከታቸው ይገባል? ለዚህ ጥያቄ ልዩ ልዩ መልሶች በቤተ ክርስቲያን ተሰጥተዋል። አንዳንዶች ለተወሰኑ መጻሕፍት የቀኖና ደረጃ ሰጥተዋቸዋል። ሌሎች ደግሞ መጻሕፍቱ ቀኖናውያን ባይሆኑም፤ ለታሪክ፤ ለመንፈሳዊ ዕውቀት ይጠቅማሉና በቤተ ክርስቲያን ቢነበቡ ጥሩ ነው ይላሉ። እነዚህ ሰዎች አንዳንድ ጊዜ «2ኛ የቀኖና መጻሕፍት» ወይም «አዋልድ» ይሏቸዋል። ካቶሊኮች «2ኛ ቀኖና» ሲሉ፤ በኋላ የተጨመረ ቀኖና ማለታቸው ነው። ስለ እነዚህ መጻሕፍት ሰዎች ያሰቡትንና የጻፉትን ብናስተውል ለግንዛቤ ይረዳናል፤

ሀ) የብሉይ ኪዳን የመጨረሻው ነቢይ የሚልክያስ ትንቢት በ435 ገደማ ከክ.በ. እንደተጻፈ ብዙ ሊቃውንት ይስማማሉ። የብሉይ ኪዳን ታሪክ መጻሕፍት ስብስብ ደግሞ በዚህ ጊዜ እንደተፈጸመ ይታሰባል። ከዚህ ጊዜ በኋላ የአይሁድ ታሪክ በመቃብያንና በሌሎች መጻሕፍት ተተርጓል።

አይሁድ ከሚልክያስ በኋላ እንደ ብሉይ ኪዳን ነቢያት በሥልጣን የሚናገር ነቢይ እንደተነሣ ዕውቅና አይሰጡም። ለምሳሌ የመቃብያን ጸሓፊ ከክ.በ100 ዓመት ገደማ ስለረከሰው መሠዊያ ሲጽፍ፤ «መሠዊያውን ካፈረሱት በኋላ፤ ስለ ድንጋዮች ምን ማድረግ እንደሚገባቸው ከእነርሱ ጋር የሚመክክር ነቢይ እስኪነሣ ድረስ፤ በቤተ

መቅደስ ኩረብታ ላይ በምቹ ቦታ ከመሯቸው» በማለቱ እንደ ቀድሞዎቹ ነቢያት በእግዚአብሔር ሥልጣን የሚናገር ሰው አለማወቃቸውን አሳየ፤ መቃብያን የግሪክ ትርጉም፤ በካቶሊክ ትርጉም 4፥45-46 ይመ. (5)።

ለ) በ37 ዓ.ም. ገደማ የተወለደው ዋናው የአይሁድ ታሪክ ሊቅ ዮሴፍ ወልደ ኮርዮን (ዮሴፉስ ፍላቪዩስ)፥ «ከአርጤክስስ እስከ ጊዜያችን ድረስ ሙሉ ታሪክ ቢጻፍም፥ የነቢያት ትክክለኛ ተከታታይነት ባለመገኘቱ ከፊተኞች መዝገቦች ጋር አንድ ዐይነት ክብር ይኖረው ዘንድ ተገቢ መሆኑ አልታመነበትም» (6) ብሎ በመጻፉ ለአፖክሪፋ መጻሕፍት ከምናውቃቸው የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ጋር እኩል ክብር አልሰጠም።

ሐ) መጽሐፍ ቅዱስን ወደ ላቲን የተረገመው ቅዱስ ጀሮም በአፖክሪፋ መግቢያ ውስጥ ስለ መጽሐፈ ጥበብና መጽሐፈ ሲራክ ካተተ በኋላ፥ «ቤተ ክርስቲያን መጽሐፈ ዮዲትን፥ መጽሐፈ ጦቢትንና መጻሕፍተ መቃብያንን እንደ ቀኖና መጻሕፍት ሳትቀበላቸው እንደምታነብ ሁሉ፥ እነዚህ ሁለት መጻሕፍትም ለቤተ ክርስቲያን ትምህርት ሥልጣን ለመስጠት ሳይሆን፥ ለሕዝብ መንፈሳዊ መታነጽ ታንብባቸው» በማለቱ አሳቡን ስለ አፖክሪፋ በግልጽ አሳይቷል። ይህን የጻፈው በ397 ዓ.ም. ነበረ (7)። ጀሮም አፖክሪፋ የሚለውን ቃል የተጠቀመበት ከዕብራውያን ቀኖና ውጭ የሆኑ መጻሕፍትን ለማመልከት ነበረ፤ አሳቡም በብዙዎች ዘንድ የተለመደ ሆኗል።

መ) ስለ አፖክሪፋ በቤተ ክርስቲያን ዘንድ የተለያየ አስተሳሰብ እንደነበረ የታወቀ ነው። ሆኖም የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን እስከ 1546 ዓ.ም. ድረስ በትሬንት ጉባኤ እነዚህን መጻሕፍት አላወጀቻቸውም ነበር።

ሠ) ፕሮቴስታንቶች የአፖክሪፋን መጻሕፍት ሲመረምሩ የታሪክ፥ የቅደም ተከተልና የስፍራ መለያየትን አግኝተውባቸዋል። እንደ እነርሱ አመለካከት በአፖክሪፋ መጻሕፍት የሰው ደኅንነት በቅዱሳን ትሩፋት የሚገኝ መሆኑ፥ ዓለም ቀድሞ ከተገኘው ቁስ አካል መፈጠሩ፥ እግዚአብሔር የሙታንን ጸሎት መስማቱና ምጽዋትን መስጠት ጎጠኢትን የሚያስተሰርይ ስለ መሆኑ፥ ትምህርት ስለሚሰጥና ይህም ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ጋር ስለሚቃረን፥ እስትንፋስ እግዚአብሔር በእነዚህ መጻሕፍት ላይ ለመኖሩ አንዳችም ምልክት እንደሌለ ይገልጣሉ (8)።

ረ) ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስና ሐዋርያት ትምህርታቸውን ለማብራራትና ለማረጋገጥ 39ኛን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት 300 ያህል ጊዜያት ሲጠቅሱ፥ የአፖክሪፋን መጻሕፍት ለትምህርታቸው ማብራሪያ ቢጠቅሱም፥ ትምህርታቸውን ለማረጋገጥ አልተጠቀሙባቸውም።

ስለ አፖክሪፋ መጻሕፍት ወይን ግሩደም የሚከተለውን አስፍሯል፡- «የአፖክሪፋ ጽሑፎች እንደ ቅዱሳት መጻሕፍት መቈጠር የለባቸውም። ምክንያቱም፡ 1) የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ሥልጣን እንዳላቸው ሲናገሩ፥ የአፖክሪፋ መጻሕፍት ሥልጣን እንዳላቸው ለራሳቸው አይናገሩም፥ 2) እነዚህ መጻሕፍት በተገኙበት በአይሁድ ሕዝብ ዘንድ እንደ እግዚአብሔር ቃል አልተቋቋሙም፥ 3) ኢየሱስና የአዲስ ኪዳን ጸሓፊዎች እንደ ቅዱሳት መጻሕፍት አልተቀበሏቸውም፥ 4) ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር የማይስማሙ ትምህርቶች አሉባቸው። እነርሱ በእስትንፋስ እግዚአብሔር ያልተገኙ የሰው ቃላት ብቻ እንደሆኑ ማስተዋል ይገባል። ለታሪክና ለቋንቋ ጥናት ጠቃሚ ናቸው። ብሉይ ኪዳን ከተጻፈ በኋላ ስለ ብዙ አይሁዳውያን ጀግንነትና እምነት የሚያወሱ ብዙ ታሪኮች ይገኙባቸዋል። ነገር ግን እነዚህ መጻሕፍት በብሉይ ኪዳን ቀኖና ውስጥ ከቶ አልነበሩምና

በመጽሐፍ ቅዱሳችን ውስጥ ስፍራ እጃታቸው ማሰብ አይገባም። ስለዚህ እነዚህ መጻሕፍት ዛሬ ለሃይማኖትና ለምግባር ምንም ሥልጣን የላቸውም። (9)።

ለ) የአዲስ ኪዳን ቀኖና

ዛሬ አብያተ ክርስቲያናት ሁሉ 27ቱን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት እንደ አዲስ ኪዳን የቀኖና መጻሕፍት ይቀበሏቸዋል። አንድ መጽሐፍ በቀኖና የሚቈጠረው ደራሲው እግዚአብሔር ሆኖ ሰው ሲጽፈው ነው፤ የመጽሐፍ ቅዱስ ቃላት በሰው አማካይነት የተጻፉ የእግዚአብሔር ቃላት ናቸው። ወንጌልን ለይቶ የመወሰንና የማስተማር ኅላፊነት ለሐዋርያት ተሰጥቶ ስለነበር፤ ሐዋርያት በመንፈስ ቅዱስ መሪነት አስተማሩ፤ ጻፉም። ይህን በተለይ በም. 6 እና በም. 7 አይተናል። አሁን ደግሞ የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን የቀኖና መጻሕፍት ከሌሎች መጻሕፍት እንዴት እንደሚለዩና ቀኖና መቼ እንደተወሰነ ማየት አለብን።

1. የቀኖና መጻሕፍት መስፈርት

እያንዳንዱ መጽሐፍ በመጀመሪያ ወደ አንዲት ቤተ ክርስቲያን ወይም ወደ አንድ ሰው ተጽፎ ተላከ። አንዳንድ መጻሕፍት፤ ለምሳሌ እንደ ሮም ወይም እንደ ቆሮንቶስ መልእክት ቶሎ የታወቁ ሆኑ፤ ከዚያም ተገልብጠው ወይም ተልከው ወደ ሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ደረሱ፤ ቆላ. 4፥16። በዚህ መንገድ ለታላላቅ አብያተ ክርስቲያናት በሐዋርያት የተጻፉ የመጻሕፍት ስብስብ እያደገሄደ። አንዳንድ መጻሕፍት ግን ወደ ታወቁ ቤተ ክርስቲያን ወይም ሰው ባለመጻፋቸው ቶሎ ታዋቂነትን ሊያገኙ አልቻሉምና በቀኖና ውስጥ ለመቈጠር ረጅም ጊዜ ጠየቀ።

ለሐዋርያት ልዩ ሥልጣን ስለተሰጠ፤ በሕይወት እስከነበሩ ድረስ ስለ ቀኖና ብዙ ጥያቄ አልተነሣም። እነርሱ የጻፏቸው መጻሕፍት ከብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ጋር እንደ እግዚአብሔር ቃል ተቈጥረዋል፤ 1ጢዊ. 5፥18፤ 2ጴጥ. 3፥15-16። ከሞቱ በኋላና ልዩ ልዩ መጻሕፍት በሐዋርያት ስም መታየት ሲጀምሩ ግን መጻሕፍትን መለየትና ቀኖናን መወሰን አስፈላጊ ሆነ። ቤተ ክርስቲያን ይህን ስታደርግ ሦስት መስፈርቶችን ትመለከት ነበር ፡-

ሀ) ክርስቶስ ለሐዋርያት ልዩ ሥልጣን ሰጥቶ ነበርና መጽሐፉ ሐዋርያዊ ሥልጣን ያለው መሆኑን፤

ለ) መጽሐፉ ከመጀመሪያ መታወቂያና በቤተ ክርስቲያን አምልኮ መነበቡን፤

ሐ) የመጽሐፉ ትምህርት ከታወቀው ከክርስቶስና ከሐዋርያት ትምህርት ጋር መስማማቱን።

2. የቀኖና መጻሕፍትን የመወሰን ታሪክ

የቤተ ክርስቲያን ቀኖናን የመወሰን ታሪክ ሙሉ በሙሉ ባይታወቅም፤ በመጠኑ የሚከተለውን ይመስል ነበር። ከዚህ በላይ በተጻፉት ሦስት መስፈርቶች መሠረት አራቱ ወንጌሎች፤ የሐዋርያት ሥራ፤ 13ቱ የጳውሎስ መልእክቶች፤ 1ኛ ጴጥሮስ፤ 1ኛ ዮሐንስና የዮሐንስ ራእይ ከመጀመሪያ ጀምሮ ተቀባይነት ነበራቸው፤ የሚነሣባቸውም ጥያቄ እጅግ ጥቂት ነበረ። የማርቆስ ወንጌል የጴጥሮስ፤ የሉቃስ ወንጌልና የሐዋርያት ሥራ የጳውሎስ ሥልጣን እንደነበረባቸው ይታሰባል። ስለ ዕብራውያን መልእክት፤ ስለ 2ኛ ጴጥሮስ፤ ስለ 2ኛና 3ኛ ዮሐንስ፤ ስለ ይሁዳ መልእክቶች ጊዜያዊ ጥርጥር ነበረ፤ እስከ 367 ዓ.ም. ድረስ ስለ ቀኖና አንድም የሚያስማማ አሳብ አልነበረም። በዚያ ዓመት ቅዱስ አትናቴዎስ በ39ኛው የፋሲካ መልእክት 27ቱ መጻሕፍት በምሥራቅ አብያተ

ክርስቲያናት በቀኖና መቁጠራቸውን አረጋገጠ። የምዕራብ አብያተ ክርስቲያናትም ከሠላሳ ዓመት በኋላ በካርታጎ (በዛሬዋ ቱኒስ) ሲኖዶስ ከምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት የቀኖና ዝርዝር ጋር ተስማሙ። ከዚያ ጊዜ ወዲህ ስለ አዲስ ኪዳን ቀኖና ብዙ ጥያቄ አልተነሣም። ለምሳሌ ማርቲን ሉተር የያዕቆብን መልእክት እንደ ገለባ ቢቈጥረውም እንኳ፡ ብዙ ድጋፍ ስላላገኘ መጽሐፉ ቀኖናዊ ሆኖ ተቆጠረ። ክርስቲያን 27ቱን መጻሕፍት ሲያነብ እግዚአብሔር ለበረከቱ ስለደረሳቸው፡ ስለጠበቃቸውና በሚያውቀው ቋንቋ እንዲያጠናቸው ስላደረገው፡ ለእግዚአብሔር ምስጋና ማቅረብ ይገባዋል።

ሐ) ቀኖና በኢትዮጵያ

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን 81 መጻሕፍትን በቀኖናዋ ትቀበላለች። ነገር ግን ስለ መጻሕፍቱና ስለ አቋጣጠሩ በቤተ ክርስቲያኒቱ ውስጥ ልዩ ልዩ አሳብ አለ። በግእዙ ፍትሐ ነገሥት የቀኖና መጻሕፍቱ ድምር 81 ስላልሆነ፡ በፍትሐ ነገሥት አንድምታ ትርጓሜ አንዳንድ መጻሕፍት ተጨምረው ይገኛሉ። በግእዝና በአማርኛ የተጻፈው የመጻሕፍቱ ዝርዝር በመቅመቃ «የቅዱሳት መጻሕፍት ዝርዝር» ርእስ ይገኛል።

በ1953 ዓ.ም. በአፄ ኃይለ ሥላሴ ትእዛዝ መጽሐፍ ቅዱስ በአማርኛ ተተርጉሞ ታተመ። በማውጫው 40 የብሉይ ኪዳን፡ 18 የብሉይ ኪዳን 2ኛ ቀኖናና 27 የሐዲስ ፓትርያርክ አቡነ ተክለ ሃይማኖት በመቅድሙ፡ «... በውስጡ 52 የብሉይ ኪዳን፡ 27 የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍትን» እንደያዘ መስከረው መጽሐፉን ያደንቃሉ። እዚህ ላይ የመጽሐፍ አቋጣጠር ችግር ይታያል። ለምሳሌ ከ39ኙ መጻሕፍት ውስጥ «መጽሐፈ ምሳሌ» ተከፍሎ «መጽሐፈ ምሳሌ» እና «መጽሐፈ ተግሣጽ» ተብሎ እንደ ሁለት መጻሕፍት ተቈጥሯል። ይህ መጽሐፍ በ1953 ዓ.ም. ታትሞ የታወቀ ሆኗል።

ሊቀ ሥልጣናት ሀብተ ማርያም ወርቅነህ ስለዚህ መጽሐፍ ሲጽፉ፡ በሊቃውንት ብዙ ጥናት ከተደረገ በኋላ ትክክለኛ ቀኖና መጽሐፍ ቅዱስ መሆኑ እንደተረጋገጠ ይገልጣሉ (10)። ከ1993 ዓ.ም ወዲህ በብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ትእዛዝ የተሻለ ትርጉም እንዲኖር እነዚህ መጻሕፍት እንደገና በመተርጉም ላይ ይገኛሉ። የሚያስገርም ነገር ቢኖር፡ በብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ሥልጣን ዐሥራ ስምንቱ ሊቃውንት ባዘጋጁት መጽሐፍ በፍትሐ ነገሥት መሠረት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን 81ዱን መጻሕፍት በቀኖና ውስጥ መቀበሏ ታውጇል (11)። ይህ ዝርዝር በአቋጣጠሩና በመጻሕፍቱ ዐይነት ከታተሙት መጽሐፍ ቅዱሶች የተለየ ነው። በተለይ ከአዲስ ኪዳን በኋላ ስምንት «የሥርዐት መጻሕፍት» ተጨምረዋል። ስለ ኢትዮጵያ የቀኖና መጻሕፍት ዝርዝር በይበልጥ ለማወቅ ካስፈለገም፡ በ R.W. COWLEY የተጻፉ "THE BIBLICAL CANON OF THE ETHIOPIAN ORTHODOX CHURCH TO- DAY" (12) ይመ.

ከዚህ የተነሣ ስለ ኢትዮጵያ ቀኖና አንዳንድ ጥያቄዎች ይነሳሉ ፡-

1. 81 የሚለው ቍጥር ከየት መጣ? በፍትሐ ነገሥት በግእዝና በአማርኛው አንድምታ መካከል፡ በአንድምታ ትርጉሙና በታተሙት መጽሐፍ ቅዱሶች ዝርዝሮች መካከል ይህ ልዩነት ሲታይ፡ 81 የሚለው ቍጥር ችግር የፈጠረ አይመስልምን? 81 በአንድ የግብጽ የሲኖዶስ መጽሐፍ ንኡስ ቍጥር እንጂ በአንቀጹ ውስጥ የተጠቀሱ የእግዚአብሔር ቃል መጻሕፍት ብዛት አልነበረም የሚለው አባባል እውነት ይሆንን?

ያም ሆነ ይህ የቅጥሩን አሳብ ትቶ በቀኖና ውስጥ መገኘት የሚገባቸው መጻሕፍት ቢጠኑ የተሻለ ይመስላል።

2. የብሉይ ኪዳንን ቀኖና በተመለከተ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ብቻ አንዳንድ የሱደግራፋ መጻሕፍትን (መጽሐፈ ዕዝራ ሱቱኤል፣ መጽሐፈ ኩፋሌ፣ መጽሐፈ ሄኖክ) ይልቁንም መጽሐፈ ዮሴፍ ወልደ ኮርዮንን በቀኖናዋ ውስጥ በምን መሠረት ትቀበላቸዋለች? አንዳንድ ሰዎች ይሁዳ 14-15ን ጠቅሰው መጽሐፈ ሄኖክ ለምን በቀኖና አይቁጠርም? ብለው ይጠይቃሉ። በዚህ ዐይነት ሐዋርያው ጳውሎስ የአረማውያንን መጻሕፍት ቢጠቅስም መጻሕፍቱ እንደ እግዚአብሔር ቃል አይቁጠሩም፤ ለምሳሌ ሐ.ሥ. 17፥28፤ ቲቶ 1፥12። ይሁዳ በመጽሐፈ ሄኖክ የሚገኘውን የሄኖክን ቃል ጠቀስ እንጂ «ተጽፏል» በማለቱ መጽሐፈ ሄኖክን እንደ ቀኖና መጽሐፍ አልጠቀሰውም። ሌሎች የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎችም 20 ጊዜ ያህል መጽሐፈ ሄኖክን የጠቀሱ ቢመስልም፣ ስሙን ባለመጻፋቸው ወይም «ተጽፏል» ባለማለታቸው ለማብራሪያ እንጂ ትምህርታቸውን ለማረጋገጥ አለመሆኑ ግልጽ ነው።

3. የአዲስ ኪዳንን ቀኖና በተመለከተ አንዳንድ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ስምንቱን «የሥርዐት መጻሕፍት» (13) እንደ እግዚአብሔር ቃል የሚቀበሏቸው በምን መሠረት ነው? እነዚህ መጻሕፍት ለምን በኢትዮጵያ አልታተሙም? የእግዚአብሔር ቃል ከሆኑ በኦርቶዶክስ መጽሐፍ ቅዱሶች ለምን አንድ ላይ ታትመው አልተጠረዙም? በሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ዐልፎ ዐልፎ ቢታወቁም እንኳ ለቀኖና ምንም ተቀባይነት የላቸውም።

4. የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን (እንደዚሁም የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን) የጥንት አባቶችን ቀኖና ብቻ ለምን አትቀበልም? የ2ኛ ቀኖና መጻሕፍት ለምን ጨመረች?

ቅዱስ አትናቴዎስ በ367 ዓ.ም. በፋሲካ መልእክት ውስጥ 27ቱን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ከዘረዘረ በኋላ እንደሚከተለው ጻፈ ፡-

«ከሚሰጡት ሕያው ቃል እግዚአብሔር የሚጠሙ እንዲባረኩ እነዚህ (መጻሕፍት) የደገነንት ምንጮች ናቸው። በእነዚህ ብቻ እግዚአብሔርን የመምሰል ትምህርት ታውጇል። አንድም ሰው በእነዚህ ላይ ሌላ አይጨምር፤ ወይም ከእነዚህ አንድም አይቀንስ። ስለ እነዚህ መጻሕፍት (ከዚህ በፊት ከመጽሐፈ አስቴር በስተቀር 39ኙ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ተዘርዝረው ነበር) ጌታችን ሰዱቃውያንን፣ «መጻሕፍትን ባለማወቃችሁ ትስታላችሁ» ብሎ አሳፈራቸው። እንደዚሁም አይሁድን፣ «መጻሕፍትን መርምሩ፤ ስለ እኔ የሚመሰክሩ ናቸውና» ብሎ ወቀሳቸው (14)።

ከዚህ በኋላ ስለ አፖክሪፋና ስለ ሌሎች መጻሕፍት ውሳኔውን እንደሚከተለው ገለጠ ፡- «ነገሩ በይበልጥ ግልጽ እንዲሆን በግድ ይህን እጨምራለሁ። ከዚህ በላይ ከተጻፉት በቀኖና ያልተካተቱ፣ ከእኛ ጋር በተባበሩና እግዚአብሔርን የመምሰል ትምህርት በሚፈልጉ እንዲነበቡ በአባቶች የተወሰኑ ሌሎች መጻሕፍት አሉ። እነርሱም መጽሐፈ ጥበብ፣ መጽሐፈ ሲራክ፣ መጽሐፈ አስቴር፣ መጽሐፈ ዮዲት፣ መጽሐፈ ጦቢት፣ «የሐዋርያት ትምህርት» እና መጽሐፈ ሔርማ (ኖላዊ) ናቸው። እነዚህ ብቻ ሲነበቡ፣ እነዚያ ግን በቀኖና ይቁጠራሉ» (15)። መጽሐፈ አስቴር በቀኖና ተቀባይነት እንዳላገኘ እናያለን። በጃምኒያ ግን መጽሐፈ አስቴር በቀኖና ተቀባይነት እንደነበረው አይተናል (ሀ) ይመ.። ክርስቶስ በቅዱሳት መጻሕፍት መካከል ቁጠረው፤ ስለዚህ በዚህ ነገር የቅዱስ አትናቴዎስን አሳብ ለመቀበል ያዳግታል። ቀኖናን የሚወስነው ሰው ወይም

ሲኖዶስ ወይም ጉባኤ ሳይሆን እስትንፋስ እግዚአብሔር ነው፤ ም. 14 ይመ.። ከቀኖና ውጭ ስለሚገኙት መጻሕፍት የቅዱስ አትናቲዎስና የጀርም አስተሳሰብ አንድ መሆኑን እናያለን (የዚህን ምዕራፍ ሀ2ሀ ይመ.)።

ቅዱስ አትናቲዎስ በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ትውፊት ልዩ ቦታ ያለው ታላቅ የቤተ ክርስቲያን አባት መሆኑ የታወቀ ነው። የምዕራብ አብያተ ክርስቲያናት አባቶች በቀኖና አሳብ ሲሰማሙ፡ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ውሳኔውን መቼና ለምን ጣሰች? ብለው ሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ከመጠየቅ አይቈጠቡም።

ለእነዚህ አራት ጥያቄዎች አጥጋቢ መልስ እስኪሰጥ ድረስ፡ ወይም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን በቀኖና ላይ ያላትን ውሳኔ እስክትለውጥ ድረስ፡ የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት በቀኖና ላይ ከእርሷ ጋር ሊሰማሙ አይችሉም፤ የክርስትናም አንድነታቸው በኢትዮጵያ አይጸናም።

በኢትዮጵያ ስለ ቀኖና ውዝግብ እንዳለ መካድ አይቻልም። ሆኖም ስለ 66ቱ መጻሕፍት በዓለም አብያተ ክርስቲያናት አንድ አሳብ አለና ማንም ክርስቲያን እነርሱን ተቀብሎ በእምነት እንደ እግዚአብሔር ቃል ሊያጠናቸው ይገባል። 39ኙን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ዐውቋቸው ጠቀሳቸው፤ ቀኖናውያን መሆናቸውንም አጸደቁ። 27ቱ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትም በሐዋርያት ሥልጣን የተገኙና ጥንታውያን የቤተ ክርስቲያን አባቶች ቀኖናውያን መሆናቸውን ያረጋገጡላቸው ናቸው፤ የዛሬዎቹ ሊቃውንትም ይቀበሏቸዋል። በ2000 ዓመታት ውስጥ ምእመናን እነዚህን መጻሕፍት እያወቋቸው ብዙ በረከት አግኝተውባቸዋል። የእግዚአብሔር ቃል መሆናቸውን መንፈስ ቅዱስ ከመንፈሳቸው ጋር መስክሮላቸዋል። እነርሱን መንቀፍ፡ በውስጣቸው ያለውን አሳብ መጣስ ወይም መተው እግዚአብሔርን እንደ መንቀፍና መተው ያስቈጥራል።

ክርስቲያን ሌሎችን መጻሕፍት አንብቦ ለታሪክ፡ ለሐዋርያት ዘመን ሁኔታ፡ ለቋንቋና ለመልካም መንፈሳዊ ምሳሌ ብዙ ጥቅም ሊያገኝ ይችላል። ሆኖም በቀኖና ውስጥ እንዲቆጠሩ የሚያደርግ በቂ ምክንያት ስላልተገኘ፡ እንደ እግዚአብሔር ቃል ሊጠቀምባቸው አይገባም። ለእነዚህ መጻሕፍት ብዙ ሰዓት ከመስጠቱ በፊት 66ቱን በማስተዋል አንብቦ ይጨርስ!

ማስታወሻ

- (1) «የቅዱሳት መጻሕፍት ዝርዝር» በመቅመቃ ይመ.
- (2) THE NEW ENGLISH BIBLE. INTRODUCTION TO THE APOCRYPHA. OUP 1970።
- (3) THE ILLUSTRATED BIBLE DICTIONARY. IVP. "PSEUDEPIGRAPHA" ይመ.
- (4) THE ILLUSTRATED BIBLE DICTIONARY "PSEUDONOMITY" ይመ.
- (5) ከNEW ENGLISH BIBLE ተተርጉሟል፤ የ«ድጎረ ቀኖና (ዲዩትሮካኖኒካል) መጻሕፍት» በኢትዮጵያ ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን የታተመውን ገጽ 87 ይመ.
- (6) SYSTEMATIC THEOLOGY. GRUEDEM ገጽ 56።

(7) ከ"POST NICENE FATHERS OF THE CHRISTIAN CHURCH" የተተረጎመ።

(8) SYSTEMATIC THEOLOGY. GRUDEM. ገጽ 59።

(9) SYSTEMATIC THEOLOGY. GRUDEM. ገጽ 59።

(10) የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርት ከሊቀ ሥልጣናት ሀብተ ማርያም ወርቅነህ፤ ገጽ 47-49።

(11) የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነት ሥርዓተ አምልኮትና የውጭ ግንኙነት 1988፤ ገጽ 41-46።

(12) OSTKIRCHLICHE STUDIEN-AUGUSTINUS VERLAG WURZBURG DEZEMBER 1974.

(13) «የሥርዐት መጻሕፍት»፤ እነዚህ ስምንት መጻሕፍት በሙሉ ወይም በከፊል በልዩ ልዩ ቋንቋና ሁኔታ በአንዳንድ አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ይገኛሉ። መጻሕፍቱ በሮሙ ቀሌምንጦስ የተዘጋጁ ናቸው ቢባልም፤ በ381 ዓ.ም. ገደማ በአንድ ምሥራቃዊ ሰው የተሰባሰቡ ናቸው። ለምሳሌ በ3ኛው መቶ ዓመት የተጻፈው «ዲድስቅልያ» የሚባለው የቤተ ክርስቲያን ሥርዐት መጽሐፍ ከ4ኛው መቶ የቤተ ክርስቲያን ሁኔታ ጋር እንዲስማማ ሆኖ ተሻሸሎ ተዘጋጅቷል፤ ከስምንቱ መጻሕፍት አንዱ ነው። በአንዳንድ ምክንያት በትሩላን ጉባኤ በ682 ዓ.ም. እነዚህ ስምንት መጻሕፍት ታገዱ። በNIDCC "APOSTOLIC CONSTITUTIONS"፤ "APOSTOLIC CANONS" ፤ "DIDASCALIA APOSTOLORUM" ይመ. በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን አንዳንዶች አብጥሊስ ዘሐዋርያት አንቀጽ 81፤ «ስምንቱን መጻሕፍት ከካሕናት በቀር ምእመናን ሁሉ ሊያዩላቸው አይገባም፤ ሕግና ሥርዐት ስላሏቸው ነው» በማለቱ አለመታተማቸውን ይደግፋሉ። ይህ አስተሳሰብ መጻሕፍቱን ከሌሎች መጻሕፍት ሥልጣን ውጭ ያደርጋቸዋል።

(14) ከ"Volume IV ATHANASIOS SELECT WORKS IN POST-NICENE FATHERS EERDMANS, MICHIGAN" ተተርጉሟል።

(15) LETTER 39 (FOR 367 ዓ.ም)።

ምዕራፍ 13 - መጽሐፍ ቅዱስና አተረጓጎሙ

እስከ ዐሥራ ስምንተኛው ክፍለ ዘመን ድረስ ክርስቲያኖች ሁሉ መጽሐፍ ቅዱስን የእግዚአብሔር ቃል ነው ብለው ይቀበሉት ነበር (ም. 17 ይመ.)። ከዚያ በፊትም ሆነ አሁን በምእመናን መካከል ያለው የተለያየ አሳብ ብዙ ጊዜ ከመጽሐፍ ቅዱስ አተረጓጎማቸው የተነሣ እንጂ ስለ መጽሐፍ ቅዱስ ካላቸው አመለካከት የሚመነጭ አይደለም። ሆኖም በም. 1-12 ያገኘነው ትምህርት የራሱ የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት በመሆኑ ለመጽሐፍ ቅዱስ አተረጓጎም መሠረት ነው።

ሰው፡ መጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈውን ልዩ አስተርጓሚ ሁሉ የሚገልጥ (ም. 1-5)፣ የክርስቶስ ሥልጣን ያለው (ም. 6)፣ በእስትንፋስ እግዚአብሔር የተገኘ (ም. 7)፣ ፍጹም ትክክለኛ (ም. 8)፣ ለአማኝና ለቤተ ክርስቲያን አስፈላጊ (ም. 9)፣ ለሃይማኖትና ለምግባር በቂ (ም. 10)፣ ግልጽ (ም. 11) እና ቀኖኖዊ (ም. 12) መሆኑን ከተረዳ ጥሩ መሠረት አለው። ሰው ከእነዚህ እውነቶች በአንዱ ላይ እንኳ ጥርጥር ካለው መጽሐፍ ቅዱስን ወደ መተርጎም ሥራ ሲሄድ፣ ዐጉልና ድብቅ አሳብ ይኖረዋልና አተረጓጎሙ የተዛባ ይሆናል። ክርስቲያን፣ ትርጉሙ ትክክል እንዲሆን፣ በትሕትና የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት የሚያጠና፣ በእምነት የሚቀበል፣ በሙሉ ፈቃድ የሚፈጽምና የመንፈስ ቅዱስን አብርሆት የሚሻ መሆን አለበት (ም. 20 ይመ.)።

አማኝ በዚህ አስተያየትና መንፈስ ሁሉ አንድን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል እንዴት ሊያጠና እንደሚገባው ለማሳየት ብንፈልግ ኖሮ፣ ሙሉ መጽሐፍ መጻፍ አስፈላጊ ነበረ (1)። ሆኖም ዋና ዋና ነጥቦችን በሦስት አርእስት ከፍለን ለማየት እንሞክራለን።

ሀ) የመጀመሪያዎቹ አንባቢዎች አንቀጹን እንዴት እንዳስተዋሉት መረዳት

ይህ ሥራ በእንግሊዝኛ "EXEGESIS" ይባላል። የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት ሁሉ የተጻፉት የመጀመሪያ አንባቢዎቻቸው (ወይም የሚነበቡላቸው አድማጮች) የተጻፈውን እንዲያስተውሉ ነው። ደራሲው መንፈስ ቅዱስ ስለሆነ፣ መጻሕፍቱ ለዚህ ዓላማ በጥሩ አኳኋን የተዘጋጁ መሆናቸውን ማመን አይከብድም። ከአንዳንድ የግል ደብዳቤዎች በስተቀር መጻሕፍቱ ለሊቃውንት ብቻ ሳይሆን፣ ለጠቅላላው የእግዚአብሔር ሕዝብ የተዘጋጁ ነበሩ። ቂይቶ የግል ደብዳቤዎችም ለምእመናን የተነበቡ ይመስላል። መንፈስ ቅዱስ ደራሲ ቢሆንም በሰዎች አማካይነት ስለተገኘ፣ ስለ ጸሓፊዎችም ማሰብ አለብን።

እነዚህ ጸሓፊዎች በእምነት ወንድሞቻችን ናቸውና ዓላማቸውንና ስሜታቸውን ማስተዋል እንችላለን። ሙሴ በግብጽና በምድረ በዳ እስራኤልን ሲመራ፣ ዳዊት ንጉሥ ሲሆን፣ ሰሎሞን ቤተ መቅደስ ሲመርቅ፣ ኢሳይያስ በተከበበችው ኢየሩሳሌም ትንቢት ሲናገር፣ ጴጥሮስ የተራራውን ስብከት ሲሰማ፣ ቅድስት ድንግል ማርያም በመስቀሉ ሥር ስታዝን፣ ቶማስ የተነሣውን ክርስቶስን ሲያገኝ፣ ጳውሎስ ለገላትያ ቤተ ክርስቲያን መልእክቱን ሲጽፍ፣ ዮሐንስም ራእዮችን ሲያይ አንባቢ ከእነርሱ ጋር ሆኖ «የእነርሱን ጫማ» አድርጎ መቆም አለበት። ይህም ማለት በታሪክ ውስጥ ካለው ሰው ጋር ራሱን አንድ ማድረግ ማለት ነው። ይህ በእንግሊዝኛ "IDENTIFICATION" ይባላል። የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ደረቅ ታሪክ አይደለም፤ የእኛም ታሪክ ነውና! ስለዚህ ወደ መጽሐፍ ቅዱስ ዓለም እንድንገባ አንዳንድ ነጥቦችን ስለምናነበው ክፍል መመልከት

ይገባናል፤ ይኸውም የክፍሉን፣ ለምሳሌ የድርሰቱ ዐይነትና እንዴት እንደተገኘ፣ እንደዚሁም በአስተርእዮ መስፋፋት ውስጥ ያለውን ስፍራ ማረጋገጥ ነው።

1. የመጽሐፉ ዐይነትና የድርሰት ደንቦች

አንባቢ በዚህ ዘመን የተጻፈ መጽሐፍ ሲያነብ መጽሐፉ ታሪክ፣ ትምህርት፣ መዝሙር፣ ግጥም፣ ስድ ንባብ፣ ሕግ ... ወዘተ መሆኑን፣ እንደዚሁም እንደ ድርሰቱ ዐይነት የመጽሐፉ ቋንቋ፣ ባህል፣ ሰዋሰው፣ ምሳሌና ቃል አጠቃቀም ... ወዘተ እንዴት እንደሆነ በቀላሉ ያውቃል። እኛም መጽሐፍ ቅዱስን በምናውቀው ቋንቋ ስናነበው፣ እነዚህ ነገሮች ብዙ ጊዜ አያስቸግሩንምና እንደ ሌላ መጽሐፍ ልናነበው እንችላለን። አንዳንድ ጊዜ ግን ከሌላ ቋንቋ ስለተተረጎመና ከሁለት ሺህ ዓመታት በፊት ስለመጣ ግር ይለናል። ይህም ሲሆን፣ ማስታወሻ ይዘን ሲመቸንም ሰው በመጠየቅ ወይም ማብራሪያ መጽሐፍ ላይ በማየት ነገሩን ማቃለል እንችላለን።

2. የመጽሐፉ ክፍል ዐውድ

የክፍሉን ይዘት ማስተዋል ክፍሉ እንዴት እንደተገኘ ጥያቄዎችን መጠየቅ ይረዳል። ስለዚህ አንባቢው ፦

ሀ) ድርጊት ከሆነ፣ ማን፣ ምንን፣ መቼ፣ በምን ሁኔታ፣ በምን ምክንያት፣ ከምን ውጤት ጋር ፈጸመ?

ለ) ንግግር ከሆነ፣ ማን፣ ለማን፣ ምንን፣ መቼ፣ በምን ሁኔታ፣ በምን ምክንያት፣ ከምን ውጤት ጋር ተናገረ?

ሐ) ትምህርት ከሆነ፣ ማን፣ ምንን፣ ለነማን፣ መቼ፣ በምን ሁኔታ፣ በምን ምክንያት፣ ከምን ውጤት ጋር አስተማረ ወይም ጻፈ?

መ) ጸሎት ወይም መዝሙር ከሆነ፣ ማን፣ ምንን፣ መቼ፣ በምን ምክንያት፣ በምን ሁኔታ፣ በምን መንፈስ (ስሜት)፣ በምን ውጤት ጸላየ ወይም ዘመረ? ለሚሉትና ለመሳሰሉት ጥያቄዎች መልስ ይፈልግ።

3. በዘመኑ የአስተርእዮ መስፋፋት

ዛሬ ሰው መጽሐፍ ቅዱስን ባወቀው መጠን አንብቦ ይተረጎመዋል። የመጀመሪያ አንባቢዎች ግን፣ በተለይ በብሉይ ኪዳን ዘመን የኖሩ እስከ ጊዜያቸው ድረስ በተሰጣቸው አስተርእዮ መሠረት መጻሕፍትን ያነቡ ነበር። ስለዚህ አንድን ክፍል ስናጠና የመጀመሪያው አንባቢ በተሰጠው አስተርእዮ መሠረት ልንመለከተው ይገባናል፤ ም.3 ይመ.። ለምሳሌ ኦሪት ዘጸአትን ስናነብ፣ አንድ እስራኤላዊ፣ እግዚአብሔር በግብጽ ላይ መቅሠፍት በማምጣት፣ በፋሲካ፣ ቀይ ባሕርን አሻግሮ በማሳለፍ፣ መና በመስጠትና እንዲሁም በደብረ ሲናና በምድረ በዳ ያደረገለትን ማወቁንና ከዚህ የተነሣ ስለ አምላኩ የተረዳውን መገንዘብ ይገባናል። ያ እስራኤላዊ ስለ እግዚአብሔር ኀይል፣ ፍርድ፣ ጽድቅ፣ መግባትና ቅድስና ጥርጥር አልነበረውም!

አንባቢ የክፍሉን ዐይነት፣ እንዴት እንደተገኘና ስፍራውን በአስተርእዮ ዕድገት ተገንዝቦ ሲመረምር፣ የመጀመሪያዎቹ አንባቢዎች እንዴት እንዳስተዋሉት ማወቅ ይችላል። የክፍሉን አሳብ በዚህ መንገድ ካገኘ በኋላ ወደ ሁለተኛው ርምጃ ለመሄድ ዝግጁ ይሆናል።

ለ) አንቀጹን ከጠቅላላው መጽሐፍ ቅዱስ አሳብ ጋር ማዛመድ

ይህ ሥራ በእንግሊዝኛ "SYNTHESIS" ይባላል። ሰው ይህን ሥራ ሲሠራ የሚከተሉትን መርሆች ልብ ቢያደርግ እጅግ ይረዳዋል ፡-

1. በመጽሐፉ ውስጥ የአንቀጹን፣ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ደግሞ የመጽሐፉን ስፍራዎች መገንዘብ

ማናቸውም አንቀጽ (ወይም ጥቅስ) በአንድ ክፍል፣ ክፍሉ በአንድ መጽሐፍና መጽሐፉ በሙሉ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተጽፈው ይገኛሉ። ስለዚህ አንቀጹ ስለተጻፈበት መጽሐፍ ጥያቄዎችን እንደሚከተለው መጠየቅ ይረዳል ፡- ማን፣ ለነማን፣ መቼ፣ በምን ምክንያት፣ በምን ሁኔታ፣ በምን ዓላማ ጻፈ? (አንዳንድ ጊዜ የእነዚህ ጥያቄዎች መልሶች ከዚህ በላይ በሀገሪቱ ከተጠቀሱት ጥያቄዎች መልሶች ጋር አንድ ሊሆኑ ይችላሉ)። ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ ከተገኘ በኋላ፣ ጸሓፊው አንቀጹን በመጽሐፉ ለምን እንዳሰፈረና አንቀጹ ከመጽሐፉ ጠቅላላ ትምህርት ጋር እንዴት እንደሚገናኝ ማስተዋል ይቻላል።

ለምሳሌ አንቀጹ ዮሐንስ 5፥1-9 ቢሆን፣ ዮሐንስ በወንጌሉ ይህን መተረክ ለምን መረጠ? ደግሞስ ከኢየሱስ ተአምራት ሁሉ ሰባት «ምልክቶች»ን ብቻ በወንጌሉ ለማካተት ለምን ወሰነ? ተብሎ ሊጠየቅ ይችላል። መልሶች በከፊል የሚከተሉት ይሆናሉ ፡- ዮሐንስ በወንጌሉ በተለይ ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ለመግለጥ ፈለገ (ዮሐ. 20፥30-31)፤ በሰባቱም ምልክቶች ኢየሱስ በለውጥ፣ በርቀት፣ በጊዜ፣ በመጠን፣ በተፈጥሮ፣ በበሽታና በሞት ላይ ፍጹም ሥልጣን እንዳለው በማሳየት አምላክነቱን አረጋገጠ፤ «የዮሐንስ ወንጌል» እና «ወንጌል» በመቅመቃ 6ኛ እትም ይመ.።

2. አንቀጹን ከጠቅላላው መጽሐፍ ቅዱስ አስተርጓሚ ጋር ማስተያየት

እስከ ሐዋርያት ሞት ድረስ አስተርጓሚ እየተስፋፋ ሄደ። ስለዚህ በመጀመሪያ የተጻፉት መጻሕፍት በኋላ ለተጻፉት መሠረት መሆናቸው፣ በኋላ የተጻፉትም የመጀመሪያዎችን እንዴት ምሉዓን እንዳደረጓቸው ይታያል። ስለዚህ ለምሳሌ፡ ሀ)የብሉይ ኪዳን ሰዎችን ማንነት፣ ጠባይና ድርጊት በአዲስ ኪዳን አመለካከት (ለምሳሌ ስለ አቤል፣ ኖሳ፣ አብርሃም፣ ሙሴ ... ወዘተ፤ ዕብ. ም.11 ይመ.)፣ ለ)የአሪት ዘሌዋውያንን ሥርዐት በዕብራውያን መልእክት፣ ሐ)የብሉይ ኪዳንን ትንቢት በአዲስ ኪዳን ፍጻሜ ማስተዋል ይገባል። አንድ ሰው ይህን ሲያደርግ የአዲስ ኪዳንን ምልዐት ማስተዋል ይጀምራል፤ ብሉይ ኪዳንን የማያውቅ ሰው ግን የአዲስ ኪዳንን ምሥጢር መረዳት ያስቸግረዋል።

3. አሻሚ የሆነውን ጥቅስ ውስጥ በሆነው መተርጉም

አንድን ጥቅስ በሁለት ወይም በሦስት መንገድ፣ መተርጉም ቢቻልም፣ ተመሳሳይ ጥቅስም ከእነዚህ መንገዶች በአንዱ ብቻ ቢተረጎምም፣ ትርጉሙ የመጀመሪያው ጥቅስ ትርጉም ነው። ለምሳሌ ክርስቶስ፣ «ከእኔ አብ ይበልጣል» በማለቱ ብልጫው በመለኮት ወይም በሥራ አመራር ወይም በሌላ ይሆናል ተብሎ ሊገመት ይችላል። ሆኖም ሌሎች ጥቅሶች ክርስቶስ ፍጹም አምላክ በመሆኑ አብና ወልድ በመለኮት ስለማይበላለጡ፣ ክርስቶስ ሰው በመሆኑ ብልጫው በሥራ አመራር (ከአብ በመምጣቱና ወደ አብ በመመለሱ) እንደሆነ በብዙዎች ዘንድ ይታመናል፤ ዮሐ. 14፥28።

4. ግልጥ ያልሆነውን ግልጥ በሆነው መወሰን

አንዳንድ ጥቅሶች ግልጽ ሆነው ባይገኙ፤ ትርጉማቸውን ግልጽ በሆኑት ጥቅሶች መወሰን ያስፈልጋል። ለምሳሌ «ስለ ሙታን የሚጠመቁ» የሚለው ምን እንደሆነ በትክክል ባናውቅም (1ቆሮ. 15፥29)፤ ሰው ከምት በኋላ ሁኔታውንና መድረሻውን ይለውጣል ማለት ፈጽሞ አይቻልም፤ ምክንያቱም «ለሰዎች አንድ ጊዜ መሞት፤ ከእርሱ በኋላም ፍርድ እንደተመደበባቸው» ተጽፏል፤ ዕብ. 9፥27።

5. አነስተኛውን ነገር ከፍ ባለው መወሰን

በእግዚአብሔር የተገለጠው ነገር ሁሉ ዋጋም ስፍራም አለው፤ አገልግሎት አለው፤ ማቴ. 5፥19። ሆኖም ለታላቁ ነገር አነስተኛው ነገር ስፍራውን መስጠት ያስፈልገዋል። በዚህ ምክንያት ቀንን ከማክበር የሰው ጥቅም (ማር. 2፥27)፤ ከምግብ የአማኝ በረከት (1ቆሮ. 8፥13) እና በልሳን ከመናገር ትንቢትና የማኅበር መታነጽ ይበልጣሉ፤ 1ቆሮ. 14፥1-5:28።

6. የትንቢትን አሰጣጥና አፈጻጸም ማስተዋል

ስለ ትንቢት አፈጻጸም መጽሐፍ መጻፍ ይቻላል። ትንቢትን በሚመለከት የሚጠቀሰው የሚከተለው ይሆናል ፡- ዋናው ነጥብ ትንቢት ሲሰጥ በአድማጮቹ ሁኔታ ይገለጣል፤ የሚፈጸመው ግን በሚፈጸምበት ዘመን ሰዎች ሁኔታ ነው። ለምሳሌ ለአብርሃም የተሰጠው ቃል ኪዳንና ተስፋ በሥጋዊው ዘር ተሰጠ፤ አሁንም በእምነት በሚገኘው ዘር ይፈጸማል። ይህ እስራኤል ዘሥጋንና እስራኤል ዘነፍስን ይመለከታል፤ ዘፍ. 17፥7:9-10፤ ገላ. 3፥16:29።

«በአንተና በሴቲቱ መካከል፤ በዘርህና በዘሯም መካከል ጠላትነትን አደርጋለሁ፤ እርሱ ራሱን ይቀጠቅጣል፤ አንተም ሰኩናውን ትቀጠቅጣለህ» (ዘፍ. 3፥15) የሚለው ለትንቢት አተረጓጎም ሁሉ ዐቢይ ምሳሌ ሊሆንልን ይችላል። በጥቅሱም አራቱ የትንቢት ዐበይት አርእስት ይታያሉ ፡-

ሀ) የሴት ዘር (ክርስቶስና ተከታዮቹ) የዓለም ታሪክ እምብርት ነው፤ ገላ. 3፥16-29።

ለ) የሴት ዘር በእባብና በዘሩ (ሰይጣንና ተከታዮቹ) ይጠላል፤ ዮሐ. 15፥18-19።

ሐ) የሴት ዘር የጠላውን በትግሉ ያሸንፋል፤ ዮሐ. 12፥31-32፤ ሮሞ 16፥20፤ ራእ. 3፥21።

መ) የሴት ዘር በትግሉ መከራን ይቀበላል፤ ኢዮብ 1 እና 2፤ 1ጴጥ. 2፥23-24፤ 2ጢሞ. 3፥12።

አዳምና ሔዋን የትንቢቱን ቃል ሲሰሙ የሴት ዘር፤ ሀ) ማን እንደሚሆን፤ ለ) መቼ፤ ሐ) አንድ ጊዜ ወይም በተደጋጋሚና በልዩ ልዩ ደረጃ፤ መ) በአካላዊ ወይም በመንፈሳዊ መንገዶች ወይም በሁለቱም የጠላውን እንደሚያሸንፍ ማወቅ አይችሉም ነበር። ትንቢቱ በሚያስተውሉት ሁኔታ ተመርኩዞ እንደ እግዚአብሔር ዕቅድ እንደሚፈጸም ዐወቁ፤ አዳም ሚስቱን ሔዋን ብሎ ሰይሟታልና (ቀ. 20)። ጊዜው ሲደርስ የትንቢቱ አፈጻጸም ይታያል። ክርስቲያን ትንቢቱ ሁሉ እንደሚፈጸም ያውቃል። የተፈጸሙትን ትንቢቶች አስተውሎ በመፈጸም ላይ ያሉትንና ለወደፊት የሚፈጸሙትን ትንቢቶች በማይናወጥ ተስፋ ፍጻሜያቸውን በደስታ ይጠብቃል (2)።

7. የዕብራይስጥን አገላለጥ ማስተዋል

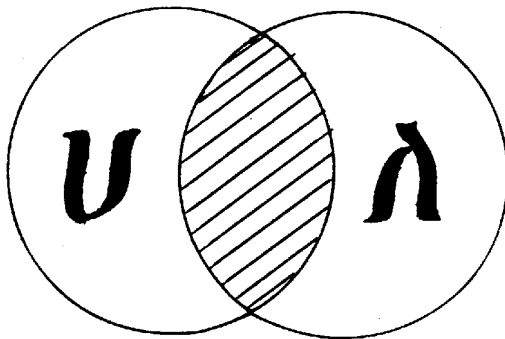
ማናቸውም ቋንቋ የራሱ አገላለጥ ይኖረዋልና ዕብራይስጥም የራሱ አገላለጥ አለው። ብሉይ ኪዳን በዕብራይስጥ ተጽፏል፤ አዲስ ኪዳን በግሪክ ቢጻፍም፤ ክርስቶስና ሐዋርያት አይሁድ በመሆናቸው በትምህርታቸው የዕብራይስጥ ባህል ብዙ ጊዜ ይታያል።

በዕብራውያን መካከል ከሁሉ የታወቀ የግነት (የማጋነን) አጠቃቀም ነበረ፤ በነገሩ ላይ በማተኩር በግነት እጅግ ይጠቀማሉ። ለምሳሌ ነገሥታት ተስፋ ሲሰጡ «የመንግሥቱን እኩሌታ ስንኳ ቢሆን ... እሰጣለሁ» ይሉ ነበር፤ ማር. 6፥22-23።

ክርስቶስ፤ «ማንም ወደ እኔ የሚመጣ ቢኖር አባቱንና እናቱን ... ባይጠላ፤ ደቀ መዝሙራ ሊሆን አይችልም» ብሏል። ይህን በቁሙ ብንተረጉመው የተፈጥሮን ሁኔታና የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ይቃረናል። እዚህ ላይ ክርስቶስ፤ ተከታዩ በሕይወቱ ቅድሚያ ሊሰጠው እንደሚገባ ለማሳየት በግነት ተጠቀመ፤ ሉቃ. 14፥26። ይህ ዐይነት ግነት ደግሞ «ያዕቆብን ወደድሁ፤ ዔሳውንም ጠላሁ» በሚለው ንጽጽር ይታያል፤ ሚሊ. 1፥2፤ ሮሞ 9፥13።

8. እግዚአብሔር በሰው ምሳሌ ስለ መገለጡ

ይህ ሥራ በእንግሊዝኛ "ANTHROPOMORPHISM" ይባላል። እስከ አሁን ድረስ በአማርኛ ለዚህ የአነጋገር ዘይቤ አቻ ቃል አልተገኘለትም። ሰው በእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ ተፈጥሯልና በመካከላቸው መጠነኛ ተመሳሳይነት አለ፤ ልዩነትም አለ። ሰው ስለ ሰው ሲናገር በሰው ቋንቋ ይናገራል፤ ቃላቱ ግልጥና ውሱን ናቸው። በእነዚህ ቃላት ስለ እግዚአብሔር ሲናገር ግን የመጽሐፍ ቅዱስ አጠቃቀም ለየት ያለ ይሆናል፤ ምክንያቱም በቃላቱ ሰው ስለ ሰው ሲናገር የሰው ድካም፤ ጉድለት፤ ክፋት፤ ውሱንነት ሊኖርባቸው ይችላል። በእግዚአብሔር ዘንድ ግን ድካም፤ ጉድለት፤ ክፋት፤ ውሱንነት የለም። የቃላቱን አጠቃቀም አንድነትና ልዩነት በሚገናኙ በሁለት ክበቦች ልንገልጠው እንችላለን ፡-

በዝንጉርጉሩ ክፍል ስለ እግዚአብሔርና ስለ ሰው የቃሉ አጠቃቀም አንድ ነው በ«ሀ» ክፍል ቃሉ ስለ እግዚአብሔር ፍጹምነት ይገልጣል። በ«ለ» ክፍል ስለ ሰው ድካም ... ወዘተ ይገልጣል። ይህን በይበልጥ መረዳት እንድንችል አንዳንድ ምሳሌዎችን እንመልከት ፡-

ሀ) አባት፤ እግዚአብሔር ከዘላለም እስከ ዘላለም የሆነ ፍጹም አባት ነው። ከእርሱ አባትነት ሁሉ ተገኝቷል (ኤፌ. 3፥14-15)፤ ማናቸውም ሥጋዊ አባት የእግዚአብሔርን አባትነት በከፊል ወይም በጥላ ዘይቤ ያሳያል። የሰው አባትነት በጊዜ ውስጥና በጎጠኦትም የተዛባ ሲሆን፤ የእግዚአብሔር ያልተወሰነና ፍጹም ነው። ተመሳሳይነት የሚታየው እንደሚከተለው ነው፤ ሁለቱም ይወልዳሉ፤ ከእነርሱም የሚገኙት የአባቶቻቸውን መልክና ባሕርይ ይይዛሉ፤ ከአባቶቻቸውም ወጥተው ወደ አባቶቻቸው ይመለሳሉ፤ አባቶቻቸውንም ያከብራሉ፤ የአባቶቻቸውንም ፈቃድ ይፈጽማሉ። ሰው ከወደቀ በኋላ ከእነዚህ ነገሮች አንዳንዶችን በከፊል ይፈጽማል።

ለ) ቊጣ፤ ሰው በትክክል ሊቈጣ ይችላል፤ 2ሳሙ. 12፥5፤ መዝ. 4፥4፤ ማር. 3፥5፤ ኤፌ. 4፥26። ሆኖም ብዙ ጊዜ በሰው ቊጣ ንጄት፣ ሥጋት፣ ራስን አለመግዛት፣ ፍርድ አልባነት፣ ቂም፣ ስንፍና፣ ትዕቢት ወይም የስሜት ለውጥ ይታይበታል። ሁሉ ጎጠኦት ናቸውና በእግዚአብሔር ቊጣ ውስጥ አይገኙም። እግዚአብሔር ጻድቅ ፈራጅ በመሆኑ ሁልጊዜ በሰው ጎጠኦት ምክንያት ይቈጣል፤ ይህም የጽድቁና የቅድስናው ክብር ነው። በእግዚአብሔርና በሰው ቊጣ ተመሳሳይነት የሚታየው፣ ሁለቱም በሰው ጠባይና ድርጊት አዝነው ርምጃ በመውሰዳቸው ላይ ነው።

ሐ) ጸጸት፤ ሰው ያቀደው ነገር ሳይሆንለት ሲቀር ወይም ድርጊቱ ያልታሰበ ውጤት ሲያስከትል ይጸጸታል፤ መሳ. 21፥6፤15፤ 2ቆሮ. 7፥8። እግዚአብሔር ግን እንደ ሰው አይጸጸትም (1ሳሙ. 15፥29)፤ ምክንያቱም የሚሆነውን ሁሉ ከመጀመሪያ ያውቃልና አሳቡንና ዕቅዱን አይለውጥም። ቢሆንም ክፉ ነገርን ወይም የሚያሳዝንን ነገር ሲያይ ይጸጸታል፤ በነገሩ ምክንያት ያዝናል። በእግዚአብሔርና በሰው ጸጸት ተመሳሳይነት የሚኖረው ሁለቱም ባቀዱትና ባደረጓቸው ነገሮች አሳዛኝ ውጤቶች ሲገኙ ነው። ዋና ልዩነቱ በእግዚአብሔር አስቀድሞ ውጤቱን ማወቅና በሰው አለማወቅ ላይ ነው።

እግዚአብሔርን ሙሉ በሙሉ እንዳለ ማወቅ አንችልም። ሆኖም ሰው በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሩ በሰው ምሳሌነት ከተገለጠው በከፊል እናውቀዋለን፤ በከፊል የምናውቀውም እውነት ነው። ይህ ባይሆን ኖሮ የክርስቶስ ትሥጉት ስለ እግዚአብሔር ምንም አይገልጥም ነበር፤ ዮሐ. 1፥18።

9. የ«መርገም መዝሙሮችን» መንፈስ መረዳት

ክርስቶስ፡ «ጠላቶቻችሁን ውደዱ፤ የሚረግሙአችሁንም መርቁ» ብሎ አዝዞናል፤ ማቴ. 5፥44-45። ዳዊት ስለ ጠላቶቹ፡ «የሚበድሉኝን በድላቸው ...» (መዝ. 35፥1)፤ «ልጆቼ ይጥፉ» (መዝ. 109፥12) እና የመሳሰሉት የመርገም ቃላት በተለይ በመዝ. 35፡59፡69፡109 ተጽፈው ይገኛሉ። እንግዲህ የክርስቶስና የዳዊት አሳብ የተለያየ አይደለምን?

ልንገነዘባቸው የሚገባን አንዳንድ ነገሮች አሉ። መጀመሪያ እነዳዊት በሙሴ ሕግ የሚገኙ፡ «አትበቀልም፤ በሕዝብህም ልጆች ቂም አትያዝ» እና «በቀልና ፍርድ የእኔ ነው» የሚሉትን ትእዛዛት መንፈስ በማወቃቸው፣ በመዝሙሮቻቸው የሚተላለፏቸው አይመስልም፤ ዘሌ. 19፥18፤ ዘዳ. 32፥35፤ ሮም 12፥19። ሐዋርያትም፡ «የቤትህ ቅንዓት በልታኛለች» እና «ሹመቱን ሌላ ይውሰድ» የሚሉትን ዐረፍተ ነገሮች ሲጠቀሙባቸው ስናይ፡ የእግዚአብሔር መንፈስ እንዳለባቸው እንረዳለን፤ መዝ. 69፥9ን ከዮሐ. 2፥17 ጋር፣ መዝ. 109፥8ን ከሐ.ሥ. 1፥20 ጋር ይመ.።

ስለዚህ እነዳዊት፡ «የሚሰድቡህም ስድብ በላዩ ወድቋል» እና ሌሎች ተመሳሳይ አቤቱታዎች በመቅረባቸው (መዝ. 69፥9)፣ የእግዚአብሔር ሰዎች ስለሆኑ፡

ጠላቶቻቸው በእነርሱ ላይ ብቻ ሳይሆን በተለይ በእግዚአብሔር ላይ በመነሣታቸው፥ የእግዚአብሔር ጠላቶች መሆናቸው፥ የበቀል ባለቤት እግዚአብሔር ራሱም እንደሚፈርድባቸውና የእግዚአብሔር የጽድቅ ፍርድ ተገቢ መሆኑን መገንዘባቸው ይታያል። ምናልባት የግጥም ጭት አገላለጥ በመዝሙሮቹ ይታያል። ሆኖም ክርስቶስ በፍርድ ቀን የመዝሙሮችን ዋና የበቀል አሳብ ይፈጽመዋል፤ ራእ. 6፥10፤ 19፥1-2፤ «መዝሙረ ዳዊት» መቅመቃ ይመ.።

ስለ መርገም መዝሙሮች አንድ ሌላ ነገርን ብናስተውል ሊረዳን ይችላል። በዕብራይስጥ ግስ አጠቃቀም ትእዛዝ፥ ለወደፊት የሚሆንና ፍጹም የማይቀር ነገርን ሊያመለክት ይችላል። ለምሳሌ ኢሳይያስ «ነጢአታቸውን ይቅር አትበላቸው» ሲል አሳቡ በእውነት ይቅር አትላቸውም የሚል እንጂ እግዚአብሔር ይቅር እንዳይላቸው መለመኑን የሚያሳይ አይደለም፤ ኢሳ. 2፥9። በዚህ አሳብ መሠረት በዕብራይስጥ «የዚህን ሕዝብ ልብ አደንድን፤ ጆሮአቸውን አደንቀር፤ ዐይናቸውንም ጨፍን» የሚለው የኢሳይያስ «ትእዛዝ» (ኢሳ. 6፥10) ወደ ግሪክ ቋንቋ ሲተረጎም፥ «የዚህ ሕዝብ ልብ ደንድኗል፤ ጆሮአቸውም ደንቀሯል፤ ዐይናቸውንም ጨፍነዋል» ቢባል የኢሳይያስን አሳብ በትክክል ይገልጣል፤ ማቴ. 13፥15፤ ሐ.ሥ. 28፥27። እንግዲህ በመርገም መዝሙሮች የመዝሙረኛው ጸሎት ከቂም ወይም ከቅሬታ የተነሣ የተነገረ ቢመስለን፥ እግዚአብሔርን በሚቃወሙት ላይ የሚመጣውን የማይቀር ፍርድ የሚመለከት ሊሆን ይችላል።

10. ማናቸውም ጥቅስ በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ሁሉ ይበራራል፤ የመጽሐፍ ቅዱስንም አሳብ ሁሉ ያንጸባርቃል

የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት ሁሉ አንድነት አላቸው። ሁሉ ከአንዱ ከመንፈስ ቅዱስ ተገኝተው ስለ አንድ እግዚአብሔር እየገለጡ መድኃኒትና ጌታ ወደ ሆነው ወደ ክርስቶስ ኢየሱስ ያመለክታሉ። ስለዚህ አንባቢው መጽሐፍ ቅዱስን በማስተዋል ሲያነብ፥ መጻሕፍቱ ሁሉ እርስ በርሳቸው በአሳብ እንደሚደጋገፉ ተገርሞ ይታያል።

«ማንም ድምጺን ቢሰማ ደጁንም ቢከፍትልኝ ወደ እርሱ እገባለሁ» የሚሉትና «እኔ ተኝቻለሁ፥ ልቤ ግን ነቅቷል፤ የውዴ ቃል ነው፤ እርሱም ደጁን ይመታል ... ክፈችልኝ። ቀሚሴን አወለቅሁ፤ እንዴት እለብሰዋለሁ? እግሬን ታጠብሁ እንዴት አሳድፈዋለሁ? ... ለውዴ እከፍትለት ዘንድ ተነሣሁ፤ ... ለውዴ ክፈትሁለት፤ ውዴ ግን ፈቀቅ ብሎ ዐልፎ ነበር» የተሰኙት የመኃልየ መኃልይ የዳተኝነት ቃላት እርስ በርሳቸው ለታላቅ ጥሪ አጸፋዊ ምላሽ ከባድነት እንዴት ያብራራሉ! ራእ. 3፥20ን ከመ.መ. 5፥2-6 ጋር ያስተያዩ።

ሐ) ትምህርቱን በሥራ ላይ ማዋል

የመጀመሪያ አንባቢዎች አንድን አንቀጽ እንዴት እንዳስተዋሉትና አንቀጹ ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ሁሉ ጋር እንዴት እንደሚገናኝ ከመረመርን በኋላ፥ ትምህርቱ ከዘመናችንና ከሁኔታችን አንጻር በሥራ ላይ ማዋል እንዴት እንደሚገባን ማሰብ ያስፈልገናል። ብዙ ጊዜ ምን ማድረግ እንደሚገባን ማሰብ ያስፈልገናል። ብዙ ጊዜ ምን ማድረግ እንደሚገባን በግልጥ ይታወቃል፤ ችግሩ ሰው ለመታዘዝ ፈቃደኛ አለመሆኑ ነው። አንዳንድ ጊዜ ግን ክርስቲያኖች በአንቀጹ ትምህርት ላይ አይስማሙም። በትምህርተ መለኮት መጻሕፍት እነዚህ የማይስማሙ ነጥቦች ይመረመራሉ፤ ከምርመራ በስተኋላ አምስት ስውር አሳቦች መኖራቸውን መመልከት ይረዳናል።

1. ለተወሰነና ላልተወሰነ ጊዜያትና ሁኔታዎች የሚያገለግሉ እውነቶች

እግዚአብሔር ዓለምን ሲፈጥር፡ «ስድስተኛውን ቀን ባረከው ቀደሰውም»፤ በኋላም በደብረ ሲና፡ «የሰንበትን ቀን ትቀድሰው ዘንድ አስብ። ስድስት ቀን ሥራ ተግባርህንም ሁሉ አድርግ፤ ሰባተኛው ቀን ግን ለእግዚአብሔር ለአምላክህ ሰንበት ነው...» ብሎ አዘዘ፤ ዘፍ. 2፡3፤ ዘጸ. 20፡8-11። የሰባተኛው ቀን ሰንበት ለእስራኤል የቃል ኪዳን ምልክት ሆነ፤ ክርስቶስም ይህን ቀን አከበረው፤ ዘጸ. 31፡17፤ ሉቃ. 4፡16።

ከሰባተኛው ቀን አክባሪዎች በስተቀር ክርስቲያኖች ሁሉ የሳምንቱን የመጀመሪያ ቀን እንደ ሰንበታቸው ያከብሩታል። እንግዲህ ክርስቲያኖች የፍጥረትና የሕግ ትእዛዝን እንዴት ይመለከቱታል?

እግዚአብሔር ሰው ከሳምንቱ ሰባት ቀኖች በአንዱ ከሥራው እንዲያርፍ፡ ያንም ዕለት ቀድሶ እግዚአብሔርን እንዲያመልክ ባልተወሰነ ጊዜ የሚፈጸም ትእዛዝ ነው። ቀኑም የሚከበረው ለተወሰነ ጊዜ በብሉይ ኪዳን ዘመን ቅዳሜ ነበረ፤ የመጀመሪያ ክርስቲያኖች ግን ቀኑን ክርስቶስ ወደተነሣበት ወደ ሳምንቱ የመጀመሪያ ቀን ለወጡት።

ይህንም በማድረጋቸው በሰንበት ቀን ሁለት ታላላቅ ነገሮችን አከበሩ። ሰዎች ከሰባት ቀኖች በአንዱ ከዕለታዊ ሥራ እንዲያርፉ አደረጉ። ከአስተርእዮ ዋና ድርጊት ጋርም ቀኑን አያያዙት፤ ዓለም ሲፈጠር ቀኑ ከፍጥረት ጋር (ዘፍ. 2፡3፤ ዘጸ. 20፡11)፡ በኋላም ከእግዚአብሔር ሕዝብ ከባርነት ወደ ነጻነት መሸጋገር ጋር (ዘዳ. 5፡15)፡ አሁንም ከክርስቲያን ዋና ተስፋ ከክርስቶስ ትንሣኤ ጋር ተያይዟል፤ ሉቃ. 24፡1፤ ሐ.ሥ. 20፡7፤ 1ቆሮ. 16፡2፤ ራእ. 1፡10።

አንዳንዶች ይህን አተረጓጉም ባይቀበሉም (ቆላ. 2፡16)፡ በአንድ ትእዛዝ ውስጥ የተወሰነ ክፍልና ያልተወሰነ ክፍል እንዳሉ ከዚህ ምሳሌ ልናስተውል እንችላለን። «ሰንበት»ን በመቅመቃ ይመ.።

እግዚአብሔር ሕዝቡን በዚህ ዓለም ይባርካል። አንዳንድ ጊዜ በልዩ ዐይነት ይባርካቸዋል። ለምሳሌ እስራኤልን፡ «በእነዚህ አርባ ዓመታት የለበስኸው ልብስ አላረጀም፤ እግርህም አሳበጠም» ብሎ ለተወሰነ ጊዜ ስለ ራሱ ልዩ ሥራ መስከረ፤ ዘዳ. 8፡3-4፤ 29፡5። ይህን አንቀጽ በሥራ ላይ ለማዋል ስንፈልግ፡ በዐጉል ድፍረት አዲስ ልብስ አያስፈልገኝም ወይም እግሬ አያብጥም ብንል ሳንጉዳ አንቀርም! ሆኖም ለልዩ ሁኔታ እግዚአብሔር አስፈላጊውን ነገር እንደሚያደርግልን ብናምን፡ ስለሚመጣው ነገር ሁሉ መፍራት እንደማይገባን መረዳት እንችላለን።

2. የእውነቶች እርግጠኝነት

እግዚአብሔር ብዙ እውነቶችን ብሩህ አድርጎ ቢገልጥልንም፡ አንዳንድ ነገሮች፡ በተለይ «የእግዚአብሔር ምሥጢሮች» ለሰው አልተገለጡም፤ ዘዳ. 29፡29። እነዚህ ነገሮች ለሰው ያልተገለጡት ከማስተዋሉ በላይ በመሆናቸው (ኢሳ. 55፡8-9) ወይም ቢገለጡለት ለጉዳት ይሆናሉ፤ ዮሐ. 13፡7። ለምሳሌ ክርስቶስ ወደዚህ ዓለም የሚመለስበት ቀን ቢታወቅ፡ ሰዎች ጊዜ አለ ብለው ሊሰንፉ ይችሉ ነበር፤ ማቴ. 24፡48-51።

አንዳንድ ነገሮች ተገልጠዋል፤ ሌሎች ነገሮች አልተገለጡም፤ በሁለቱም መካከል ብዙ ሌሎች ነገሮች በእግዚአብሔር ቃል በመጠኑ ወይም በከፊል ተገልጠዋል። ለምሳሌ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ወደዚህ ዓለም ይመለሳል። በዮሐንስ ራእይ ስለ ሺህ ዓመት ይናገራል፤ ይህ ሺህ ዓመት የሚሆነው መቼ ነው? ከክርስቶስ ዳግም ምጽአት በፊት

ወይስ በኋላ? በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከመጀመሪያ ጀምሮ ይህ ጥያቄ ሲነሣ ኖሯል፤ እስከ ዛሬ ድረስም አለ፤ በዚህ አሳብ ላይ ምእመናን ልዩ ልዩ መልሶች ይሰጣሉ። በ3ኛው መጽሐፍ ልዩ ልዩ አሳቦችን ለመገምገም እንሞክራለን።

በቅርብ ጊዜ አንድ አዲስ ጥያቄ ተነሥቷል፤ ይህም በቤተ ክርስቲያን ስለ ሴቶች አገልግሎት ነው። መጽሐፍ ቅዱስ ከኦሪት ዘፍጥረት ጀምሮ ስለ ወንዶችና ስለ ሴቶች ስፍራ በዓለምና በእግዚአብሔር ሕዝብ መካከል ብዙ ትምህርትና ምሳሌ ሰጥቷል። አንዳንዶች፡ ሴቶች ማኅበሩን ማስተማርና ቁሶች መሆን ይችላሉ ሲሉ፤ ሌሎች ፍጹም አይሆንም ይላሉ። ሌሎች ደግሞ፡ የሴቶች አገልግሎትና ጥሪ ከወንዶች አገልግሎት የተለየ ነው፤ በልዩ አጋጣሚ ምክንያት፤ በተለይ በስደት ዘመን ማናቸውንም አገልግሎት ሊፈጽሙ ይችላሉ ይላሉ። ይህንም በ2ኛውና በ3ኛው መጽሐፍ እናትታለን።

በእነዚህ ሁለት ምሳሌዎች የምናየው ምእመናን መጽሐፍ ቅዱስን ሲመረምሩ በዋና ዋና ትምህርቶች ላይ አንድ አሳብ ሲኖራቸው፡ በሌሎች ግን ልዩ ልዩ አሳብ እንደሚኖራቸው ነው። ክርስቲያን የራሱን እምነት ማወቅ አለበት፤ ይህንም መመስከር ይገባዋል። ሆኖም ሌሎች ምእመናን ስለ አንድ ነገር ልዩ አሳብ ቢኖራቸው፤ ስለዚያ ልዩነት ሲናገር ጥንቃቄ ማድረግና ትሕትና ማሳየት ያስፈልገዋል፤ አለበለዚያ ሰይጣን በመካከል ገብቶ መለያየትን ሊያስከትል ይችላል።

3. የብሉይና የአዲስ ኪዳን ተከታታይነትና ልዩነት

በብሉይና በአዲስ ኪዳን መካከል ያለው ግንኙነት እንደ ትንቢትና ፍጻሜው ወይም እንደ ጥላና ቋሚ ነገር ነው፤ ዕብ. 8፡5፤ 10፡1። ጎጢአት ለሰው እንዲሰረይ ብዙ የእንስሳት መሥዋዕቶች ነበሩ፤ እነርሱ እንደ ምሳሌና ጥላ አገለገሉ፤ ቋሚው ክርስቶስ ሲመጣ ግን የብሉይ ኪዳን መሥዋዕቶች በክርስቶስ ሞት ስለተፈጸሙ መቅረባቸው ቀረ። በሁለቱ ኪዳኖች ተከታታይነቱ የሚታየው «ደም ሳይፈስ ስርየት የለም» በሚለው ማስተሰሪያ መንገድ ነው፤ ዕብ. 9፡22። መሥዋዕቶቹ በብሉይ ኪዳን ብዙ ጊዜ፤ በአዲስ ኪዳን አንድ ጊዜ ብቻ ለዘላለም በመሠዋታቸው ልዩነት ይታያል፤ በብሉይ ኪዳን ምሳሌና ጥላ፤ በአዲስ ኪዳን ደግሞ ቋሚ በመሆናቸው ልዩነቱን ግልጽ ያደርገዋል፤ ዕብ. 9፡25-26።

በአዲስ ኪዳን ክርስቲያን መሥዋዕት ሲያቀርብ አናገኝም፤ ምክንያቱም ምእመናን ከመጀመሪያ ጀምሮ የስርየት መንገድ በክርስቶስ መሆኑን ተረድተዋል። አንዳንድ ወገኖች ግን፡ «እንደ ሙሴ ሥርዐት ካልተገረዛችሁ ትድኑ ዘንድ አትችሉም» ብለው ከአሕዛብ ያመኑትን እያስቸገሩ በቤተ ክርስቲያን መለያየትን ይፈጥሩ ነበር። እነርሱ፡ ወንጌል አዲስ ሁኔታን እንደፈጠረ አልተረዱም፤ በብሉይ ኪዳን ዘመን በተፈጸመው ግዝረት ፈንታ በቤተ ክርስቲያን ጥምቀት ተተክቷልና በኢየሱሳም ጉባኤ የነበረው ጭቅጭቅ ተፈታ፤ ጳውሎስም ግዝረት ለአማኝ ምንም የማይጠቅም መሆኑን አስተምሯል፤ ሐ.ሥ. 15፡1-29፤ ገላ. 5፡6፤ ቆላ. 2፡11-12።

አንዳንዶች የብሉይና የአዲስ ኪዳንን ተከታታይነት ሲመለከቱ፡ ሕፃናት በብሉይ ኪዳን ስለተገረዙ፤ በአዲስ ኪዳን ዘመን ሕፃናትን ማጥመቅ ተገቢ እንደሆነ የሚያምኑ አሉ። ሌሎች ግን በዚህ ነገር በብሉይና በአዲስ ኪዳን መካከል ልዩነት አለና ልጆችን ማጥመቅ አይገባም ይላሉ። አዲስ ኪዳን ሕፃናትን አጥምቁ ወይም አታጥምቁ አይልም። ስለዚህ ነገር የምእመናን ልዩ አሳብ ስለ ሁለቱ ኪዳኖች ተከታታይነትና ልዩነት ባላቸው

አመለካከት ተመርኩዟልና ስናስተምር፤ መለያየት እንዳይፈጠር ጥንቃቄ ማድረግ እጅግ አስፈላጊ ነው። በ8ኛው ጥናት በዝርዝር ልንመረምረው እንሞክራለን።

4. የምሳሌዎች አጠቃቀም

በመጽሐፍ ቅዱስ ምሳሌዎች በየዐይነቱ ይገኛሉ፤ ሆኖም እንደ ተናጋሪውና እንደ ጸሓፊው ዓላማ ልንጠቀምባቸው ያስፈልገናል። መጥምቁ ዮሐንስ፤ «የዓለምን ኅጢአት የሚያስወግድ የእግዚአብሔር በግ» ሲል፤ ክርስቶስ በብሉይ ኪዳን የበጎችን የመሥዋዕትነት መሠረታዊ አሳብ ይዞ በመሞቱ የዓለምን ኅጢአት ማስወገዱን እንጂ እርሱ ባለ አራት እግር ፀጉራም በግ መሆኑን አላስተማረም፤ ዮሐ. 1፥29። ክርስቶስ፤ «የሕይወት እንጀራ እኔ ነኝ» በማለቱ እውነተኛ ሕይወት የሚገኘው፤ ሰው በክርስቶስ አምኖ ራሱን ከራሱ ከክርስቶስ ጋር አንድ በማድረግ መሆኑን አሳይቷል፤ ዮሐ. 6፥35።

ጌታችን ስለ ዘለዓለም ፍርድ ሲናገር፤ የገሃነምን ፍርድ ሁኔታ አንዳንድ ጊዜ በእሳት፤ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ በጨለማ አብራርቷል፤ ማቴ. 5፥22፤ 8፥12። ሰው ዕጩ ካልሆነ በስተቀር እሳት ባለበት ብርሃን አለ፤ ስለዚህ ጌታችን ስለ ኅጢአተኞች ፍርድ ሲናገር፤ በእሳትና በጨለማ ምሳሌነት በገሃነም ያለውን ዘለዓለማዊ ሥቃይ፤ ፍርሀት፤ ብስጭት፤ ተስፋቢስነት ... ወዘተ ገልጧል። ደግሞም ጌታችን፤ «ቀኝ ዐይንህም ብታስናክልህ አውጥተህ ከአንተ ጣላት ... ቀኝ እጅህም ብታስናክልህ ቈርጠህ ከአንተ ጣላት» ሲል ትእዛዙን በግነት አገላለጥ ሰጠ፤ ቢያጠፋቸው እንኳን ግራ ዐይንና ግራ እጅ እንደ ቀድሞው ሊያስናክሉት ይችላሉና፤ ማቴ. 5፥29-30። ዐይንና እጅ ጠቃሚ የሰውነት ክፍሎች ናቸውና ሰው ሊያጠፋቸው አይገባውም። ሆኖም ሰው በማናቸውም የሰውነት ክፍል በመመልከት ወይም በመዳሰስ ተጠቅሞ ወደ ገሃነም የሚያደርሰው ከሆነ፤ ቅንጣት ምቹ ሁኔታ እንኳ ሳይፈጥርለት ከዚያ ድርጊት ፈጽሞ መራቅ እንዳለበት የክርስቶስ ትምህርት ያስገነዝባል።

በምሳሌዎች ስንጠቀም ጥንቃቄ ማድረግ ያስፈልገናል። ይህም በሚታወቀው በሳምራዊው ምሳሌ ይታያል፤ ሉቃ. 10፥30-35። ብዙ ሰዎች ምሳሌውን ሲተረጉሙ መንገደኛው የሰውን ጠባይ፤ በወንበዴዎች ተደብድቦ መውደቁ የአዳምን ውድቀት፤ በሕይወትና በሞት መካከል መተኛቱ የጠቅላላ የዓለምን ሰዎች ሁኔታ፤ ሌዋዊውና ካህኑ ሰውየውን አለመርዳታቸው ከወደቀበት ሁኔታ ሰውን ለማውጣት ልዩ ልዩ የሃይማኖት ሥርዐት አለመቻሉ፤ ሳምራዊው ኢየሱስ ክርስቶስን፤ ዘይቱ መንፈስ ቅዱስን፤ ወይኑ የክርስቶስን ደም፤ የእንግዶች ማደሪያ ቤተ ክርስቲያንን፤ የማደሪያውን ባለቤት የቤተ ክርስቲያንን አለቃ፤ ሁለቱ ዲናሮች ጥምቀትንና ቅዱስ ቍርባንን፤ የሳምራዊው መመለስ የክርስቶስን ዳግም ምጽአት ያመለክታሉ ይላሉ። ልዩ ልዩ ተርጓሚዎች ልዩ ልዩ አተረጓጉም አላቸው። ለምሳሌ ኦሪጅን ኢየሩሳሌም ገነትን፤ ኢያሪኮ ዓለምን፤ ካህኑ ሕጉን፤ ሌዋዊው ነቢያትን፤ ቍስሎቹ አለመታዘዝን፤ አህያው የክርስቶስን ሥጋዊ አካል፤ ሁለቱ ዲናሮች አብንና ወልድን ይወክላሉ ብለዋል(1)። የዚህ አተረጓጉም ችግር አሁኑኑ መታየት ይጀምራል። በዚህ ዐይነት አጠቃቀም ሁለቱ ዲናር ብሉይና አዲስ ኪዳንን መወከል ይችላሉ ለማለት ያደፋፍራል፤ እንደዚሁም ሰው እንደሚወደው ብዙ ነገር ሊፈጥር ይችላል።

ይህ ዐይነት አተረጓጉም ወደ ብዙ ዐይነት አሳብ፤ ወደ ሞኝነትም እንኳን ሊያደርስን ይችላል። ዋናው ጥያቄ ግን ክርስቶስ ምሳሌውን ሲናገር ድብቅ አሳብ እንዳለበት ዐውቆ ተናገረ ወይስ አልተናገረም? ጌታችን ሲያስተምር፤ ድብቅ አሳብ ባለባቸው ምሳሌዎች ተጠቅሟል። ምሳሌዎቹን ሕዝብ ሲሰማቸው ምሥጢሩን አላወቀም፤ ደቀ መዛሙርቱም ሲጠይቁት ምሥጢሩን ለመፍታት እያንዳንዱን ነገር ዘርዝሮ ተረጉመላቸው። በተለይ

ይህ የሚታየው በዘረውና በዕርሻው እንክርዳድ ምሳሌዎች ነው፤ ማቲ. 13፥1-30፡36-43። በሳምራዊው ምሳሌ ግን ምሳሌው የተሰጠበትን ምክንያት (ሉቃ. 10፥25-29) እና ከምሳሌ የተነሣ በምን ላይ እንዳተከረ ስናስተውል (ሉቃ. 10፥31-37)፤ የዓላማው ግብ ግልጥ ነው፤ ይኸውም ወገንን ወይም ሃይማኖትን ሳንመለከት፤ ሰው ሁሉ ሲቸገር ባልንጀራችን በመሆኑ እስከ መጨረሻው ልንረዳው ይገባናል። ስለዚህ ክርስቶስ ይህንና ያንን ያመለክታል ብሎ አስተምሯል የሚያሰኝ አጥጋቢ ምክንያት የለም።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ታሪክ ተንታኝ ሆኖ በታሪኩ ዋና ነጥብ ላይ ለማተኩር ብዙ ነገር ዘረዘረ። በሳምራዊው ምሳሌ ቊስሎቹን በማሰሩ፤ በዘይትና በወይን በርሳራቴው ላይ፤ በአህያ በድካሙ ላይ፤ በዲናር አስቀድሞ የሚመጣውን በማሰቡ ላይ ደግነቱን አብራራ። እንደዚሁም ከካህኑና ከሌዋዊው ቸልተኝነት ጋር የሳምራዊውን ቸርነት አነጻጸረ። በምሳሌው ዋና ግብና ግቡን በሚያብራሩ ዝርዝሮች መካከል ያለውን ልዩነት ማወቅ ያስፈልጋል። በሌላ በኩል ሰው ለእያንዳንዱ የምሳሌ ዝርዝር ትርጉም ለማግኘት ቢሞክር፤ የምሳሌውን ዓላማ ቢያስተውልም እንኳ፤ አተረጓጎሙ ከአንቀጹ ጋር አይሄድምና ምሳሌው ወደ ልቡ አይደርስም። እንደዚሁም የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሓፊዎች እንደየስጦታቸው ታሪክ ሲጽፉና ትምህርቱን ሲሰጡ፤ ዋና መልእክታቸውን በግልጽ ለማንጸባረቅ ልዩ ልዩ ዝርዝሮችን ጨምረዋል።

5. የትርጉም ደረጃዎች (2)

አሪጅን (185-254 ዓ.ም) ሕይወቱን ሁሉ ለመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ሰጠ። በእስክንድርያ እየኖረ አስተማረ። ዓላማው እግዚአብሔርን ማወቅና ማገልገል፤ ያለመነትንም ማሳመን ነበረ። የመጽሐፍ ቅዱስ ቃል ሁሉ በመንፈስ ቅዱስ እንደተሰጠ በማመኑ፤ ማናቸውንም ጥቅስ ከክርስቶስ ጋር አያይዞ ለመተርጎም ፈለገ። መጽሐፍ ቅዱስን በሦስት ደረጃዎች ለሦስት ዐይነት ሰዎች ለመተርጎም ሞከረ። ለአሪጅን የመጀመሪያ ደረጃ ትርጉሙ ለአዲስ ወይም ለደካማ ክርስቲያኖች ግልጥ የሆኑ ክርስቲያኖች ትምህርቶችን ይሰጣቸዋል። የሁለተኛ ደረጃ ትርጉሙ «የቋንቋ፤ የጥበብና የዕውቀት ስጦታዎች» ላሏቸው አማኞች ከብሉይ ኪዳን ታሪክ፤ ከሕግ፤ ከጌታችን ምሳሌዎችና ከመጽሐፍ ቅዱስ ግልጥ ቃላት ሁሉ በስተጓሉ ያለውን መንፈሳዊ ትርጉም ይሰጣል። የሦስተኛ ደረጃ ትርጉሙ ለ«በሰሉት» (1ቆሮ. 2፥6-7) «ተሰውሮም የነበረውን የእግዚአብሔርን ጥበብ በምስጢር» ይሰጣል።

በአንጾኪያ አካባቢ የነበሩ አባቶች ግን የእነአሪጅን አተረጓጎም ከመጽሐፍ ቅዱስ አሳብ በቀላሉ ሊወጣ እንደሚችል በማየታቸው ተቃወሙት። እነዮሐንስ አፈወርቅ ትርጉሙ ከመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክና ከአንቀጹ አሳብ ጋር ግንኙነት ባይኖረው አይቀበሉትም ነበር። አባቶች፤ ጳውሎስ ስለ ሣራና አጋር በገላትያ 4፥21-31 ስለጻፈው ብዙ አተቱ። የሞፕሶኤስትያው ቴዎድሮስ (350-428 ዓ.ም) የጳውሎስ ምሳሌ በሣራና በአጋር ታሪክ ላይ በመመሥረቱና ታሪኩ እውነተኛ ባይሆን ኖሮ ምሳሌው ምንም ዋጋ ባለመስጠቱ ትክክለኛ ተመሳሳይነት እንዳለው ተናግሯል።

በምዕራቡ ዓለም በ1500 ዓ.ም ገደማ የኖሩ ሊቃውንት የአሪጅንን መንገድ ተከትለው አራት የትርጉም ደረጃዎችን ይመለከቱ ነበር (3)፤ እነርሱም ፦

1. የቃል በቃል ትርጉም የሚሠራበት፤ ይህንም ክብደት የሌለውና በክርስቲያኖች ኑሮ የማይጠቅም አድርገው ቈጠሩት፤
2. ሞራላዊ፤ ለግብረገብነት የሚጠቅም፤

3. መንፈሳዊ፤ ለትምህርተ መለኮት የሚጠቅም፤

4. ሰማያዊ፤ የመንግሥተ ሰማያትን ሁኔታ የሚገልጥ ነበሩ።

በዚህ ዐይነት አተረጓጎም እነዚህ ሊቃውንት በማናቸውም ጊዜ መጽሐፍ ቅዱስ «ኢየሩሳሌም» ሲል፡ 1ኛ በከነዓን ያለውን ከተማ፡ 2ኛ ምድራዊውን ኅብረተሰብ፡ 3ኛ ቤተ ክርስቲያንን፡ 4ኛ መንግሥተ ሰማያትን ያመለክታል ብለው ይተረጉሙት ነበር። አተረጓጎማቸው በታሪክ ላይ አልተመሠረተምና የመጽሐፍ ቅዱስ ቃል ለተፈለገ ሃይማኖታዊ አሳብ የመጀመሪያ መነሻ ብቻ ነበረ (3)።

በ16ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የተነሡ ፕሮቴስታንቶች ይህን አተረጓጎም ተቃውሟቸው። እነርሱ የመጀመሪያ ጸሐፊዎችን አሳብ መረዳትና መቀበል እንደሚያስፈልግ አስተማሩ። አንዳንዶች ይህን «ጥራዝ ነጠቅነት» ነው ብለውታል፤ ሆኖም ከዚህ በላይ እንዳየነው ብዙ ጊዜ ጥልቅ የሆነ መንፈሳዊ ትርጉም መፈለግ ወደ ልዩ ልዩ ስሕተትና አለመስማማት ሲመራ፡ የመጽሐፍ ቅዱስን ቃል ሕያው፡ የሚሠራና የተሳለ ከመሆን ይገታዋል፤ ዕብ. 4፡12።

እውነት ነው፡ ሐዋርያው ጳውሎስ በ1ኛ ቆሮንቶስ 10፡1-6 እና በገላ. 4፡21-31 ብሉይ ኪዳንን በድብቅ ምሳሌነት ተርጉሟል ማለት ይቻላል። እርሱ ሐዋርያ በመሆኑ ልዩ ሥልጣን አለው፤ እኛ ግን በዚህ ዐይነት ድብቅ ምሳሌዎችን እየፈለግን የእግዚአብሔርን ቃል እንድናጠና አልታዘዝንም።

የዚህን ምዕራፍ ዋና አሳብ በሁለት ሐቆች መደምደም እንችላለን። 1ኛው መጽሐፍ ቅዱስን እንደ መጀመሪያው ጸሐፊዎች አሳብ መረዳት አለብን፤ 2ኛው የዌስትምንስተር ሃይማኖታዊ መግለጫ እንደሚለው፡ «መጽሐፍ ቅዱስን ያለ ስሕተት የሚተረጎም ራሱ መጽሐፍ ቅዱስ ብቻ ነው ... የአንድ መጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ትርጉምም ብዙ ሳይሆን አንድ ብቻ ነው» (4)።

ማስታወሻ

(1) READING SCRIPTURE WITH THE CHURCH FATHERS I.V.P 78 147

(2) READING SCRIPTURE WITH THE CHURCH FATHERS ም. 6 እና 7 ይመ.

(3) FUNDAMENTALISM AND THE WORD OF GOD 1958 78 103

(4) «እምነታችን» ም. 1.9 78 11።

ክፍል 3 - መጽሐፍ ቅዱስና ቤተ ክርስቲያን

ምዕራፍ 14 - መጽሐፍ ቅዱስና ሥልጣን

ሥልጣን ማለት የመቄጣጠር መብት ማለት ነው። ልዩ ልዩ የሥልጣን ደረጃዎች አሉ። ለምሳሌ በጦር ሠራዊት የሺህ አለቃ፣ የመቶ አለቃ፣ የአምሳ አለቃ ... ወዘተ ይገኛሉ። ከማናቸውም ሥልጣን በላይና በታች ያሉት ለዚያ ሥልጣን የተወሰነውን መብት ማወቅ አለባቸው፤ ማቴ. 8፥8-9። ባለ ሥልጣን የራሱን መብት ማወቅና ግሰከበር ሲኖርበት፣ ሌሎች ከባለ ሥልጣኑ ጋር እንደሚገባቸው መገናኘት ያስፈልጋቸዋል።

በክርስትና ውስጥ ብዙ ሥልጣናት አሉ። ከሁሉ በላይ የእግዚአብሔር ሉዓላዊ ሥልጣን አለ። በእግዚአብሔር ዘንድ የአብ፥ የወልድና የመንፈስ ቅዱስ ሥልጣን አለ። እግዚአብሔር የሥልጣናት ሁሉ ምንጭና ባለቤት ሲሆን፥ ቤተ ክርስቲያንና መጽሐፍ ቅዱስ የሥልጣን ምንጮች ናቸው፤ በቤተ ክርስቲያንም ውስጥ ልዩ ልዩ ባለ ሥልጣናት አሉ።

ሀ) መጽሐፍ ቅዱስና መጽሐፍ ቅዱሳዊው መንገድ

የመጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን ምን እንደሆነ ማወቅ አስፈላጊ ነው። ማናቸውም ባለ ሥልጣን የራሱ ሥልጣን ምን እንደሆነ ማወቅ አለበትና በምዕራፍ 6-13 መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ራሱ ምን እንደሚያስተምር አይተናል። የመጽሐፍ ቅዱስን ሥልጣን በተመለከተ እስከ አሁን ድረስ በተለይ ያተኮሩት ነገሮች የሚከተሉት ናቸው፡-

1. እግዚአብሔር፥ ልዩ አስተርጓሚን በመጽሐፍ ቅዱስ እንዲጻፍ አድርጓልና በዚህ ምክንያት የእግዚአብሔር ቃል ተብሏል፤ ም. 6ሀ፤ ም. 6ለ5።

2. ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የመጽሐፍ ቅዱስን መጻሕፍት (ቀኖናውን) አጽድቋል፤ ስለዚህ የመጽሐፍ ቅዱስን ቃል የማይቀበል ክርስቶስን አያከብርም፤ ም. 6ሐ፤ 6መ።

3. ሰዎች በመንፈስ ቅዱስ ተመርተው የመጽሐፍ ቅዱስን መጻሕፍት በመጻፋቸው፥ ቅዱሳት መጻሕፍት የእግዚአብሔር መንፈስ ያለባቸውና ከሌሎች መጻሕፍት ሁሉ የተለዩ ናቸው፤ ም. 7ለ።

4. መጽሐፍ ቅዱስ ትክክለኛ ነው፤ የእግዚአብሔር ቃል ነውና። ስለዚህ ሰው በመጽሐፍ ቅዱስ ስሕተት ያለ ቢመስለው፥ ስሕተቱ ያለው በራሱ ላይ እንጂ በመጽሐፍ ቅዱስ አይደለም፤ ም. 8።

5. መጽሐፍ ቅዱስ ለትምህርተ መለኮትና ለሰው አኗኗር ብቃት ያለው መሪ ነውና ሰው ለእምነቱ ወይም ለሥራው ከመጽሐፍ ቅዱስ በላይ ወደ ሌላ ሥልጣን መመልከት አይገባውም፤ ም. 10።

6. መጽሐፍ ቅዱስ ግልጥ ነውና በመጽሐፍ ቅዱስና በአንባቢው መካከል ሌላ ባለ ሥልጣን ሊቆም አይገባም፤ ስለዚህ እያንዳንዱ ሰው ምንም እንኳ ቃሉን እንደሚገባ ለመረዳት አጋዥ ቢያስፈልገውም፥ ለራሱ መጽሐፍ ቅዱስን ለመቀበልና ለመተርጎም ሙሉ ጎላፊነት አለበት፤ ም. 11፤ ም. 13።

አንዳንድ ሰዎች ለእግዚአብሔር እንጂ ለመጽሐፍ ቅዱስ መገዛት አይገባም ይላሉ። ነገር ግን ይህ አባባል ትክክለኛ አባባል አይደለም፤ ምክንያቱም ሰው ለንጉሥ እንጂ ለንጉሥ ሕግ አልታዘዘም ቢል ሞኝነት ነው፤ የንጉሡን ሕግ የማያከብር ንጉሡን ይንቃል፤ የንጉሡንም ሕግ የሚያከብር ንጉሡን ያከብራልና።

ክርስቲያን፣ እግዚአብሔር ጥንት የተናገረውን ቃል አሁን ለእርሱ እንደሚናገር በጋላ መንፈስ ተቀብሎ አሁን የገለጠውን ሊያምን፣ ያዘዘውን ሊፈጽም፣ የደነገገውን ሊያከብርና ስለሰጠውም ሊያመስግን ይገባዋል።

መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል በመሆኑ የእግዚአብሔር ሥልጣን አለበትና ከሌሎች ሥልጣናት ሁሉ በላይ ነው፤ ሌሎች ሥልጣናት ከመጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን በታች ናቸው። ሰው በኅጢአት ስለወደቀ ሊሳሳት ይችላል። ታላላቅ መንፈሳውያን ሰዎች፣ ነቢያትና ሐዋርያት እንኳ ኅጢአተኞች መሆናቸውን ዐውቀው አልቅሰዋል። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ፍጹም ሰው ቢሆንም፣ ፍጹም አምላክ በመሆኑ አልተሳሳተም። ሰው በመንፈስ ቅዱስ ሲመራ፣ እውነትን ማወቅና መናገር ይችላል፤ ምንም ስሕተት ሳይገኝበት እንዲኖርና በዚህ ዓለም ፍጹም እንዲሆን ግን አልተሰጠውም። ሰው የእግዚአብሔርን ቃል መጻፍ የቻለው ከራሱ ብቃት የተነሣ ሳይሆን፣ በመንፈስ ቅዱስ ቅጥጥር ሥር በመሆኑ ነው። በተመሳሳይ ሁኔታ የእግዚአብሔርን ቃል ያለ ስሕተት ለመተርጉም የሚያስችል ስጦታ ለቤተ ክርስቲያን ወይም ለአንድ ሰው እንደሚሰጥ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማረጋገጫ አይገኝም። እግዚአብሔር ብቻ ፍጹም በመሆኑ ቃሉ ፍጹም ነው። ለሰው ፍጹም ባለ ሥልጣን የሚሆነው የእግዚአብሔር ቃል ብቻ ነው። ስለዚህ ሌሎች ሥልጣናት ሁሉ፣ በተለይም በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ያሉቱ ሥልጣናት ከመጽሐፍ ቅዱስ በታች ናቸው።

ሰዎች ነገረ መለኮትን በሰብአዊ፣ በትውፊታዊ ወይም በመጽሐፍ ቅዱሳዊ መንገዶች በመመልከት ወደ እግዚአብሔር እውነት እንደሚደርሱ ያምናሉ። በዚህ መጽሐፍ መግቢያ ሐፋሳይ ይህን አትተናል። በምዕራፍ 5-13 እና በዚህ ምዕራፍ ከዚህ በላይ መጽሐፍ ቅዱስ የሚያስተምረውን አይተናል። ስለዚህ ሰው የእግዚአብሔርን እውነት የሚያገኘው በመጽሐፍ ቅዱስ ነው። ቤተ ክርስቲያንና የሰው አእምሮ እንዲያስተውሉት ሊረዳ ይችላል፤ ሆኖም ሊሳሳቱ ይችላሉ፤ ከሁሉ በላይ ያለው ሥልጣን የመጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን ብቻ ነው።

ለ) መጽሐፍ ቅዱስና ትውፊታዊ መንገድ

የዚህ መንገድ ዋናው አሳብ ከሁሉ በላይ ሥልጣን ያለው በቤተ ክርስቲያን ዘንድ ነው የሚል ነው። መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ቢሆንም፣ ይህን ቃል የመተርጉም ኅላፊነት ለቤተ ክርስቲያን የተሰጠ በመሆኑ የእርሷ ትርጉም ትክክለኛና የመጨረሻ ሥልጣን ነው። ይህ ዐይነት አስተሳሰብ በልዩ ልዩ አሳቦች ላይ ተመርኩዞ ሲንጸባረቅ ልናይ እንችላለን ፡-

1. መጽሐፍ ቅዱስን የጻፉት ሰዎች የቤተ እስራኤል ወይም የቤተ ክርስቲያን ሰዎች ነበሩ። ይህ እውነት ነው፤ ሆኖም ከእነዚህ ጸሓፊዎች በራሱ በእግዚአብሔር ሕዝብ ያልተሰደዱ እነማን ነበሩ? ብዙዎቹ የእግዚአብሔርን ቃል ለመጻፍ የበቁት በቤተ እግዚአብሔር ተቃውሞ ሳይቀር በማለፍ እንጂ በመደገፍ አልነበረም። ብዙ ጊዜ መጻሕፍቱ የተጻፉት በቤተ እስራኤልና በቤተ ክርስቲያን ውስጥ የተፈጠረውን ስሕተት ለመቃወም ነው። ስሕተት ብዙ ጊዜ ወደ ቤተ ክርስቲያን ይገባልና ከረጅምና ከከባድ

ትግል በኋላ ወደ እውነት መመለስ እንደሚቻል በብሉይ ኪዳን ታሪክም ሆነ በራሷ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ይታያል።

2. ሰዎች ቀናናውያት መጻሕፍትን ለማወቅ የቻሉት በቤተ ክርስቲያን ሥልጣን ነው። ይህን ጥበብ በሁለት ምክንያቶች ትክክል አይደለም። 1ኛ፣ በምዕራፍ 12 እንዳየነው በአብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ስለ ቀናና አንድ ዐይነት አሳብ የለም፤ ዘመን በዘመን እየተተካ ሲሄድም ስለ ቀናና እጅግ የተለያየ አሳብ ተንጸባርቋል፤ በተለይም «ሁለተኛ ቀናና» የተባሉት መጻሕፍት በመጨመራቸው፣ በኋላ የመጡ ሰዎች የቀድሞ አባቶችን ቀናናዊ ውሳኔ አፍርሰዋል። 2ኛ፣ ቤተ ክርስቲያን ለመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት ምንም ሥልጣን አልሰጠችም። ቤተ ክርስቲያን ያደረገችው እስትንፋስ እግዚአብሔር ያለባቸውን መጻሕፍት የትኞቹ መሆናቸውን መመርመርና መለየት ነው፤ ምእመናንም በየትውልዱ ለራሳቸው መጽሐፍ ቅዱስን እያነበቡ የአብያተ ክርስቲያናት ውሳኔዎች ትክክለኛ መሆናቸውን (ወይም አለመሆናቸውን) በመንፈስ ቅዱስ መሪነት ያስተውላሉ፤ ይመስክራሉም። ይህንም ስንል፣ ሰው እንደ ቤተ ክርስቲያን ሊሳሳት ይችላል ማለታችን ነው። ይህም ሁሉ የሚያሳየን መጽሐፍ ቅዱስ የበላይ ባለ ሥልጣን ባይሆን ኖሮ፣ የእግዚአብሔርን እውነት ከሐሰት ለይቶ ለማወቅ የማይቻል መሆኑን ነው።

3. ቤተ ክርስቲያን የትሥጉት ቀጣይ ናትና የክርስቶስ ሥልጣን አላት፤ ስለዚህ የእግዚአብሔር እውነት የሚገኘው በቤተ ክርስቲያን ዘንድ ነው። ቤተ ክርስቲያን ከፍተኛ ሥልጣን እንዳላት ይታወቃል፤ የክርስቶስ አካል ናትና። ነገር ግን ስለ እግዚአብሔር እውነት ክርስቶስ ሥልጣን የሰጠው ለሐዋርያት እንጂ በየዘመኑ ለምትገኘው ቤተ ክርስቲያን አይደለም፤ ም. 6 ይመ.። የእግዚአብሔርን እውነት በሚመለከት የቤተ ክርስቲያን ገላፊነት ቅዱሳት መጻሕፍትን በመንፈስ ቅዱስ መሪነት ተርጉማና አብራርታ ምእመናን እያነበቡ በሥራ ላይ እንዲያውሉት ነው። ይህንም በም. 15 እና 16 በይበልጥ እናትታለን። ቤተ ክርስቲያን የትሥጉት ቀጣይ ናት የሚለውን አሳብም «ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን» በሚሰኘው 8ኛው ጥናት እንመረምራለን።

4. ቤተ ክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱስን ጽፋዋለችና ልትለውጠው ትችላለች። እንደዚህ የሚሉትን ሰዎች እግዚአብሔር ዐይነ ልቡናቸውን ያብራላቸው! የእግዚአብሔርን እውነት በትውፊታዊ መንገድ የሚመለከቱ ሰዎች መጽሐፍ ቅዱስን ሲመረምሩ፣ ብዙ ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱሳዊ መንገድ ከሚመለከቱት ጋር ወደ አንድ አሳብ ይደርሳሉ። ምክንያቱም መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን ያምናሉ፤ መጽሐፍ ቅዱስን በትክክል ለመተርጉም ተግተው ያጠናሉ። ከዚህም የተነሣ እነዚህ ሁለት ወገኖች በብዙ ነገር በአንድነት አብረው መመስከር ይችላሉ። ሆኖም ስለ መጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን የተለያየ አሳብ አላቸው፤ ይህም መለያየትን ያስከትላል።

እዚህ ላይ ስለ አንድ ነገር ጥንቃቄ ማድረግ አለብን። አንዳንድ ወገኖች ለመጽሐፍ ቅዱስ ሙሉ ሥልጣን እንሰጣለን ሲሉ፣ በእውነት ሥልጣን የሚሰጡት ለራሳቸው ድርጅት ወይም በድርጅታቸው ለሚገኝ ዋና መሪ ወይም «ነቢይ» አተረጓጎም ነው፤ ለምሳሌ የይሐዋ ምስክሮች ለC.T. RUSSELL (1852-1916) እና ሞርሞኖች ለJOSEPH SMITH (1805-1844) ሥልጣን ይሰጣሉ። የሰባተኛው ቀን አድጼንቲስቶች ደግሞ በELLEN G. WHITE (1827-1915) እና በተቀበለቻቸው ራእዮች ይደገፋሉ።

የቤተ ክርስቲያን መምህራን አሉ፤ እነዚህ መምህራን ሥራ አላቸው፤ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ሥልጣን ይኖራቸዋል፤ ሥልጣናቸው ግን ከመጽሐፍ ቅዱስ በታች

እንጂ በላይ አይደለም። መጽሐፍ ቅዱስን የሚያስተምር ከሁሉ በላይ ሥልጣን ላለው ለመጽሐፍ ቅዱስ ስፍራ መስጠት አለበት። ይህንም በይበልጥ በሚከተሉት ምዕራፎች እንመረምራለን።

ሐ) መጽሐፍ ቅዱስና ሰብአዊው መንገድ

በአመክንዮተ ሰብእ መንገድ የሚሄድ፣ ሰው በራሱ ጥረት ወደ እውነት እንደሚደርስ ያምናል። ክርስቲያን በዚህ አስተሳሰብ ቢመራ መጽሐፍ ቅዱስን ሲያነበው፣ እንደ ሌላ መጽሐፍ ይቈጥረዋል፤ ይመረምረዋል፤ እንደ ግንዛቤ ችሎታውም ትክክለኛ የሚመስለውን ይቀበላል፤ ትክክለኛ የማይመስለውንም አይቀበለውም። ሰው እንደዚህ ሲያደርግ መንፈስ ቅዱስ እንደሚረዳውና እንደሚመራው ሊያስብ ይችላል፤ አስተሳሰቡ ግን በመጽሐፍ ቅዱሳዊና በትውፊታዊ መንገዶች ከሚሄዱ ሰዎች አስተሳሰብ እጅግ የተለየ ነው። የእግዚአብሔርን እውነት በሚመለከት እርሱ የመጽሐፍ ቅዱስን ወይም የቤተ ክርስቲያንን ሥልጣን አይቀበልም።

ይህንም ስንል ሰው መጽሐፍ ቅዱስን ሲመረምር የአመክንዮ ጎይል አያስፈልገውም ማለታችን አይደለም። እግዚአብሔር «ኑና እንዋቀስ» ይላልና ሰው በተሰጠው አእምሮ ሁሉን መመርመርና ማጥናት አለበት፤ ኢሳ. 1፥18። ሰው እንደሚገባው ሲያስብና ሲያጠና፣ የሚገለጥለትን አስተውሎ በሥራ ላይ ሊያውለው ፈቃደኛ ሲሆን ወደ እግዚአብሔር እውነት ይደርሳል፤ ኢሳ. 55፥6፡7፤ ኤር. 29፥13፤ ዮሐ. 7፥17። እግዚአብሔር አምላኩን በፍጹም ልብ፣ በፍጹም ነፍስ፣ በፍጹም አሳብና በፍጹም ጎይል እንዲወደው ታዝዟልና ሰው በሁለንተናው የእግዚአብሔርን እውነት መፈለግ አለበት፤ ማር. 12፥29-30።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከሐማማቱ በፊት፣ «እኔ ቃልህን ሰጥቻቸዋለሁ ... በእውነትህ ቀድሳቸው፤ ቃልህ እውነት ነው» ብሎ ስለ አገልግሎቱ ሲመሰክር፣ የቃሉን ሥልጣን አረጋገጠ፤ ዮሐ. 17፥14-17። እርሱ የእግዚአብሔርን እውነት ለሐዋርያት አስተምሮ ነበር። የእርሱ ትምህርት በአራት ወንጌሎች ተጽፏል፤ በትምህርቱ በብሉይ ኪዳን እንዴት እንደተጠቀመ አይተናል (ም.6 ይመ.)። ስለዚህ የእግዚአብሔርን እውነት የምናገኘው በእግዚአብሔር ቃል ነው፤ ይህ ቃል በእጃችን የሚገኘው መጽሐፍ ቅዱስ ነው፤ እርሱ ከሁሉ በላይ ሥልጣን አለው። የእግዚአብሔርን ቃል የምናጠናው በኅብረትም ጭምር እንጂ በግል ብቻ አይደለም። የምናጠናው እግዚአብሔር በሰጠን አእምሮ ጎይል ሁሉ እንጂ የአንድን ዐዋቂ አሳብ ዝም ብለን በማዳመጥ አይደለም። ይህንም በሚከተሉት ምዕራፎች እናጠናዋለን። ሆኖም ዋናው መሠረታዊ አሳብ፣ ባለ ሥልጣኑ መጽሐፍ ቅዱስ እንጂ ቤተ ክርስቲያን ወይም አመክንዮተ ሰብእ አይደለም የሚል ነው።

የዚህን ምዕራፍ ዋና አሳብ በዌስትምንስተር ሃይማኖታዊ መግለጫ እንደሚከተለው ልንደመድም እንችላለን ፡- «የሃይማኖት ክርክር ሁሉ የበላይ መፍቻ መጽሐፍ ቅዱስ ሊሆን ይገባል። የአብያተ ክርስቲያናት ቃለ ጉባኤ፣ የጥንት ሊቃውንት አስተያየቶች፣ የሰዎች ትምህርቶችና የግል አስተያየቶች በሙሉ በመጽሐፍ ቅዱስ መመዘን ይገባቸዋል። መጽሐፍ ቅዱስ በሚሰጠውም ውሳኔ ልንረጋ ይገባናል»፤ ማቴ. 22፥29። «እምነታችን» ምዕራፍ አንድ ቍጥር 10 ይመ.።

ምዕራፍ 15 - መጽሐፍ ቅዱስና ትውፊተ ቤተ ክርስቲያን

ትውፊት ማለት ከትውልድ ወደ ትውልድ በቅብብሎቸው የሚተላለፍ ታሪክ፤ ደንብ፤ ወግ፤ ሥርዐትና ልማድ ማለት ነው። ይህም ከመጽሐፍ ቅዱስ ክራሱ በስተቀር የመጽሐፍ ቅዱስን ትርጉም፤ ቀኖናን፤ የልዩ ልዩ ጉባኤዎችን ውሳኔዎች፤ አስተዳደርን፤ ሥርዐትን፤ ትምህርትን፤ የሕንፃን አሠራር፤ ሥዕሎችን፤ የልብሰት ከህፃን አለባበስ፤ አቋቋምን፤ ዜማን፤ የቅኔ ማሕሌትን ሥራ ... ወዘተ ሊያጠቃልል ይችላል።

ሀ) ትውፊት በቤተ ክርስቲያን ታሪክ

አንዳንዶች በመጽሐፍ ቅዱስ ብቻ እንጂ በትውፊት አንመራም ይላሉ። ነገር ግን ማንኛዎም ቤተ ክርስቲያን የራሷ ትውፊት ይኖራታል። ለምሳሌ ስለ ጸሎት እናስብ። በአንዲት ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ምእመናን ለጸሎት ይቆማሉ፤ በሌላዋ ይቀመጣሉ፤ በተወሰኑት ደግሞ ይንበረከካሉ። በአንድ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ቂሱ ጸሎቱን ሲመራ፤ በሌላ ቤተ ክርስቲያን አማኞች ተራ በተራ ይመራሉ፤ በተቀሩት ደግሞ ምእመናን ሁሉ በአንድነት ይጸልያሉ። በልሳን መጸለይን በተመለከተም አንድ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ሲፈቀድ፤ በሌላ ዘንድ አስተርጓሚ ከሌለ አይፈቀድም፤ በሌሎች ዘንድ ደግሞ ምእመናን ሁሉ በአንድነት በልሳን እንዲጸልዩ ይደረጋል። በአንዲት ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የተወሰኑና የተጻፉ ጸሎቶች ይጸልያሉ፤ በሌላ ዘንድ የሚጸልይ በ«ነጻነት» እንደሚሰማው ይጸልያል፤ በሌላ ቤተ ክርስቲያን ደግሞ በእነዚህ ሁለት ዐይነት ዘዴዎች መጸለይ ይቻላል። እነዚህ ልማዶች ከጥንት ጀምሮ የሚታወቁ በመሆናቸው፤ አብያተ ክርስቲያናት ሁሉ ልዩ ልዩ ትውፊቶች አሏቸው። እያንዳንዱ ክርስቲያን በአንዲት ቤተ ክርስቲያን ትውፊት ውስጥ ያድጋል፤ በአንዲት ቤተ ክርስቲያን ትውፊት ውስጥ ይኖራል። ስለዚህ ውጭ ቆሞ ትውፊትን መመርመር አይችልም።

ትውፊት መልካምና ጠቃሚ ወይም የሚጉዳና የማይጠቅም ሊሆን ይችላል። በብሉይ ኪዳን ስለ ምክራብ የተሰጠ ምንም ትእዛዝ አናገኝም። ቢሆንም እንደ ልማዱ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በሰንበት ቀን ወደ ምክራብ ይሄድ ነበር፤ እዚያም እንደ ምክራብ ትውፊት የእግዚአብሔርን ቃል በማንበብ በምክራብ ትውፊት ብዙ መልካም ነገር እንደነበረ አሳየ፤ ሉቃ. 4፥14-19። በሌሎች ጊዜያት ፈሪሳውያንን ስለ ወጋቸውና ስለ ሥርዐታቸው እንደሚከተለው ወቀሳቸው ፦ «... እናንተስ ስለ ወጋችሁ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ስለ ምን ትተላለፋላችሁ... ስለ ወጋችሁም የእግዚአብሔርን ቃል ሻራችሁ» (ማቴ. 15፥2-6)፤ «የሰውም ሥርዐት የሆነ ትምህርት እያስተማሩ በከንቁ ያመልኩኛል ... የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ትታችሁ ... የሰውን ወግ ትጠብቃላችሁ ... ወጋችሁን ትጠብቁ ዘንድ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ እጅግ ንቃችኋል»፤ ማር. 7፥7-9። ሐዋርያት ደግሞ፤ «ሙሴም ያስተላለፈልንን ሥርዐት ይለውጣል»፤ «ያልተፈቀደልንን ልማዶች ይናገራሉ» ተብለው ተከሰቱ፤ ሐ.ሥ. 6፥14፤ 16፥21፤ 21፥21። ክርስቶስም ስለ ጸሎቱ ሲያስተምር፤ አሕዛብ በትውፊታቸው ስለነበራቸው ከንቁ ድግምት አስጠነቀቀ፤ ማቴ. 6፥7።

በክርስቶስና በፈሪሳውያን፥ በሐዋርያትና በአይሁድ እንደዚሁም በሐዋርያትና በሮማውያን መካከል የተነሡ ክርክሮች ብዙ ጊዜ በልማድ፥ በሥርዐት፥ በብሉይ ኪዳን አተረጓጎም፥ ወይም በሌላ በትውፊት ምክንያት ነበረ። ይህም የሚያሳየው ትውፊት እንደ እግዚአብሔር ሕግ ሊቋጠር የሚችል መሆኑን ነው።

ከጰራቅሊመስ (ከበዓለ ጎምሳ) ቀን በኋላ ሐዋርያት ልዩ ልዩ የአይሁድ ትውፊትን ተከተሉ። ለመጸለይና ለማስተማር ወደ ቤተ መቅደስ ይወጡ ነበር፤ ጳውሎስ በዓሉን በኢየሩሳሌም ለማክበር ችሎለ፤ በቤተ መቅደስም ልዩ ልዩ የአይሁድ ሥርዐትን ፈጸመ፤ ሐ.ሥ. 3፥1፤ 20፥16፤ 21፥26። ሐዋርያው ከቦታ ወደ ቦታ ሲዘዋወር በመጀመሪያ በማንኛውም ከተማ በሚገኝ ምክራብ ውስጥ ወንጌልን ሰበከ፤ ሲባረርም በተፈቀደለት ቤት ከምእመናን ጋር ስብሰባዎችን ቀጠለ፤ ለምሳሌ በቆሮንቶስ ያደረገውን ይመ.፤ ሐ.ሥ. 18፥1-8። ይህንም ሲያደርግ በተለያዩ መልካም የምክራብ ትውፊቶች እንደተጠቀመ ማሰብ አይከብድም። ቤተ መቅደሱ በ70 ዓ.ም. ከፈረሰ በኋላ ከቤተ መቅደሱ ጋር የተያያዘው የትውፊት ሥርዐት ሲቀር፥ ከአይሁድነት የመጣ የምክራብ ትውፊት በቤተ ክርስቲያን ቀጠለ። ሐዋርያት የቤተ ክርስቲያን መሥራቾች ነበሩ፤ ከእነርሱ የተገኙ ጽሑፎች የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ናቸው። ከእነዚህ መጻሕፍት በስተቀር በሐዋርያት የተረጋገጠ ሌላ ትውፊት አልተገኘም፤ ም. 10፥1 እና ም. 12፤ ይመ.።

ከሐዋርያት ዘመን ጀምሮ የቤተ ክርስቲያን ትውፊት በየቤተ ክርስቲያኑ እያደገ፥ እየተስፋፋ፥ እየተለወጠ፥ እየታረመና እየታደሰ ሄዷል።

ለ) በትውፊት ላይ ዛሬ ያሉ አስተሳሰቦች

በየቤተ ክርስቲያኑ ስለ ትውፊት ልዩ ልዩ አስተሳሰብ ሊገኝ ቢችልም፥ ብዙ ጊዜ በአንዲት ቤተ ክርስቲያን ለአንድ አሳብ ብቻ ትኩረት ይሰጣል። መጽሐፍ ቅዱስን እንደ እግዚአብሔር ቃል በማይቀበሉት መካከል ለየት ያለ አስተሳሰብ ሊኖር ይችላል (ም. 17 ይመ.)። መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ነው በሚሉት መካከል ከትውፊት ስለሚሰጠው ትክክለኛ ትምህርት በተለይ አራት ዐይነት አሳብ ይኖራል ፡-

1. ትውፊት ተጨማሪ አስተርእዮን ሊያመጣ ይችላል

በዚህ አስተሳሰብ መሠረት መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ነው፤ ሆኖም ቤተ ክርስቲያን በመንፈስ ቅዱስ እየተመራች መጽሐፍ ቅዱስን የማይቃረን አዲስ አስተርእዮ ሊሰጥ ይችላል። ይህ አዲስ አስተርእዮ በልዩ ልዩ ጥቅሶች ላይ ይመሠረታል ወይም ያለ ጥቅስ ተቀባይነት ማግኘት ይችላል።

የምሥራቅ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን፥ ልዩነት ሳይፈጠር በአንዲት የዓለም ቤተ ክርስቲያን ተቀባይነትን ባገኘ ትምህርት እምነቷን ስለምትወስን፥ አዲስ አስተርእዮ አትቀበልም፤ ም. 16 ይመ.። ከሮማ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ምእመናን የሚበዙት አንድ ትምህርት ሲቀበሉ፥ ትምህርቱ በሊቃውንት ይመረመራልና ደገና ሆኖ ሲገኝ፥ የሮም ጳጳስ የክርስቶስ እንደራሴና የጴጥሮስ ተከታይ ሆኖ በመቋጠር (እንደዚች ቤተ ክርስቲያን እምነት) ትምህርቱን የቤተ ክርስቲያን ትምህርት ነው ብሎ ያውጀዋል። ከዚህም በኋላ ምእመናን ይህን ትምህርት መቀበል አለባቸው። በዚህ ዐይነት የሮም ጳጳስ ብዙ ባይናገርም፥ የተናገረው ከፍ ያለ ውጤት ማስገኘት ይችላል። በፕሮቴስታንቶች ዘንድ ተቀባይነትን ያላገኙት ዋና ዋና ዐዋጆች የሚከተሉት ናቸው ፡-

1215 ዓ.ም. በቅዱስ ቍርባን የገብስትና የወይን መለወጥ («ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን» ይመ.)፤

1854 ዓ.ም. ቅድስት ድንግል ማርያምና ወላጆቿ አለ ኀጢአት መፀነሳቸው («ትምህርተ ትሥጉት» ይመ.)፤

1870 ዓ.ም. የሮም ጳጳስ በሥልጣን ሲናገር አለ ስሕተት መናገሩ (ም 10 ይመ.)፤

1950 ዓ.ም. የኢየሱስ እናት ማርያም ከሞተች በኋላ በትንሣኤ ወደ ሰማይ ማረጋ («ትምህርተ ትሥጉት» ይመ.)።

2. ትውፊት ትክክለኛ የመጽሐፍ ቅዱስን ትርጉም ያረጋግጣል

በቤተ ክርስቲያን የተደረገው የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ለእኛ ታላቅ የዕውቀት ምንጭ መሆኑን ቂይተን እናያለን። ሆኖም በአብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ብዙ የተለያዩ ትርጉሞች ይገኛሉና የትኛውን መቀበል እንደሚገባን በምን ማወቅ እንችላለን? የሚለውን ጥያቄ ያስነሣል። እንደዚህ የሚያስብ ሰው ትውፊትን እንጂ መጽሐፍ ቅዱስን አይመለከትምና መጽሐፍ ቅዱስ ራሱ የማይነበብ ወይም ደረቅ ሊሆንበት ይችላል። ማስታወሻዎችም ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር አብረው ሲታተሙ፣ አንባቢው ቶሎ ወደ ማስታወሻዎች ቢሄድ፣ እነርሱም እንደ «ትውፊት» ሆነው ለእርሱ አተረጓጉም ዋና የሥልጣን ምንጭ እንዳይሆኑ መጠንቀቅ አለበት።

አንዳንዶች በመንፈስ ቅዱስ ኀይል የሚናገሩ ሲመስላቸው፣ ከመንፈስ ቅዱስ ትክክለኛ የአንቀጽ ወይም የጥቅስ ትርጉም እንደሰጡ ይናገሩ ይሆናል፤ ግን «በመጽሐፍ ያለውን ትንቢት ሁሉ ማንም ለገዛ ራሱ ሊተረጎም አልተፈቀደም» የሚለውን የእግዚአብሔር ቃል በቅርብ ጊዜ እንዳነበቡት፣ የቤተ ክርስቲያን መሪዎችም ትርጉሙን እንዴት እንዳመዛዘኑት፣ ከሐዋርያት ዘመን ጀምሮ ከቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት የትኞች ትርጉማቸውን ወይም አተረጓጎማቸውን እንደተቀበሉና ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ጋር እንዴት ሊስማማ እንደሚችል ልንጠይቃቸው እንችላለን፤ 2ጴጥ. 1፥20፤ 1ቆሮ. 14፥29። እንደዚህ ያሉ ሰዎች እነዚህንና የመሳሰሉ ጥያቄዎችን በደስታ ባይቀበሉ፣ ኩራት የተጻናወታቸው መሆናቸውን ያሳያሉ።

3. ትውፊት የመጽሐፍ ቅዱስን እውነት ይደብቃል

ባለፉት ዘመናት ቤተ ክርስቲያን ወደ ስሕተት ስትገባና መጽሐፍ ቅዱስን የሚቃረነውን ትምህርት ስታስተምር፣ ትውፊት ከባድ እንቅፋት ሆነ። ከዚህም የተነሣ ብዙዎች በአጠቃላይ ትውፊት ላይ ጥላቻ ዐደረባቸው። ለምሳሌ «የመናኝ ጉዞ»ን የጻፈው የሐንስ ቡንያን «ቅዱሱ ጦርነት» በተሰኘው መጽሐፍ ሰይጣን «የሰውን ነፍስ» በሰብአዊ ፍጥረት፣ በሰብአዊ ጥበብና በሰብአዊ ትውፊት የሚያጠቃ መሆኑን ሲያሳይ፣ ስለ ትውፊት መጥፎነት አሳቡን ይገልጣል። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የተሳሳተ ትውፊት ትልቅ እንቅፋት ሊሆን እንደሚችል ማስተማሩን አይተናል፤ ሆኖም መልካም ትውፊት ትልቅ በረከት ነው። ማድረግ የሚገባን መልካሙን ትውፊት ከተሳሳተው መለየት ነው፤ ይህንም የምናደርገው ሁሉን በመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት በመመርመር ነው።

4. ትውፊት የመጽሐፍ ቅዱስን መጀመሪያ ትርጓሜ ይሰጣል

ለምሳሌ የሐዋርያት የሃይማኖት ውሳኔ (ጸሎተ ሃይማኖት) እና የኒቅያ ጸሎተ ሃይማኖት አሉ። እነዚህ ውሳኔዎች ከጥንት የመጡና የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት

በዐጭሩ አጠቃልለው ይዘዋል። ውሳኔዎቹ የብዙ አብያተ ክርስቲያናት ትውፊት ናቸው። በየእሑዱ ይደገማሉ። በየጊዜውም በመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት ይመረመራሉ። አባቶች እነርሱን ባገኙበት ሁኔታ አጠቃላይ የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ብተገቢው መንገድ ስለሚሰጡ እንጠቀምባቸዋለን፤ ለእኛ ጠቃሚ ትውፊት ናቸው።

በቤተ ክርስቲያ ውስጥ የእግዚአብሔር መንፈስ እንደሚሠራና በሌላ በኩልም የሰው ኅጢአት እንዳለ ካመንን፣ ከትውፊቱ የተገኙ አሳባችና ደንቦች በመጠኑ ትክክለኛ፣ በመጠኑ ደግሞ የተሳሳቱ ይሆናሉ። ትውፊትን እንደማይለወጥ መቀጠርና ስለ ትውፊት ማሰብ ፈቃደኛ አለመሆን ሁለቱም ስሕተት ናቸው። ትውፊት ድክመትና ሐሰት ባለበት መንገድ ቢገኝም፣ ዋጋ ያለበት ነገር ሳይኖረው ደግሞ አይቀርም።

ሐ) ትውፊት በጸሎታተ ሃይማኖትና በሃይማኖት መግለጫዎች

ጸሎታተ ሃይማኖትና የሃይማኖት ውሳኔዎች የምእመናንን እምነት ይገልጣሉ። የጥንት አባቶች ጸሎታተ ሃይማኖት ዐጫጭሮች፣ በ16ኛውና በ17ኛው መቶ ዓመት የታወጁት የሃይማኖት ውሳኔዎች ግን ረጃጅሞች ነበሩ። የፊተኞች ምእመናን ሁሉ እንዲቀበሏቸው፣ የኋለኞች ደግሞ እያንዳንዱ ቤተ ክርስቲያን የራሷን እምነት እንድትገልጥ ታወጁ። እነዚህ መግለጫዎች አምስት ዐይነት ሥራ ሊኖራቸው ይችላል፡-

1. እንደ ማስታወቂያ፤ የምእመናንን እምነት ገልጠው ማንነታቸውን ያሳያሉ፤ ኅብረታቸውንና አንድነታቸውንም ያዳብራሉ።

2. እንደ ማስተማሪያ፤ የትምህርታቸው መሠረት በመሆን ለሚመጣው ትውልድ ሃይማኖታቸውን የማስተላለፍ ኅላፊነት መፈጸሚያ ናቸው።

3. እንደ መከላከያና መውቀሻ፤ ከመናፍቃን ትምህርትና ከማንኛውም ስሕተት ሁሉ ለመጠበቅ ይረዳሉ።

4. እንደ መቁጣጠሪያ፤ በሕገ ቤተ ክርስቲያን ሲኖሩ፣ እነዚህ ውሳኔዎች ለአገልጋዮች ወይም ለአባሎች የእምነታቸውን ውሳኔዎች ይገልጣሉ። ብዙ ጊዜ መጥምቃውያን በኅብረት ምስክርነት ሲጠቀሙባቸው፣ ፕረዝቢቴርያኖች ለእነዚህ ውሳኔዎች ጥብቅና ግልጥ ተቀባይነት እንዲኖር ይጠይቃሉ።

5. እንደ ማምለኪያ፤ በመዝሙረ ዳዊት መዝሙረኞች የእግዚአብሔርን ታላላቅ ተግባራት እንደወደሱ ሁሉ፣ ክርስቲያኖች እነዚህን ውሳኔዎች በመድገም ወይም በመዘመር አምላካቸውን ያከብራሉ።

እነዚህ ውሳኔዎች በክርክር እውነትነታቸው ከተፈተነ በኋላ በየቤተ ክርስቲያኑ እንደ መጽሐፍ ቅዱስ የመጀመሪያ ትርጉም ይቈጠራሉና ለቤተ ክርስቲያን አስተዳደር ይጠቅማሉ። ነገር ግን ውሳኔዎች ዓላማቸውን ሳይፈጽሙ ይችላሉ። ይህም ከሚከተሉት ምክንያቶች የተነሣ ይሆናል፡-

ሀ) ቤተ ክርስቲያን እንደሚገባ ሳታከብራቸውና ከእነርሱ ጋር እንደ ታማኝነት መገምገሚያ ሳትጠቀምባቸው በመቅረቷ፤

ለ) ከዘመን ጋር በትክክል ባለመዛመዳቸው (መሠረታዊ አሳባቸውን ከዘመኑ አገላለጥ መለየት ያስፈልጋል)፤

ሐ) የውሳኔዋን ሥልጣን ከመጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን በላይ አድርጋ ስትቁጥር፤

መ) በጥራዝ ነጠቅነት በፊደል በቁም ትርጉም እየጠቀሰች አሳቧና ድርጊቷን ከውሳኔዋ ዓላማ ጋር ሳታዛምድ ስትቀር፤

ሠ) ውሳኔዋ የመጨረሻ ቃል ሳይሆን፤ መግለጫዋን ለማሻሻል እስክትችል ድረስ ለጊዜው የምትመራበት መሆኑን ስትረሳ ናቸው።

መ) የትውፊትና የመጽሐፍ ቅዱስ ግንኙነት

አንዳንዶች መጽሐፍ ቅዱስ በቂ መሪ ነው ሲሉ፤ አንድ ነገር በመጽሐፍ ቅዱስ ወይም በአዲስ ኪዳን ብቻም እንኳ ሳይገኝ በቤተ ክርስቲያን አገልግሎት አይፈቀድም ይላሉ። ለምሳሌ በአዲስ ኪዳን የሙዚቃ መሣሪያዎች ባለመጠቀሳቸው ማናቸውም የሙዚቃ መሣሪያ በቤተ ክርስቲያናቸው እንዲገኝ አይፈቅዱም። የሚበዙቱ ግን በብሉይ ኪዳን ዘመን የሙዚቃ መሣሪያዎች ነበሩ። በዚያን ጊዜ እነዚህ መሣሪያዎች በይበልጥ እግዚአብሔርን ለማመስገን ሰዎችን ከረዱ፤ ዛሬ ምእመናንን ሁሉ ከልብ አምላካቸውን ለማክበር ቢረዱ የምንከለክልበት ምክንያት የለንም ይላሉ።

አንዳንዶች ደግሞ አንድ ነገር ካልተከለከለ ይፈቀዳል ይላሉ። ለምሳሌ ሲጃራ አልተከለከለም፤ ስለዚህ ክርስቲያን ሲጃራ ቢያጤስ ቤተ ክርስቲያን ልትወቅሰው አይገባም ይላሉ። የሚበዙቱ ግን በግልጽ ያልተጠቀሱ ነገሮችን በመሠረታዊነት የመጽሐፍ ቅዱስ ሐቆች መወሰን ይገባናል ይላሉ። ስለዚህ ትምባሆ ብዙ ዐይነት በሽታ ስለሚያመጣና ክርስቲያን ሰውነቱን ለእግዚአብሔርና ለሰው አገልግሎት መጠበቅ ስለሚገባው፤ ሲጃራ ማጤስ ከእግዚአብሔር ቃል ምክር ጋር እንደማይሰማ ይናገራሉ።

ሠ) ትክክለኛ የትውፊት አጠቃቀም

የቤተ ክርስቲያንና የሃይማኖት ድርጊት ሁሉ መንፈሳዊና ጠቃሚ አይደለም። አዲስ እንቅስቃሴ በቤተ ክርስቲያን ካለ ወዲያው መንፈስ ቅዱስ አለበት ማለት አንችልም፤ ዛፍ በፍሬው ይታወቃልና፤ ማቴ. 7፥15-20። መልካሙ ትውፊት በሚከተለው አንቀጽ ከተጻፈው ጋር የተያያዘ ይሆናል።

የቤተ ክርስቲያንን ሁኔታ «ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን» በሚለው ጥናት ስንመረምር፤ ምእመናን በየግላቸው ሳይሆን በማሳበር እንዲኖሩ የእግዚአብሔር ፈቃድ መሆኑን እናያለን። ስለዚህ ምእመናን ሲሰበሰቡ፤ ዋና ሥልጣናቸው መጽሐፍ ቅዱስ መሆኑን ከተሰማሙ በኋላ ያለ ፍርሀት በደስታ፤ «የእግዚአብሔር ቃል በሙላት ይኑርባችሁ፤ በጥበብ ሁሉ እርስ በርሳችሁ አስተምሩና ገሥጹ፤ በመዝሙርና በዝማሬ በመንፈሳዊም ቅኔ በጸጋው በልባችሁ ለእግዚአብሔር ዘምሩ ...» የሚሉትን ትእዛዛት ሊፈጽሙ ይችላሉ፤ ቆላ. 3፥16-17። በዚያን ጊዜ ከታላላቅ የመጽሐፍ ቅዱስ ሰዎች ከነኢሳይያስና ከነጳውሎስ ጋር ብቻ ሳይሆን፤ ከቅዱስ አትናቴዎስና ከዮሐንስ አፈወርቅ፤ ከአውግስጢኖስና ከአኩናስ፤ ከሉቲርና ከካልቪን ጋር እንደዚሁም ከሌሎች ሊቃውንት ጋር በመንፈስ ቅዱስ ተቈጣጣሪነትና መሪነት ተቀምጦ መጽሐፍ ቅዱስን መማርና ከልባችን ከሰማዕታትና ከመላእክት ጋር አምላካችንን ማመስገን ይገባናል። ገና ፍጹማን አይደለንም፤ ነገር ግን በዚህ ሁኔታና መንፈስ እየተሰባሰብን በፍቅር፤ በደስታና በሰላም ካደግን ትውፊቱ ትክክለኛ አይሆንም??

ምዕራፍ 16 - መጽሐፍ ቅዱስና የነገረ መለኮት ጥናት ዕድገት

ይሁዳ «ለቅዱሳን አንድ ጊዜ ስለተሰጠ ሃይማኖት» ምእመናን ይጋደሉ ዘንድ በመጻፉ እምነታችን ከሐዋርያት ጊዜ ጀምሮ መወሰኑንና በትክክል ለመጠበቅ ከባድ ትግል የሚጠይቅ መሆኑን አሳይቷል፤ ይሁዳ 3። ሆኖም በመግባተ እግዚአብሔር መሠረት ትግሉ ጠቃሚ ነው፤ ምክንያቱም ሃይማኖት በየጊዜው በመወሰኑ የነገረ መለኮት ትምህርት እየተብራራ ይሄዳል። እውነት ነው፤ ለጊዜው እውነት ሊዛባ ይችላል፤ በኋላ ግን ከክርክር የተነሣ ከፊት ይልቅ ግልጥ ሆኖ ይታያልና የቤተ ክርስቲያንን ታሪክ በማስተዋል ብንመረምረው፤ የነገረ መለኮት ዕውቀት እያደገ መሄዱን ልናይ እንችላለን።

ሃይማኖታችን የተወለደው በጠባብ ዐውድ ነው። ወደ ሰፊው ዓለም ሲስፋፋ፤ በራሱ ሳይለወጥ ሦስት ገድሎችን ተሻግሮ ማለፍ ግድ ሆነበት፤ እነርሱም ከአይሁድ ወደ አሕዛብ፤ ከዕብራይስጥ ወደ ግሪክ ቋንቋና ከገጠር ወደ ከተማ አኗኗር መሻገር ናቸው። ይህም ሲሆን ሃይማኖታችን በመልክ እንጂ በይዘት አልተለወጠም።

የነገረ መለኮት ትምህርት በአራት ምክንያቶች ሊያድግ ይችላል፤ እነርሱም፡ ሀ) አዲስ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስተዋል፤ ለ) በቤተ ክርስቲያን ላይ በሚነሣ አዲስ ፍልስፍና ተጽዕኖና ስደት፤ ሐ) በቤተ ክርስቲያን ውስጥ የሚነሡ አዳዲስ እንቅስቃሴዎችና ጥያቄዎች፤ መ) ወንጌል ከሌሎች ሃይማኖቶችና ባህሎች ጋር በመጋጠሙ የሚጋጭ መሆኑ ናቸው።

የነገረ መለኮትን ጥናት ዕድገት በተመለከተ የቤተ ክርስቲያንን ታሪክ በልዩ ልዩ አቅጣጫ መመልከት ይረዳል። ይህንም በዐጭሩ በሚከተለው አኳኋን ልንገልጠው እንሞክራለን፡-

ሀ) የአበው ዘመን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ለ) የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ሐ) የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

መ) የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

በአንድ ምዕራፍ የቤተ ክርስቲያንን ታሪክ ሁሉ አጠቃሎ ማቅረብ አደገኛ ነው፤ ብዙ ድብቅ አሳብና የነገረ ሃይማኖት መገምገሚያ ነጥብ ይገኝበታል፤ ስለዚህ አንባቢ ጥንቃቄ እንዲያደርግ እናስገነዝባለን። ሆኖም ዓላማችን ለነገረ መለኮት ጥናት የመጀመሪያ ደረጃ ግንዛቤ ማስጨበጥ ነው።

ሀ) የአበው ዘመን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ (1)

ይህ ዘመን ከ2ኛው እስከ 9ኛው መቶ ዓመት ያለውን ያጠቃልላል። ከዓለማዊ ፍልስፍናና ከመናፍቃን ጋር በመከራከር፤ ስለ እግዚአብሔር፤ ስለ ክርስቶስና ስለ ሰው ብዙ ትምህርት ተወሰነ። አበው በተለይ የመንፈስና የቅዳሳስን ተቃራኒነት፤ የኢትሥጉታዊን ትምህርት መለኮትና የተስፋቢነትን ግብረገብ መቃወም ነበረባቸው። ይህንም ሲያደርጉ፡-

1. ኢረኔዩስ (IRENAEUS፤ 175-195 ዓ.ም. ገደማ ያገለግል የነበረ) «አዳኞችን ፈጣሪዎችን ነው» ብሎ በማስተማሩ፣ ማርቅያንን (MARCION ፤ በ144 ዓ.ም. ገደማ ተወገዘ) እና ግኖስቲካውያንን በትምህርቱ አሸንፎ የብሉይንና የአዲስ ኪዳንን፣ እንደዚሁም የብሉይ ኪዳንን እግዚአብሔርና የኢየሱስን አባት አንድነት አረጋገጠ።

2. አትናቴዎስ (ATHANASIUS፤ 296-373 ዓ.ም.) «ክርስቶስ ፍጹም አምላክ ባይሆን ኖሮ ሊያድነን አይችልም ነበር» በማለቱ የኦርቶዶክስ ትምህርት ኑፋቄ አጋለጠ። ይህንም በማድረጉ የክርስቶስን ሙሉ መለኮትነት አረጋገጠ።

3. አውግስጢኖስ (AUGUSTINE፤ 354-430 ዓ.ም.) «እግዚአብሔር ከሰው የሚፈልገውን እምነትና ፍቅር ይሰጣል» በማለቱ የፔላጊዮስን ትምህርት አከሸፈ። ይህንም በማድረጉ የእግዚአብሔርን ጸጋ ፍጹምነት (ፍጹም ብቃት) አረጋገጠ።

በዚህ ዘመን ሰባት ታላላቅ ጉባኤዎች ነበሩ፤ የሐዋርያት፣ የኒቅያና ጸሎተ ሃይማኖት ዘአፍራቅያ የሚሉት የሃይማኖት ውሳኔዎች በቤተ ክርስቲያን ታወጁ። በእነዚህ ሃይማኖታውያን ሥርዐቶችና በአበው ትምህርትም ሥጢረ ሥላሴናም ሥጢረ ትሥጉት እንደት እንደተወሰኑ እናያለን። በዚህም ዘመን መጽሐፍ ቅዱስ በእግዚአብሔር እንደተሰጠና ሥልጣናዊ መሆኑ ይታመን ነበር፤ ሆኖም ብዙ ጊዜ በምሳሌያዊ ዐይነት በመተርጉሙ ወሳኝ መሆን አይችልም ነበር፤ ም. 13 ሐ5 ይመ.።

ለ) የምሥራቅ (የኦርቶዶክስ) ቤተ ክርስቲያን ታሪክ (2)

ከሐዋርያት ጊዜ ጀምሮ ቤተ ክርስቲያን በግሪክ ዓለም ተተክላ ተገኝታለች። በግሪክ ዓለም በልዩ ልዩ አገሮች «ኦርቶዶክስ» አብያተ ክርስቲያናት አሉ። እያንዳንዷ የራሷን ነጻነት ስታስከብር፣ ከሌሎች ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ጋር በዘመነ አበው የተገኙ የሰባት ጉባኤዎች ውሳኔዎችን ለነገረ መለኮት ትምህርትና ለቤተ ክርስቲያን አስተዳደር ትቀበላለች። እነዚህ አብያተ ክርስቲያናት ራሳቸውን እንደ አንድ ቤተ ክርስቲያን ሊቋጥሩ፣ የምሥራቅ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ወይም የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ተብለው ይጠራሉ።

የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ውስጥ ሦስት ልዩነቶችን እንደሚከተለው ትመለከታለች ፡-

1ኛው፣ ከኬልቂዶን (CHALCEDON፤ 451 ዓ.ም.) ጉባኤ ጀምሮ የግብጽ ቤተ ክርስቲያን ስለ ክርስቶስ ትሥጉት የቄሮሎስን (CYRIL ፤ በ444 ዓ.ም. ሞተ) እና የዲዮስቆሮስን (DIOSCOROS፤ በ454 ዓ.ም. ሞተ) ትምህርት ተከትላ በምሥራቅና በምዕራብ ከነበሩት ከሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ተለየች (3)። በኬልቂዶን ይህ ልዩነት የተፈጠረው በሮም ጳጳስ በልዮ (LEO፤ 400-461 ዓ.ም. ገደማ) ትምህርት ብቻ ሳይሆን፣ በቁስጥንጥንያ ጳጳስ ፖለቲካም ጭምር ነው። እርሱ ከጥንታዊው የማርቆስ መንበር የቁስጥንጥንያው የበላይነት እንዳለውና ከግብጽ ባህልና ቋንቋ የግሪኩ እንደሚበልጥ ለማሳየት ፈልጎ በኬልቂዶን ዲዮስቆሮስን በክርክር ረታው። ከዚያ ጊዜ ጀምሮ የኮፕቲክ (ትርጉሙ የግብጽ ማለት ነው) ቤተ ክርስቲያን ብሔራዊ ማንነቷን እየጠበቀች ቋይታለች። የኦሪየንታል አብያተ ክርስቲያናትም ግሪካውያን ሳይሆኑ ሲማውያን መሆናቸው ታውቋል። ከግብጻውያን ጋር የሶርያ፣ የኢትዮጵያ፣ የሕንድና የኦርማንያ እኅት አብያተ ክርስቲያናት የኦሪየንታል ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ተብለው ከምሥራቅ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ጋር እስከ አሁን ድረስ አንድ ለመሆን ፈልገው ከ1964 ዓ.ም. ጀምረው በውይይት ላይ ናቸው (4)። ብዙ ጊዜ እነዚህ

አምስት አብያተ ክርስቲያናት «ሞኖፎሳይታውያን» ("ONE NATURE") ቢባሉም፤ «ሚያፊሳይታውያን» ተብለው እንዲጠሩ ይፈልጋሉ፤ «ትምህርተ ሥጋዊ» ይሙ።

2ኛው፡ በ1054 ዓ.ም. በሮምና በቁስጥንጥንያ መካከል የነበረው መለያየት ነው። የሮም ቄሣር ቆስጠንጢኖስ በ330 ዓ.ም. ቢዛንታይን የተባለችውን የጥንት ከተማ ቁስጥንጥንያ ብሎ በመሠየም ለምሥራቃዊ መንግሥቱ «ሁለተኛ ሮም» አድርጎት ነበር። ቤተ ክርስቲያንን በተመለከተ ሮም በላቲን የምትተዳደር ቅድሚያ የሚሰጣት ቤተ ክርስቲያን ብትሆንም፤ ቁስጥንጥንያ የግሪክ አብያተ ክርስቲያናትን እያስተዳደረች ቀስ በቀስ ከሮም ቤተ ክርስቲያን በባህልና በትምህርት እየራቀች ሄደች። የምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ለሮም ጳጳስ ቅድሚያን እንጂ ፍጹም ሥልጣንን ለመስጠት ፈቃደኛ አልነበረችም። የሃይማኖት ጉዳይ የሚወሰነው ደግሞ በሮም ጳጳስ ብቻ ሳይሆን፤ ጳጳሳት ሁሉ በሚሰበሰቡበት ጉባኤ መሆኑን አመነች።

ትምህርትን በተመለከተ ሌላ ምክንያት ነበረ። በኒቅያ ጸሎተ ሃይማኖት መንፈስ ቅዱስ ከአብ መሥረጹ ይነገራል። የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ግን ከወልድ መሥረጹን ጨምሮ በማስተማሯ ልዩነት ተከሠተ። የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን 1ኛ፤ ጸሎተ ሃይማኖትን ለመለወጥ ጳጳሳት ሁሉ ያሉበት ጉባኤ መሆን እንዳለበት፤ 2ኛ፤ ይህ ለውጥ በሦስቱ አካላት (አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ መካከል) ያለውን ግንኙነት በትክክል እንደማይጠብቅና እንደዚሁም የመንፈስ ቅዱስንና የቤተ ክርስቲያንን ትምህርት ሊያዛባ እንደሚችል አመነች። የኒቅያ ጸሎተ ሃይማኖት እስከ ዛሬ ድረስ በቅዳሴ የሚደገም በመሆኑ በምዕራብና በምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት መካከል ልዩነት ይታያል።

3ኛው፡ በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በተነሣው በፕሮቴስታንት ተሐድሶ ምክንያት የመጣ መለያየት ነው። በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ተሐድሶ አልተነሣም። በምዕራብ የታየው ተሐድሶና የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ለተሐድሶ የሰጠችው የአጻፋ መልስ በኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ላይ ብዙ ተጽዕኖ አላደረገም።

የምሥራቅ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን፤ የዓለም ጳጳሳት ሁሉ የሚገኙበት ጉባኤ ብቻ ነገረ መለኮትን ለመወሰን እንደሚችል በማመኗ፤ ከሰባቱ ጉባኤዎች ወዲህ ለነገረ መለኮት ዕድገት ዕንቅፋት የሆነ ይመስላል። ይሁን እንጂ እምነቷን ጠብቃለች።

ሐ) የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

1. በመካከለኛው ዘመን የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ከአበው ዘመን በኋላ የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ከ10ኛው እስከ 16ኛው መቶ ዓመታት ድረስ በሮም ጳጳስ እየተመራች ሃይማኖቷን ለማጽናት ጥረት አደረገች። በዚህ ዘመን አንስልም (ANSELM፤ 1033-1109 ዓ.ም.)፤ ክርስቶስ ሰውን ወክሎ በመሞቱ በሰው ጎጢአት ምክንያት የእግዚአብሔርን ገናኘነት (ዕባይ) የሚያረካ መሥዋዕትን እንዳቀረበ አስተማረ።

በዚህ ዘመን የላቲን ትምህርት፤ በተለይም የፕሌቶና የአርስጣጣሊስ ፍልስፍናዎች በዩኒቨርሲቲዎች ሲጠኑ፤ አኩናስ (AQUINAS፤ 1224-1274 ዓ.ም.) ከትምህርተ አስተርጓሚ ያገኘውን ሁሉ ከዓለማዊ ፍልስፍና ጋር ቀይጦ አስተማረ። ይህን ያደረገው በዘመኑ የተነሣውን የእስልምና ትምህርት ለመቃወም ነበረ። በብዙ በኩልም የአውግስጢኖስን አሳብ ተጠቅሟል።

በዚህ ዘመን መጽሐፍ ቅዱስ ወሳኝ ሥልጣን እንዳለው መጽሐፍ ቤቄጦርም፥ አንድን የተለመደ ትምህርት ለመደገፍ የማረጋገጫ ጥቅሶች መዝገብ በመሆን ይጠቅም ነበር።

2. የፕሮቴስታንት ቤተ ክርስቲያን ታሪክ (5)

«ፕሮቴስታንት» የሚለው ቃል «አቤቱታን አቅራቢ» በሚለው ሐረግ ለመተርጎም ቢችልም፥ የመጀመሪያዎቹ ፕሮቴስታንቶች ሲጠቀሙበት፥ የጥንት ቤተ ክርስቲያንን እምነት የሚከተልና የሚመሰክር ሰውን ማመልከታቸው ነበረ። በዚህ መሠረት ፕሮቴስታንቶች በቃሉ ሲጠቀሙ፥ የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንን ትምህርት በልዩ ልዩ ምክንያት ቢቃወሙም፥ የሐዋርያትን እምነት በመቀበላቸውና በማወጃቸው ላይ ያተኩሩ ነበር። የእነርሱ እንቅስቃሴ ዘመን ተሐድሶ ይባላል፤ ተሐድሶ በ1500 ዓ.ም. ገደማ ተጀምሮ በ1650 ዓ.ም. ገደማ ተደመደመ። ተሐድሶው ከፖለቲካ፥ ከኢኮኖሚና ከትምህርታዊ ዐውዶች ጋር የተያያዘ ቢሆንም፥ በተለይ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ለውጥ ይገኝ ዘንድ የተካሄደ ሃይማኖታዊ እንቅስቃሴ ነበረ።

ካቶሊኮች ስለ ሥላሴና ስለ ትሥጉት የአበውን ትምህርት እንደተቀበሉ ሁሉ፥ ፕሮቴስታንቶችም ተቀብለውታል። የተሐድሶ እንቅስቃሴ ስለ ደገነበት መንገድ፥ ስለ ቤተ ክርስቲያን አስተዳደርና ስለ ሥጢራት ብዙ ጥያቄዎችን አነሣ። የእንቅስቃሴው አራማጆች ወደ መጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት መመለሳቸውን በማመን በትውፊታዊ አተረጋገጥም ሳይሆን ቀጥታ መጽሐፍ ቅዱስን በመጥቀስ ትምህርታቸውን አረጋገጡ።

ሉተር (LUTHER፤ 1483-1546 ዓ.ም.)፥ ክርስቶስ በጎጢአተኞች ስፍራ በመስቀል ላይ የሕግን ርግማን መሸከሙንና ሰው በሥራ ሳይሆን በእምነት ብቻ መጽደቁን አስተማረ። ካልቪን (CALVIN፤ 1509-1564 ዓ.ም.)፥ እግዚአብሔር በዘለዓለማዊ ዕቅዱ መሠረት ሁሉን በመፈጸሙና ከሁሉ በላይ ጌታ በመሆኑ፥ የሰው ደኅንነት ከእግዚአብሔር ጸጋ ብቻ መሆኑን በማሳየት የሉተርን ትምህርት አስፋፋ። ሉተርና ካልቪን ቤተ ክርስቲያን የምእመናን ጉባኤ በመሆኗ የሮምን ጳጳስ የበላይ ባለ ሥልጣንነት አልተቀበሉም። ደግሞም ጥምቀትና ቅዱስ ቍርባን እምነትን የሚፈጥሩ ምሥጢራት ሳይሆኑ፥ ላመኑት የእግዚአብሔር ጸጋ መንገዶች፥ ማኅተሞችና ማረጋገጫዎች ናቸው በማለታቸው ከካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ትምህርት ወጡ።

የተሐድሶው ዘመን መሪዎችና ተከታዮቻቸው ረጅም የሆኑ የሃይማኖት መግለጫዎችን ጻፉ፤ ም. 9ለ ይመ.። ከተሐድሶ ዘመን መጀመሪያ ዓመታት ጀምሮ አንዳንዶች፥ ቤተ ክርስቲያን ከመንግሥት ፍጹም መለየት አለባት በማለትና ይህንኑ በተግባር በመተርጎም ተሰደዱ። ከእነርሱ ብዙዎች የሕፃናትን ጥምቀት አልተቀበሉም ነበር። እነዚህ ምእመናን መጥምቃውያን (BAPTISTS) ተባሉ። በመጥምቃውያን አብያተ ክርስቲያናት መካከል ኅብረት ሲኖር፥ እያንዳንዱ ቤተ ክርስቲያን ለራሷ ኅላፊና ተቋማጣሪ ናት። በ1660 ዓ.ም. በእንግሊዝ አገር ከ200 በላይ የመጥምቃውያን አብያተ ክርስቲያናት ነበሩ፤ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በስደት ምክንያት ወደ አሜሪካ ሄደው በቍጥር እጅግ እየበዙ መጡ (6)።

የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን በትሬንት ጉባኤ (7) ከ1545-1563 የተሐድሶውን ትምህርት ተቃውሜ ትምህርቷን ወሰነች። ነገረ መለኮትን በተመለከተ ስለ ሮም ጳጳስ ሥልጣንና ስለ ቅድስት ድንግል ማርያም ልዩ ልዩ ውሳኔዎችን በዐዋጅ አውጥታለች፤ ም. 15ለ1 ይመ.። የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ጉባኤዎችን በየጊዜው አካሂዳለች፤ ሁሉም በትሬንት ጉባኤ መሠረት የተካሄዱ ነበሩ። በ21ኛው ጉባኤ (1962-1965፤

አንዳንዶች ቫቲካን 2 ይሉታል) ከፊት ይልቅ ስለ ሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ግልጽና ሰፊ ያለ አስተያየት ታይቷል፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ላይም ከፍ ያለ ትኩረት ተሰጥቷል (8)።

በ18ኛውና በ19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የ«ሊበራል» ወይም የአመክንዮተ ሰብእ ፍልስፍና እየተስፋፋ ሲሄድ፡ በመጽሐፍ ቅዱስ ትክክለኛነት ላይ ብዙ ጥርጥር አስከተለ። በዚህ ጊዜ በሃይማኖት መግለጫዎች ላይ ምንም አልተጨመረም። የዚህን እንቅስቃሴና ውጤቱን በምዕራፍ 17 እናትታለን። መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ነው የሚሉና ካቶሊኮች በብዙ አገሮች ወንጌልን ሰበኩና ደቀ መዛሙርትን ለማፍራት ቻሉ። ሆኖም ይህ ሥርጭት ለነገረ መለኮት ትምህርት ዕድገትን አላመጣም።

3. በ20ኛው መቶ ዓመት የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

በዚህ ዘመን ስለተነሡት ሦስት አዳዲስ እንቅስቃሴዎች በዐጭሩ ማተት አስፈላጊ ነው።

ሀ) የጳጳስጠቆስጢያውያን አብያተ ክርስቲያናት እንቅስቃሴ

ይህ እንቅስቃሴ ከ1906 ዓ.ም. ጀምሮ ተስፋፍቶ በዓለም ሁሉ ታይቷል። ነገረ መለኮትን በተመለከተ የመንፈስ ቅዱስ ጥምቀት ከዳግም መወለድ በኋላ ሁለተኛው መንፈሳዊ ርምጃ መሆኑና በልሳን መናገር የዚህ ርምጃ ማረጋገጫ እንደሆነ እነዚህ አብያተ ክርስቲያናት የሚሰጡት አዲስ ትምህርት ነው። ከዚህም ጋር በ1ኛ ቆሮንቶስ 12፡7-10 በተጠቀሱት የመንፈስ ቅዱስ ስጦታዎች ላይ ልዩ ትኩረት ይሰጣሉ። በአዲሱ «ካሪዝማቲክ» (9) እንቅስቃሴ ውስጥ ደግሞ እነዚህ ትምህርቶች በሙሉ ወይም በከፊል ቀደም ብለው በተመሠረቱ አብያተ ክርስቲያናት ተስፋፍተው ይገኛሉ።

ጳጳስጠቆስጢያውያን እንደ መጥምቃውያን የእምነት መግለጫዎችን የማዘጋጀት ልምድ አልነበራቸውም፤ ሆኖም እንቅስቃሴያቸው ስለ መንፈስ ቅዱስና ስለ ሥራው አዲስ ጥናት እንዲደረግ ሁሉን አነሣሥቷል፤ እስከ አሁን ድረስ ግን አዲስ የሃይማኖት መግለጫ ወይም የሃይማኖት ውሳኔ አልታወጀም።

ለ) የዓለም አብያተ ክርስቲያናት ጉባኤ

ከካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንና ከልዩ ልዩ ፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት በቀር የታወቁት ዋና ዋና አብያተ ክርስቲያናት ከ1948 ዓ.ም. ጀምሮ በዚህ ጉባኤ ተሳትፈዋል። የጉባኤው መሠረት፡ «እንደ ቅዱሳት መጻሕፍት ቃል ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ አምላክና አዳኝ መሆኑን ማመንና በዚያም እምነት አንድ አምላክ ለሚሆን ለአብ፡ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ የሚገባውን ክብርና ምስጋና የማቅረብ ተልእኮ በኅብረት መፈጸም መልካም ፈቃዳቸው የሆነ አብያተ ክርስቲያናት ማኅበር» የሚለው ነው (10)። ይህ ጉባኤ ብዙ መልካም ሥራ ቢሠራም፡ እስከ አሁን ድረስ ለነገረ መለኮት ዕድገት ማስገኘት አልቻለም። ለዚህ ልዩ ልዩ ምክንያት ቢሰጥም፡ አንዱ የዓለም አብያተ ክርስቲያናት ጉባኤዎች ለሃይማኖት ቃላት ትርጉም በቂ ትኩረት አለመስጠታቸው ይሆናል። ለምሳሌ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ «አዳኝ ነው» ሲሉ የጉባኤ አባላትን ልዩ ልዩ አሳብ ያካትታል። ለምሳሌ ክርስቶስ አንድ ሳይቀር የዓለምን ሰዎች ሁሉ፡ የቤተ ክርስቲያንን አባላት ሁሉ፡ በእርሱ የሚያምኑትን ሁሉ ያድናል፤ ወይም ለዓለም ሰዎች ሁሉ ደኅንነትን ይሰጣል የሚሉ አባላት አሉ። ይህ ልዩነት እያለ በአንድ ቃል በመጠቀማቸው፡ ብዙ የተለያዩ አሳብ ሊኖር ይችላልና የነገረ መለኮት ዕድገት አለመኖሩ አያስገርምም።

ሐ) ዘመናዊ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት

ከ1914 ዓ.ም. ጀምሮ በዓለም ሁኔታ የተነሣ ተስፋቢነት በምዕራቡ ዓለም እየተስፋፋ ሄዷል። ሰዎች በማሰብ ጎይል እየተማመኑ ክርስትናን እየተዉ በመሄድ ላይ ይገኙ ነበር።

በዚህ ዘመን ብዙ አብያተ ክርስቲያናት መቀራረብ የሚገባቸው መሆኑ ታየ። ይህም እንቅስቃሴ «ኢኩመኒካል» (ECUMENICAL) ተብሏል (11)። በመሠረቱ የግሪኩ ቃል «ሰዎች የሚኖሩበት ዓለም» ማለት ሲሆን፣ ዛሬው አጠቃቀም ግን «አንድ ማድረግ» ወይም «ማስተባበር» ማለት ነው። ከኢኩመኒካል አሳብ የተነሣ በልዩ ልዩ ቤተ ክርስቲያን የሚገኙ ምእመናን መጽሐፍ ቅዱስን አብረው ማጥናት ጀምረዋል። ችግሩ መሠረታዊ አሳቦቻቸው «ሰብአዊ»፣ «ትውፊታዊ» እና «መጽሐፍ ቅዱሳዊ» (መግቢያ 4 ይመ.) ስለሆኑ ወደ አንድ አሳብ ለመድረስ ከባድ ሆኖ መገኘቱ ነው። ቢሆንም አሳባቸው ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር እንዲስማማ ሁሉም ስለሚፈልጉ ወደእውነት እንደሚደርሱ ተስፋ ማድረግ ይገባናል። ነገረ መለኮትን በተመለከተ ግን ወደ ዕድገት የሚመሩ ብዙ ፍንጮች ገና አልታዩም።

መ) የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ቅዱስ ፍሬምናጦስ በእስክንድርያው ሊቀ ጳጳስ በቅዱስ አትናቴዎስ በ340 ዓ.ም ገደማ ተሾሞ የመጀመሪያው ጳጳስ መሆኑ የታወቀ ነውና። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ከግብጽ ቤተ ክርስቲያን ጋር ቅርብ ግንኙነት ነበራት። ዛሬ በኦሪየንታል ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት መካከል አንደኛዋ ቤተ ክርስቲያን በመሆን ትቈጠራለች። በዚህ መሠረት ነገረ መለኮትን በተመለከተ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን በሦስቱ ጉባኤዎች፣ በኒቅያ (325 ዓ.ም.)፣ በቀስጥንጥንያ (381) እና በኤፌሶን (431) የተወሰነውን ሁሉ ስትቀበል፣ በኬልቄዶን (451) የተወሰነውን ግን አትቀበልም።

ከ5ኛው መቶ ዘመን ጀምሮ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ሃይማኖቷን ለመጠበቅ ብዙ ትግል አድርጋለች። በተለይ በ7ኛው መቶ ዘመን በሰለሙ ዓረቦች፣ በ9ኛው በቤተ እስራኤላ ገግሥት በዮዲት (በጉዲት)፣ በ16ኛው በግራኝ መሐመድ ወረራና በኢየሱሳውያን (በጀስዊት) ሚስዮናውያን መነኮሳት ምክንያት ቤተ ክርስቲያናዊ ብዙ ተጉድታለች፤ በኋላም በመሳፍንት ዘመን ብዙ ፈተና አጋጥሟታል (12)። በዚህ ጊዜ ውስጥ አዲስ የሆነውን የሃይማኖት ውሳኔ ያዘጋጀ አጼ ገላውዴዎስ (1530-1549) ብቻ ነበረ። በዚህ ውሳኔ ንጉሡ ሦስቱን ጉባኤዎች ከጠቀሰ በኋላ ስለ ሰንበት፣ ስለ መገረዝና አለመገረዝ፣ የአሳማ ሥጋን ስለ መብላትና አለመብላት በአይሁድ ሕግ መሠረት አለመሆኑን አስተማረ (13)። ሆኖም ይህ በነገረ መለኮት ላይ ማብራሪያ መስጠቱን እንጂ ዕድገትን አያመለክትም።

የካቶሊክና የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት የሃይማኖት መግለጫዎችን እንዳወጁ፣ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ሰፊ ያለ የሃይማኖት ውሳኔ ለማውጣት አስፈላጊ ሆኖ አላገኘችውም። ለምን? ተብሎ ብትጠየቅም፣ 1ኛ፣ እንደ አውሮፓ የተሐድሶ እንቅስቃሴ በኢትዮጵያ አልተነሣም፣ 2ኛ፣ ሃይማኖቷን በአምልኮትዋና በባህሏ ትገልጣለች፣ 3ኛ፣ በ21ኛው መቶ ዓመት አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ አዲስ መግለጫ አውጥታ ታውጅ ይሆናል ማለት ይቻላል። ይህንም ለመፈጸም ከአራቱ የኦሪየንታል ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ጋር በስምምነት ለማድረግ ሳትፈልግ አትቀርም።

ከውጭ አገር የመጡ የካቶሊክና የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት የራሳቸውን የነገረ መለኮት ውሳኔዎችና መግለጫዎች ይዘው መጥተዋል። በኦርቶዶክስ፣ በካቶሊክና በፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት መካከል ልዩነት ቢኖርም፣ ነገረ መለኮትን በተመለከተ ብዙ ተመሳሳይነት አለ፤ ሁሉም ስለ ትምህርተ ሥላሴና ስለ ትምህርተ ትሥጉት የሦስቱን ጉባኤዎች ውሳኔዎች ይቀበላሉ፤ ሁሉም ደግሞ ለመጽሐፍ ቅዱስ ከፍተኛ ስፍራ ይሰጣሉ። ስለዚህ ምእመናን ሁሉ ልዩነት በሚፈጠርበት፣ በፍቅርና በትሕትና እየተገናኙ የሌሎችን አሳብ መረዳትና የእግዚአብሔርን ቃል አብረው ማጥናት ይገባቸዋል።

መደምደሚያ

የትምህርተ መለኮት ማብራሪያና ውሳኔ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ በፕሮቴስታንቶች በአመክንዮታዊ ሂደት በዐጭሩ እንደሚከተለው ሊታይ ይችላል ፡-

- እግዚአብሔር ፈጣሪ መሆኑ (ኢረኔየስ፤ 2ኛው መቶ ዓመት)
- በአንድ እግዚአብሔር ሦስት አካላት መገኘታቸው (እነአትናቴዎስ በኒቅያ፤ 4ኛው)
- ክርስቶስ ፍጹም አምላክና ፍጹም ሰው መሆኑ (ኬልቄዶን፤ 5ኛው)
- ሰው ኅጢአተኛ በመሆኑ ጸጋ አስፈላጊ መሆኑ (አውግስጢኖስ፤ 5ኛው)
- የክርስቶስ ሞት ትርጉም መመከቱ፣ ሀ) ሰውን ወክሎ የእግዚአብሔርን ቀጣ ማርካቱ (አንሰልም 11ኛው)፣ ለ) በኅጢአተኛው ስፍራ የሕግን ርግማን መሸከሙ (እነሉተር 16ኛው)
- የመንፈስ ቅዱስ ሥራ፣ የጸጋ አሠራር፣ የመጽደቅ መንገድ፣ የቤተ ክርስቲያንና የምሥጢራቷ ሁኔታ መኖሩ (በተሐድሶ ዘመን)።

ይህን ምዕራፍ ለመደምደም የነገረ መለኮትን ዕድገት ማስገኘት የሚቻለው የሚከተሉት መስፈርቶች ሲሟሉ ነው ፡-

1. አዲሱ ትምህርት ከሌላ የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ጋር ሳይቃረን፣ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በቂ መሠረት ይኖረዋል። የዚህ መልካም ምሳሌ ፡- በ16ኛው መቶ ዓመት የተገኘው ትምህርት የክርስቶስ ሞት በኅጢአተኞች ፈንታ የእግዚአብሔርን ሕግ መፈጸሙን ይገልጣል።

2. ቀደም ሲል ብቻቸውን እውነት የመሰሉትን በአንድነት አጣምሮ በጥሩ አኳኋን ያዛምዳቸዋል። መልካም ምሳሌ ፡- የደኅንነት ዕቅድ በ17ኛው መቶ ዓመት ውሳኔ ማግኘት ይጀምራል።

3. እውነት በሥራ ላይ እንዲውል መንገዱን ያሳያል። መልካም ምሳሌዎች ፡- በአራተኛው መቶ ዓመት የኒቅያ ትምህርት ስለ ሥላሴ እግዚአብሔርን ለማምለክ እንዴት እንደሚገባ ያሳያል፤ በ16ኛው መቶ ዓመት ስለ ጽድቅ መንገድ ሉተር የሰጠው ትምህርት ደኅንነት እንዴት እንደሚገኝ ያሳያል።

4. የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ወደ ፊት እንዲቀጥል ይረዳል። መልካም ምሳሌዎች ፡- ኬልቄዶን በሐዋርያው ዮሐንስና በሐዋርያው ጳውሎስ መልእክታት የሚገኙትን ጥቅሶች ያብራራል፤ ስለ ደኅንነት ዕቅድም ብዙ ጥቅሶችን እንድናስተውል ይረዳል።

5. ከእግዚአብሔር ጋር ኅብረትን ያሳድጋል። አንድ ሊቅ ስለ ቲሊክ (TILLICH) ትምህርት፡ «የእርሱ ትምህርት ትክክለኛ ሊሆን አይችልም፤ ሰው ሊጸልየው አይችልምና» ብሏል (14)።

ማስታወሻ

(1) በዚህ ምዕራፍ የተጻፈውን በይበልጥ ለማጥናት በአንድ የቤተ ክርስቲያን መዝገበ ቃላት እንቅስቃሴዎችንና የታወቁ ሰዎችን መመልከት ይረዳል። ይህን ምዕራፍ ሳዘጋጅ በተለይ THE NEW INTERNATIONAL DICTIONARY OF THE CHRISTIAN CHURCH, (NIDCC) COPYRIGHT ZONDERVAN 1974, BRITISH EDITION PUBLISHED BY PATERNOSTER PRESS ተጠቅሟል። ለአንባቢዎቻችን ምሥት የሰዎችና የድርጊቶች ስሞች፤ ዘመናችም በዚህ ምዕራፍ በእንግሊዝኛ በቅንፍ ውስጥ ተጽፈዋል።

(2) NIDCC ፤ "EASTERN ORTHODOX CHURCH" ይመ.

(3) NIDCC፤ "COPTIC CHURCH" ይመ.

(4) «የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን-እምነት ሥርዐተ አምልኮትና የውጭ ግንኙነት»፤ ትንሣኤ ማሳተሚያ ድርጅት 1988 ዓ.ም.፤ ም.27 ይመ.

(5) NIDCC ፤ "PROTESTANTISM", "REFORMATION.THE." ይመ.

(6) NIDCC፤ "ANABAPTISTS", "BAPTISTS" ይመ.

(7) NIDCC ፤ "TRENT. Council of" ይመ.

(8) NIDCC ፤ "VATICAN 2" ይመ.

(9) «ካሪዝማቲክ» (CHARISMATIC) ፤ በእንግሊዝኛ በሰው ስሜት ላይ የጋለ መንፈስ መኖሩን ቃሉ ሊያመለክት ቢችልም፤ በሃይማኖት ዐውድ በ1ኛ ቆሮንቶስ 12፥7-10 በተጠቀሱት የጸጋ ስጦታዎች ላይ ያተኮራል።

(10) «የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ...»፤ ገጽ 131 ይመ.

(11) NIDCC ፤ "ECUMENICAL MOVEMENT" ይመ.

(12) «የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ...»፤ ገጽ 6-9 ይመ.

(13) «ጽድቀ ሃይማኖት» በሮጀር ካውሊ የተዘጋጀ፤ መንበረ ጳጳሳት ቅድስት ሥላሴ ካቴድራል 1983 ዓ.ም.፤ ምዕራፍ 10 ይመ.

(14) TILLICH, PAUL (1886-1995) NIDCC. ይመ. ይህ ፈላስፋ፤ መጽሐፍ ቅዱስን እንደ እግዚአብሔር ቃል በመቀበል ፈንታ፤ ሰው እግዚአብሔር የ GROUND OF HIS BEING (የህላዌው መሠረት) መሆኑን በምሳሌና በተረት መንገድ ሊረዳው መቻሉን በጀርመንና በአሜሪካ ዩኒቨርሲቲዎች አስተማረ።

ምዕራፍ 17 - መጽሐፍ ቅዱስና አመክንዮተ ሰብእ

ሙሴ፡ «እስራኤል ሆይ፥ ስማ፤ አምላካችን እግዚአብሔር አንድ እግዚአብሔር ነው፤ አንተም አምላክህን እግዚአብሔርን በፍጹም ልብህ በፍጹምም ነፍስህ በፍጹምም ጎይልህ ውደድ» ብሉ አዘዘ፤ ዘዳ. 6፥4-5። እግዚአብሔር አቻየለሽ በመሆኑና የእነርሱ በመሆኑ፥ እስራኤል ለእርሱ መታዘዝ አመክንዮታዊ ነበረ። ጌታችን ይህን ትእዛዝ ሲጠቅስ፥ «እስራኤል ሆይ፥ ስማ፤ ጌታ አምላካችን አንድ ጌታ ነው፥ አንተም በፍጹም ልብህ በፍጹምም ነፍስህ በፍጹምም አሳብህ በፍጹምም ጎይልህ ጌታ አምላክህን ውደድ» ብሉ በፍጹምም አሳብህ የሚለውን ሐረግ በመጨመሩ ፍቅራችንና አምልኮአችን አመክንዮታዊ በመሆኑ ላይ አተኩረ፤ ማር. 12፥29-30። ሐዋርያው ጳውሎስ በሮም ምዕራፍ 1-11 ስለ ሰው ደኅንነት ሰፊ ማብራሪያ ከሰጠ በኋላ፥ «እንግዲህ ወንድሞች ሆይ፥ ሰውነታችሁን እግዚአብሔርን ደስ የሚያሰኝና ሕያው ቅዱስም መሥዋዕት አድርጋችሁ ታቀርቡ ዘንድ በእግዚአብሔር ርኅራኄ እለምናችኋለሁ» ብሉ ለእግዚአብሔር ጸጋና ምሕረት ትክክለኛ የአጸፋ ምላሽ እንዲሰጡ «እርሱም ለአእምሮ የሚመች አገልግሎታችሁ ነው» የሚለውን ምክንያት ሰጣቸው፤ ሮም 12፥1። «ለአእምሮ የሚመች» «ሉጂኪን» የግሪክን ቃል ይተረጎማል፤ ይህም አመክንዮታዊ ማለት ነው። እግዚአብሔር ሰውን በመልኩ ስለፈጠረ ሰው ለሆነና ለሚሆነው ሁሉ ምክንያትን ማወቅ ይፈልጋል። ይህም ትክክለኛ ነው፤ እግዚአብሔር ብዙ ጊዜ ለሚያደርገው ምክንያትን ይሰጣልና። ስለዚህ እግዚአብሔርን በፍጹም አሳባችን ስንወደው፥ የገለጠልንን ሁሉ ለመረዳት እንሞክራለን፤ አስተሳሰባችንም አመክንዮታዊ ነው።

አእምሮ ከሰው የሰውነት ክፍሎች እንደ እጅ ወይም እንደ እግር አይደለም። ሰው ያለ እጅ ወይም ያለ እግር ሊኖር ይችላል፤ ያለ አእምሮ ግን ሰው አይደለም። ሰው በማሰብ ላይ ቢሆንም፥ ተሳስቶ ሊያስብ ይችላል። በትክክል ካሰበ ግን አስተሳሰቡ አመክንዮታዊ ነው። አመክንዮ ከሰው ተለይቶ የሚታይ ነገር አይደለም። የሰው አሳብ ከእውነት ጋር ጉን ለጉን ሲሄድ አመክንዮታዊ ነው፤ ከእውነት የጉደለ ከሆነ ግን አመክንዮታዊ አይደለም።

የሰው ቃል ትክክለኛ መሆኑን የምንመረምረው ብዙ ጊዜ በተናጋሪው ጠባይ መሠረት ነው። ስለዚህ ሰው ታማኝ ከሆነ ቃሉን እንቀበላለን፤ የታወቀ ውሸታም ከሆነ ግን እንቀበለውም። በዚህ መሠረት የእግዚአብሔርን ቃል ማመን እንጂ የሰይጣንን መቀበል አመክንዮታዊ አይደለም። ሔዋን ይህን ባለማድረግ ተሳሳተች፤ አዳምም ባደረገችው ተስማማና በእርሱ ሰው ሁሉ ወደቀ፤ ዘፍ. 3፥1-6፤ ሮም 5፥12፤ 1ቆሮ. 15፥22፤ 1ጢሞ. 2፥14። እንግዲህ ከሰው የምንሰማውን ትምህርት፥ አሳብ፥ ፍልስፍና ... ወዘተ. በእግዚአብሔር ቃል መሠረት መገምገም አመክንዮታዊ ነው።

በልዩ ልዩ ክፍል እንደገለጽነው እስከ 18ኛው መቶ ዓመት ድረስ ክርስቲያኖች ሃይማኖታቸውን በእግዚአብሔር ቃል መሠረት ለመወሰን ይሞክሩ ነበር። ከዚያ ጊዜ ጀምሮ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ልዩ የሆነ አስተሳሰብ ይንጸባረቅ ጀመር። ይህ ዐይነቱ አስተሳሰብ በኢትዮጵያ ብዙ አልተስፋፋም። በምዕራብ አብያተ ክርስቲያናት ግን ብዙ ተጽዕኖ ስላለው፥ አንዳንድ ሚስጥናውያን ይህን አስተሳሰብ በሙሉ ወይም በከፊል ተቀብለው ያስተምሩታል። እንደዚሁም ብዙ ኢትዮጵያውያን ወደ ውጭ አገር ተልከው

ይህ አስተሳሰብ ሥር በሰደደባቸው ዩንቨርሲቲዎችና መንፈሳዊ ኮሌጆች ይማራሉ፤ ወደ ኢትዮጵያም ተመልሰው ይህን አስተሳሰብ ሊያስፋፉ ይችላሉ።

ይህ አስተሳሰብ ወደ ቤተ ክርስቲያን እንዴት እንደገባ በዐጭሩ ለማተት እንሞክራለን። በጀርመን ዩኒቨርሲቲዎች AUFKLARUNG የተባለው የፍልስፍና እንቅስቃሴ በተለይ በ18ኛው መቶ ዓመት ተነሣ። AUFKLARUNG ማለት ENLIGHTENMENT ወይም «አብርሆት» ማለት ነው (1)። ካርል ባርት፡ «አብርሆት በመባል የሚታወቀው እንቅስቃሴ የሰው ሁሉን ቻይነት ባለበት እምነት ላይ የተመረከው የአስተሳሰብ ፍልስፍና ነው» ብሎ ገለጠው። አማኑኤል ካንት የተባለው ፈላስፋ በ1793 ዓ.ም. እንደሚከተለው ጽፏል፡- «አብርሆቱ ሰው በራሱ ላይ ጉዳት ካመጣበት ልጅነት መውጣት ነው። ልጅ ካልተመራ በስተቀር በማስተዋል እንደሚገባው ሊጠቀም አይችልም ... እንግዲህ አይዘህ በማስተዋልህ ተጠቀም የሚለው ማደፋፈሪያ የአብርሆቱ አርማ ነው»።

ይህ ፍልስፍና ወደ ቤተ ክርስቲያን ለምን ገባ? ተብሎ ቢጠየቅ መልሱን በሁለት ደረጃዎች መስጠት ይቻላል። 1ኛ፡ የኅብረተሰብ ሳይንስን ከሚያስተምሩ መምህራን ጋር ትምህርተ መለኮት በዚያ ዘመን በዩንቨርሲቲዎች ይጠና ነበርና ይህ አስተሳሰብ በሌሎች ጥናቶች ሥር ሲሰድ፡ በቀላሉ ወደ ትምህርተ መለኮት መምህራን ሊተላለፍ ቻለ። በመንፈሳዊ ደረጃ ደግሞ ሰው ይኩራል፤ ሔዋን እንዳደረገችው ሰው ለራሱ አሳብን ለመምረጥ ብቃት እንዳለው በቀላሉ ያስባልና ይህን በማድረግ ነጻነቱ ይደሰታል፤ ዘፍ. 3፡6። ሰው እንደዚህ ሲያስብ የአስተሳሰቡ መነሻ ራሱ ነው። በዐይን የሚያየውን፡ በጆሮ የሚሰማውን፡ በእጅ የሚዳስሰውን ይልቁንም የሚያስበውንና የሚሰማውን እንደ እውነት በመቀጠር ይቀበለዋል። እርሱ ንጢአተኛ ስለ መሆኑ ወይም በንጢአት በመበከሉ አስተሳሰቡ ትክክለኛ ስላለመሆኑ ምንም አያስብም፤ «ሁሉን ቻይ ነኝ እኮ!» ብሎ ይገምታልና ከሰው ጋር ሲናገርና ሲከራከር ሌላ ሰው «እውነት» የሚለውና እርሱ «እውነት» ነው ያለው አንድ አለመሆኑን ይመለከታል። አሳቡ እየተቀየረ ለሄድ ይችላልና የእርሱ «እውነት» ይለወጣል። ሌላም ሰው የአንተ «እውነት» ለአንተ «እውነት» ነው፤ የእኔ «እውነት» ለእኔ «እውነት» ነው ይለዋል። እንደዚህ ከሆነ «እውነት» እውነት ነው የሚባለው እንደየሰው አመለካከት ነው፤ ለሕግ፣ ለኅብረተሰብ፣ ለሰው አኗኗር የጋራ የሆነ መሠረት የለም፤ ሁሉ ትርምስ ነው።

ከራሳችን ብንጀምር በተለይ መጽሐፍ ቅዱስን በሚመለከት አስተሳሰባችን እንደሚከተለው ሊሆን ይችላል፡- መጽሐፍ ቅዱስ መጽሐፍ ነው፤ በሰዎች ተጽፏል፤ በሌሎች መጻሕፍት ስሕተቶች አሉ፤ ስለዚህ በመጽሐፍ ቅዱስ ስሕተቶች ይገኛሉ። በፊተኞች ምዕራፎች የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሓፊዎችና በተለይ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ መጽሐፍ ቅዱስ ፍጹም የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን እንዳረጋገጠ አይተናል፤ ም. 6-8 ይመ.። እንግዲህ ሔዋን እንዳደረገችው ሰዎች ከራሳቸው አስተሳሰብ ሲጀምሩ፡ ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ጋር ብዙ እንደሚጋጩና በቤተ ክርስቲያን ላይ ብዙ መለያየትን እንደሚያመጡ ማስተዋል አያስቸግርም።

በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን እንደዚህ የሚያስቡ ሰዎች (LIBERALS) «ሊበራሎች» ተብለዋል። ቃሉ በአንድ በኩል መልካም ነገርን ማለት በሌብና በአሳብ ያለውን ሰፊ ጉዳይ ሊያመለክት ይችላል። ሃይማኖትን በሚመለከት ግን የመጽሐፍ ቅዱስን ወይም የቤተ ክርስቲያንን የበላይ ሥልጣን የማይቀበልን ሰው ያመለክታል። አንዳንዶች «ሊበራል» የሚለውን ቃል ለዘብተኛ ብለው ይተረጉሙታል። እውነት ነው አንዳንድ ሊበራሎች ትሑታን ይሆናሉ ወይም ከእነርሱ አመለካከት ውጭ የሆኑትን

አይነቅፉም፤ ነገር ግን ጥቂቶች ያይደሉ የሌሎችን በተለይ መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ነው የሚሉትን ወይም የቤተ ክርስቲያንን ሥልጣን የሚያከብሩትን እንደ ዐዋቂ ሰዎች በፍጹም አይቁጥሯቸውም።

እያንዳንዱ ሊበራል ለመጽሐፍ ቅዱስ ወይም ለቤተ ክርስቲያን ትምህርት ተገዢ ባለመሆኑና በራሱ አስተሳሰብ ስለሚመራ፣ የግል ማስተዋል ይኖረዋል። ቢሆንም ብዙ ጊዜ በሊበራሎች ዘንድ አንዳንድ አሳቦች ይገኛሉ፤ በትምህርታቸው የተደበቁ ቢሆኑም ጠቅላላ አስተሳሰባቸው የተመረከቡባቸው ናቸው። የሊበራል ሰው ዋና ዋና መሠረታውያን አሳቦች የሚከተሉት ሊሆኑ ይችላሉ፡-

1. በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ስሕተቶች አሉ።
2. እግዚአብሔር በቃል ለሰው በቀጥታ አይናገርም፤ አልተናገረምም።
3. እግዚአብሔር በፈጠረው ዓለም ሁኔታ ጣልቃ ገብቶ አይሠራም።
4. የአዝጋሚ ለውጥ መላምት ትክክለኛ ነው፤ ሕይወትንም ለመመርመር መሠረታዊ ዘዴ ነው።
5. ትክክለኛ ትምህርት መለኮት በመንፈሳዊ ረገድ ሰው ያጋጠመውን እንጂ በአስተርእዮ የተገለጠውን ማጥናት አይደለም።

ሊበራሎች እነዚህንና የመሳሰሉትን አሳቦች በሙሉ ወይም በከፊል መሠረታውያን አድርገው ስለሚቁጥሯቸው፣ በአምስት ሃይማኖታውያን አርእስት ላይ ምን ለውጥ እንደሚያስከትሉ ለማሳየት በዐጭሩ እናትታለን።

ሀ) እግዚአብሔርን በሚመለከት የሊበራሎች አሳብ

አንዳንድ ጊዜ የሊበራሎች አሳብ ወደ መጽሐፍ ቅዱሳዊ አሳብ የሚቀርብ ቢሆንም፣ ብዙ ጊዜ እግዚአብሔር ከዓለምና ከሰው የራቀ መሆኑ ይታሰባል። ሰዓት በባለቤቱ ከተሞላ በኋላ በራሱ እንደሚሠራ ሁሉ፣ ዓለምም በእግዚአብሔር ከተፈጠረ በኋላ እንዲሁ በተሰጠው ኀይል በራሱ ይመራል ይላሉ። በዚህ አስተሳሰብ መሠረት እግዚአብሔር ዓለሙን ይመለከታል፤ ነገር ግን ጣልቃ አይገባበትም። ይህ ትምህርት «ዲይዝም» (DEISM) በመባል ይታወቃል (2)። ዲይዝም፣ እግዚአብሔር ከዓለሙ መለየቱ በአንዱ በኩል ትክክል ቢሆንም፣ በሌላ በኩል፣ «ከእያንዳንዳችን የራቀ አይደለም»፣ «እኔ እስከ ዓለም ፍጻሜ ድረስ ሁልጊዜ ከእናንተ ጋር ነኝ» ከሚሉትና ከመሳሰሉት ጥቅሶች ትምህርት ጋር ፈጽሞ አይገናኝም፤ ሐ.ሥ. 17፥26-27፤ ማቴ. 28፥19-20።

ሊበራሎች የዲይዝምን አሳብ በሙሉ ባይቀበሉም፣ እግዚአብሔር ለሰው በቃል እንደሚናገር ባለማመናቸው ከመጽሐፍ ቅዱስ እውነት ርቀዋል። ይህንም አሳብ በም.1 መ አትተናል።

ለ) አስተርእዮን በሚመለከት የሊበራሎች አሳብ (3)

የ20ኛው መቶ ዓመት ሊበራሎች፣ «አስተርእዮ፣ ሀ) የእግዚአብሔር ሥራ ነው እንጂ የሰው የመሻት ውጤት አይደለም፣ ለ) ከእግዚአብሔር ጋር ግንኙነት የሚመሠረትበት የእርሱ ስጦታ ነው እንጂ ስሕተት የሌለበት መግለጫ አይደለም፣ ሐ) በመታዘዝና በማመን ለፍቅሩ የአጻፋ መልስ የሚጠየቅበት ነው እንጂ ለሰውቀት ብቻ የሚሰጥ ትምህርት አይደለም» ብለው ያስተምራሉ። አስተርእዮ እንዴት እንደሚሰጥ

ልዩ ልዩ አሳብ አላቸው። ከእነርሱ ሊቃውንት መካከል የአራቱን ትምህርት በዐዌሩ ለመግለጥ እንሞክራለን።

1. ዊልያም ተምፑል (4)

እግዚአብሔር፥ እስራኤልን ከግብጽ በማውጣት፥ በታሪካቸው ውስጥ ባደረገላቸው ተአምራት፥ ከሁሉም በላይ ሰው በሆነው በልጁ ሕይወት፥ ሞትና ትንሣኤ በተፈጸሙት ታሪካዊ ድርጊቶች ራሱን አሳየ። አብርሃትን የተቀበሉ ሰዎችም የእነዚህን ድርጊቶች እውነትነትና ልዩ ትርጉም ተረድተው ዐወጁ፤ የተረዱትም በመጽሐፍ ቅዱስ ተጽፏል። በአጠቃላይ አመለካከት አጻጻፋቸው የእግዚአብሔርን የማዳን ታሪካዊ ሂደት በትክክል የሚገልጥ ሲሆን፥ በዝርዝር ሲመረመር ግን ስሕተታዊና ሸካራ ነው። እግዚአብሔርም አሁን በመጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈውን የአስተርእዮን እውነት አመክንዮታዊ፥ የግብረገብነትና የመንፈስ ብልሟ ያለው፥ እንደዚሁም በክርስቲያን ትውፊት የተረጋገጠ መሆኑን እንዲቀበሉት ለአንባቢዎችና ቃሉን ለሚያደምጡ አብርሃትን ይሰጣል።

2. ካርል ባርት (5)

የእግዚአብሔር ቃል የሚለው ሐረግ የአስተርእዮን ሙሉ እውነት ያጠቃልላል። የእግዚአብሔር ቃል ይሰበካል፤ ይጻፋል፤ ይገለጣልም። ደግሞም በጥምቀትና በቅዱስ ቍርባን ይታያል። ቃሉ ሰዎች የሚሰሙት የእግዚአብሔር ንግግር ሲሆን አመክንዮታዊ፥ ግባዊና ሰው ለሰው እንደሚናገር አካላዊ ነው። ከሁሉ በላይ የሆነው የእግዚአብሔር ድርጊት በመሆኑም ሁልጊዜ ደግሞ ምሥጢራዊ ነው። በታሪክ ሰው የሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ፥ አሁን በመንፈስ ቅዱስ አማካይነት በጎይል ከእኛ ጋር በመሆኑ የቃሉ ፍሬ ነው። ትሥጉቱ በዓለም ታሪክ አስተርእዮ ነበረ። ቀኖናውያት ቅዱሳት መጻሕፍቱ በብሉይ ኪዳን ሲጠበቅ በነበረው ተስፋና በአዲስ ኪዳን በተፈጸመው ድል አድራጊ ድርጊት ለክርስቶስ ሰብአዊ ምስክርነት እየሰጡ፥ ክርስቶስን አሁን እንድናውቀው የእግዚአብሔር ድርጊት መሣሪያ በመሆናቸው አስተርእዮ ናቸው። ደግሞም ከቤተ ክርስቲያን መለኮታዊ አተረጓጎም፥ እንደዚሁም ከራሷና ከዓለም የኋላና የአሁን ታሪክ ጋር ክርክር ዐዘል ምርምር በማድረግ ክርስቶስን ማወቅ እንደ እግዚአብሔር አስተርእዮ እውነት ይሆናል። ባርት፥ ይህን ድርጊት በአጠቃላይ ለቤተ ክርስቲያን እንደሚሆን እንጂ ብዙ ፕሮቴስታንቶች በሚመለከቱት መሠረት ለእያንዳንዱ ክርስቲያን እንደሚከሰት አድርጎ አይመለከተውም።

3. ኤሚል ብሩነር (6)

አስተርእዮ፥ እግዚአብሔር የተስፋን ቃልና ትእዛዝን እየሰጠ ከሰዎች ጋር አንድ በአንድ የመገናኘቱ ሥራ ነው። በዓለም ታሪክ እግዚአብሔር በማዳን ሥራው፥ በተለይም በትሥጉትና በመስቀል ቤዛነት ሥራ መገለጥ ብቻ ሳይሆን ይደበቅም ነበር። (ይህ ዐረፍተ ነገር የብሩነር «አዎን-አይደለም» አመለካከት እንደሆነ ልናየው እንችላለን፤ በእርሱ አስተሳሰብ መሠረት ትምህርተ መለኮት ሁሉ በዚህ ዐይነት እንዲጠና መደረግ አለበት)። በዓለም ታሪክ ለእግዚአብሔር የተሰጠ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምስክርነት ሁልጊዜ ትክክለኛ ባይሆንም ከእግዚአብሔር ጋር በተገናኙት ተሰጥቷል፤ አሁንም ሰዎች ከእግዚአብሔር ጋር እንዲገናኙ መጽሐፍ ቅዱስ በመንፈስ ቅዱስ ምስክርነት መሣሪያ ነው። ብሩነር የመንፈስ ቅዱስ ምስክርነት እንደ አንድ ዐይነት አብርሃት መሆኑን የሚመለከት ይመስላል፤ ይኸውም መንፈስ ቅዱስ ከሚገልጥና

ከሚደበቅ፥ እንደዚሁም ሙሉ ትክክለኛነት ከሌለው ከመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክና ትምህርት የእግዚአብሔር ተስፋና ትእዛዝ እንዲደርሰን ያደርጋል።

4. ሩዶልፍ ቡልትማን (7)

በመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ኢተፈጥሮአዊና ተአምራዊ የሆነው ነገር ሁሉ፥ እንደዚሁም በእግዚአብሔር የተሰጡ መልእክቶች ሁሉ እውነት አይደሉም፤ እግዚአብሔር በተፈጥሮ ሁኔታ ጣልቃ እንደማይገባ እናውቃለንና። በተለይም አዲስ ኪዳን ኢየሱስ፥ ክርስቶስ መሆኑን የሚሰጠው ምስክርነት ልብ ወለድ ታሪክ ነው። ኢየሱስ ከድንግል መወለዱ፥ ተአምራቱ፥ ትንሣኤው፥ ዕርገቱ፥ በአብ ቀኝ መቀመጡና ዳግም ምጽአቱ ትክክለኛ ታሪኮች ቢመስሉም፥ ከዘመናዊ ሳይንስ ግኝት በፊት የልብ ወለድ ታሪክ ዐዋቂዎች ለራሳቸው ያገኙትን አዲስ ማስተዋል የመግለጥ ዘዴ ነው። የልብ ወለድ ታሪክ ባለቤት አዲስ ማስተዋልን የሚያገኘው ስለ ኢየሱስ አንድን ነገር በመስማቱና በእውነት የሚራመድ ሰው ለመሆን አሳቡን እንዲወስን እግዚአብሔር ከእርሱ ጋር በመገናኘቱ ነው። ይህ ውሳኔ ምን እንደሆነ ለማስተዋል ቢያስቸግርም፥ ውጤቱ ሰውዬው ስላለፈውና ስለሚመጣው ነገር ሁሉ ዝግጁና ከፍርሀት ነጻ እንዲሆን ነው። አስተርእዮን የተቀበለ ሰው ስለ አንድ ነገር ምንም አዲስ ዕውቀት አያገኝም፤ ሆኖም በፊት ከነበረው የተለወጠ መሆኑንና የራሱን አዲስ ማስተዋል ለሌሎች መናገር ይችላል። ይህንም ማድረግ የሚችለው የአዲስ ኪዳንን ልብ ወለድ ታሪኮች ጠቅሶ ለእርሱ ምን ትርጉም እንደሚሰጡ በማሳየት ነው። በዚህም ድርጊቱ እነዚህ ታሪኮች ከመጀመሪያው መቶ ዓመት ባህል የመነጨ በመሆናቸው ዛሬ እምነትን ለማስፋፋት እንደማይረዱ ያውቃል።

እነዚህ አራት ሰዎች ባላቸው አስተሳሰብ መሠረት በአንድ በኩል እግዚአብሔር አሁን ለሰው ራሱን ዐውቆ እንደሚገልጥ፥ በሌላ በኩል ደግሞ መጽሐፍ ቅዱስ እንዳለ ሲነበብ የእግዚአብሔር ቃል (መልእክት) እንዳልሆነ በአንድነት ይስማማሉ። እያንዳንዱ ደግሞ የራሱ ኢመጽሐፍ ቅዱሳዊ መሠረታዊ አሳብ እንዳለው እናያለንና «እግዚአብሔር ... ለእኛ ተናገረን» የሚለውን ድምፅ በትምህርተ መለኮታቸው ውስጥ አንሰማም፤ ዕብ. 1፥1-2።

ሐ) መጽሐፍ ቅዱስን በሚመለከት የሊበራሎች አሳብ

ሊበራሎች መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል ነው አይሉም። ይህንም የሚያደርጉት በልዩ ልዩ ምክንያት ነው። የመጽሐፍ ቅዱስ አንቀጾች እርስ በርሳቸው ስለማይስማሙ፥ ወይም የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ከዓለም ታሪክ ወይም ከሳይንስ ጋር በሚገባ ሊዛመድ ባለመቻሉ ነው የሚለው ከሚሰጧቸው ምክንያቶች ዋናው ነው። ይህንም በምዕራፍ 8 አትተናል።

ሌሎች ደግሞ የአከጋሚ ለውጥን አሳብ ተከትለው በዚህ መላምት መሠረት የሰውን ሕይወት ታሪክ ሁሉ መተርጉም እንደሚፈልጉ በም. 8ሠ2 አትተናል። መጽሐፍ ቅዱስን በተመለከተ የኦሪት መጻሕፍትን እውነታ ይለውጣሉ፤ በሙሴ አልተጻፉም... ወዘተ ይላሉ። በብሉይ ኪዳን ታሪክ መጻሕፍት ላይም ብዙ ለውጥ ያደርጋሉ። በዚህ አስተሳሰብ የሚታወቀው ሰው ዌልሃውዝን (8) ነበረ፤ ዳርዊን የሳይንስን ጥናት አካሄድ እንደለወጠ ሁሉ፥ ዌልሃውዝን የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት «ዳርዊን» ተብሏል። በብሉይ ኪዳን ዘመን የአስተርእዮ ሂደት ከፍ ያለ መሆኑን በምዕራፍ 3 አይተናል፤ ሆኖም ከዚህ ጋር ሰዎች ብዙ ጊዜ ከእግዚአብሔር እንደራቁ፥ በኋላም ወደተሰጠው አስተርእዮ

እንደተመለሱ ስንገነዘብ፤ ለዌልሃውዝን መላምት በቂ ምክንያት እንደሌለ ልናስተውል እንችላለን።

በራሳቸው አሳብና ስሜት የሚመሩ ሌሎች ሰዎች ደግሞ በልዩ ልዩ የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት አይደሉትም፤ በተለይም «እግዚአብሔር ፍቅር ነው» በሚለው የሚያተኩሩ በመሆናቸው እግዚአብሔር አይቂጣም፤ ሰውን ከእግዚአብሔር ጋር ለማስታረቅ ክርስቶስ በሰው ስፍራ የሕግን ርግማን እንዲሸከም እግዚአብሔር አይጠይቅም ... ወዘተ በማለት ይናገራሉ። መጽሐፍ ቅዱስ እንደዚህ ሲናገር፤ ጸሐፊዎች እንደ ዘመናቸው አስተሳሰብ ጻፉ እንጂ ቃልን ከእግዚአብሔር አልተቀበሉም ይላሉ፤ ወይም ይህን የመሰለውን ምክንያት ሲያቀርቡ፤ በአንድ መንገድም ሆነ በሌላ ግልጽ የሆነውን የመጽሐፍ ቅዱስ ቃል ለማቃለል ይሞክራሉ።

መ) ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስን በሚመለከት የሊበራሎች አሳብ

ሊበራሎች ሁሉ ኢየሱስ የተባለው የናዝሬት ሰው በመስቀል ላይ እንደሞተ ይስማማሉ። ከዚህ ውጭ ስለ ክርስቶስ ማንነትና ስለ ምግባሩ በረከት የተለያዩ አሳቦች አሏቸው። በአራቱ ወንጌሎች የተጻፈውን ከአስተሳሰባቸው ጋር ለማዛመድ፤ 1ኛ፤ በወንጌሎች የተጻፈው የቤተ ክርስቲያን አሳብ እንጂ የክርስቶስ ቃል አይደለም፤ 2ኛ፤ ክርስቶስ የሰዎችን ልብ እንዲያገኝ በፍላጎታቸው መሠረት አስተማረ ወይም 3ኛ፤ በዘመኑ ሰዎች አሳብ ይወሰን ነበር ብለው እንዳስተማሩ በም.6 የመጨረሻ አንቀጾች አትተናል።

ከሊበራሎች ብዙዎች የክርስቶስን ትሥጥትና የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን እንደሚያምኑ ይመሰክራሉ። ክርስቶስ የእግዚአብሔር የባሕርይ ልጅ ከሆነ የተናገረው ሁሉ የእግዚአብሔር ቃል ነው። ነገር ግን ከሊበራሎች የሚበዙቱ እግዚአብሔር በቃል አስተርጓሚነት አይሰጥም ይላሉ። እንግዲህ ይህን እንዴት እንደሚያዛምዱት ልንጠይቃቸው ይገባናል። ክርስቶስ የእግዚአብሔር የባሕርይ ልጅ ከሆነ፤ ቃላቱ የእግዚአብሔር ቃላት አይደሉምን? ቃላቱ የእግዚአብሔር ቃላት ካልሆኑ፤ እርሱን የእግዚአብሔር የባሕርይ ልጅ ማለት እንዴት ይቻላል? የባሕርይ ልጅ ካልሆነ፤ ትሥጥት ምን ማለት ነው? እያልን በመጠየቅ የሚሰጡትን መልስ እንጠባበቅ።

እንደ ቡልትማን ሌሎች፤ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን አያምኑም። ለእነርሱ መጽሐፍ ቅዱስ የመንፈሳዊ ሰዎች ታሪክና ትምህርት ብቻ ነው። ከሌሎች ሁሉ ይልቅ ኢየሱስ መንፈሳውያን ምሥጢራትን የተረዳና ያስተማረ ሰው እንጂ የእግዚአብሔር የባሕርይ ልጅ አልነበረም። የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑ ግን በትምህርቱ ተደጋግሞ ይታያል። የእግዚአብሔር ልጅ ባይሆን ኖሮ «ጋኔን አለበት፤ አብዱልም» የሚለው የተቃዋሚዎች ስድብ ትክክለኛ ነበረ ማለት ነው፤ ዮሐ. 10፥20። ዕብድ ወይም ግብዝ ከሆነ ተአምራቱ ከየት መጡ፤ ሰዎችስ እስከ ሞት ድረስ ለምን ተከተሉት? ብለን ልንጠይቅ እንችላለን። በብዙ በኩል የሊበራሎች አሳብ አመክንዮታዊ አይደለም።

ስለ ክርስቶስ ሞት ሊበራሎች ያላቸው አሳብ ደግሞ ብዙ ጊዜ መሠረት ያለው አይደለም። ክርስቶስ ለምን ሞተ? ተብሎ ቢጠየቁ ራስን መሥዋዕት አድርጎ በማቅረብ የፍቅርን ምሳሌ ለመግለጽ ነው ይላሉ። ሞቱ ይህ ነው፤ ነገር ግን ሲሞት ሰውን ከእግዚአብሔር ጋር ካላስታረቀ፤ የሰውን ኅጢአት በሰው ፈንታ ካልተሸከመ፤ ከሕግ ርግማን ካልዋጀ በመስቀል ላይ ምን ሠራ? ምንም አልሠራምና መሞቱ ከንቱና ሞቻችን እንጂ የፍቅርን ምሳሌ የሚገልጥ አይደለም፤ አመክንዮ የለበትም፤ ለሰውም መልካም ምሳሌ አይሰጥም።

ሠ) የመጽሐፍ ቅዱስ አተረጓጎምን በሚመለከት የሊበራሎች አሳብ (9)

ሊበራሎች በቅርብ ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱስ አተረጓጎም ላይ ልዩ ልዩ ያልተለመደ ትኩረት ማድረግ ጀምረዋል፤ 'ይህም ጥናት "THE NEW HERMENEUTIC" (አዲሱ አተረጓጎም) ተብሏል። አዲሱ አተረጓጎም ከአራት የግንዛቤ ሥሮች በቅሏል፡-

1. ስለ ማስተዋል ሰፋ ያለ አሳብ፤ በትክክል ለመተርጎም የተርጓሚ ስሜት ከጸሓፊ ስሜት ጋር አንድ መሆን አለበት። አለበለዚያ፤ ምንም እንኳን የተጻፈውን በጥሩ ዘዴና በብዙ ጥንቃቄ ብንመረምረው፤ (ም. 13 ይመ.) በትክክል ላናስተውለው እንችላለን። ስለዚህ፤ አተረጓጎም የፍርድ ቤትን ክርክር ወይም የሒሳብን አደማመር እንደ መከታተል ሳይሆን፤ አስደሳች ሥዕልን እንደ መመልከት ነው።

እዚህ ላይ ብዙ እውነት አለ። የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሓፊዎች ሁሉ እግዚአብሔርን ይወዱትና ያገለግሉት ስለነበር፤ ምንም እንኳ ያለንበት ሁኔታ የተለያየ ቢሆንም፤ የእኛ ስሜት ከእነርሱ ጋር አንድ መሆን አለበት።

2. ስለ መጽሐፍ ቅዱስ ቀለል ያለ አሳብ፤ መጽሐፍ ቅዱስ የሚሰጠን የተገለጠውን እውነት ሳይሆን የመንፈሳውያንን ሰዎች ጥልቅ ማስተዋል ነው፤ ስለዚህ ያነሣናል። የመጽሐፍ ቅዱስ ኅይል የተመሠረተው በታሪካዊ ትክክለኛነቱ ወይም በትምህርታዊ እውነተኛነቱ ላይ ሳይሆን፤ እግዚአብሔር በመጽሐፍ ቅዱስ ቃል አማካይነት ከእኛ ጋር በመገናኘቱ ላይ ነው። በዚህ አስተሳሰብ የመጽሐፍ ቅዱስ ቃል ዕውቀት ላይሰጠን ይችላል፤ መጽሐፍ ቅዱሳዊ አሳቦችን ለሕይወታችን መመሪያዎች ላይሆኑ ይችላሉ።

3. ስለ ቋንቋ አሠራር የጠለቀ አሳብ፤ ቋንቋ ሰውን ማስተማር፤ ማሳሰብ፤ ስሜቱን ማነሣነትና ማንቀሳቀስ ይችላል። ስለዚህ ቋንቋን ስንመለከት፤ ከተነገረው ቃል ይልቅ በተናጋሪው ዓላማ ላይ ማተኩር አለብን። በዚህ አስተሳሰብ መሠረት አንዳንዶች ዋናው የአሳብ መነሻና ግብ ከዓለም በላይ ከፍ ብሎ ያለው እግዚአብሔር ወይም ኢየሱስ ክርስቶስ (እንደ ባርት) ሳይሆን፤ የሰው ስሜት (ሽለይርማከር (10)) ወይም የግብረገብ ውሳኔ ይሆናል በማለት ስለ መጽሐፍ ቅዱስ ይናገራሉ።

4. ስለ እውነተኛ ሕይወት የኤግዚስቲንሺያሊስት (EXISTENTIALIST) አስተሳሰብ፤ በዚህ ፍልስፍና ሰው ውሳኔ ቢወስንና ጉዳት ቢደርስበት ርምጃ ለመውሰድ ራሱን በመስጠት፤ እንደዚሁም በዚህ ሂደት ማንነቱን በማስተዋል እውነተኛና ዋጋ ያለው ሕይወት እንደሚኖረው ይታሰባል። በዚህ አስተሳሰብ መሠረት የመጽሐፍ ቅዱስ አተረጓጎም ግብ ይህን መፈጸም ነው።

እነዚህ አራት አስተሳሰቦች «አስገራሚ ከፊል እውነቶች» ናቸው፤ ይኸውም ከእነርሱ መልካም የሆኑ አዳዲስ አሳቦችን ብናገኝም፤ በስተጓላቸው ያሉት ልዩ ልዩ ድብቅ አሳቦች የማስተዋልን አድማሶች ያጨማሉና ወደ ፍጻሜ አያደርሱንም ማለት ነው። በተለይ እነዚህ አራት አመለካከቶች ሦስት ነገሮችን ሊያብራሩልን ይችላሉ፡-

1. ከመጽሐፍ ቅዱስ ጸሓፊዎች ጋር በቋንቋ ስንገናኝ ማስተዋላችን ያድጋል። የእነዚህ ሰዎች «አድማስ» (አስተያየታቸውና ስለ ጠቅላላ ሕይወት ያላቸው አመለካከት) ከመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪ አድማስ ጋር ይገናኛልና ድብቅ አሳቦቹን እንዲመረምር ያነሣሁታል። የኢየሱስ ምሳሌዎች ከአስገራሚ ውጤታቸው የተነሣ ይህን የማድረግ ኅይል አላቸው (ለምሳሌ አባቱ የአባካኙን ልጅ በመቀበሉ፤ ፈረሳዊው

ሳይሆን ቀራጩ በመጽደቁ፣ የወይኑ አታክልት ባለቤት ለሠራተኞቹ ሁሉ እኩል በመስጠቱ ... ወዘተ)።

2. የእኛን ሁኔታ ከመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊ ሁኔታ ጋር አንድ ከማድረጋችን በፊት፣ አስቀድመን የባህላችንን፣ የዘመናችንንና የሁኔታችንን ልዩነት ከእርሱ ጋር መመርመር ያስፈልጋል። አለበለዚያ አድማሶቻችን አይገናኙምና የእኛ አድማስ አይለወጥም። ስለዚህ የእግዚአብሔር መልእክት እንዳያመልጠን ኢየሱስን እንደ 20ኛው መቶ ዓመት ሰው ወይም ራሳችንን እንደ 1ኛው መቶ ዓመት ሰው ማድረግ የለብንም።

3. የተማሪው አድማስ የእግዚአብሔርን ቃል እንዳይሰማ ሊከለክል ይችላል። ስለ ወገን፣ ስለ ጾታ፣ ስለ ገንዘብ፣ ስለ ክብር፣ ስለ ባርነት፣ ስለ ሃይማኖት እንደዚሁም ለሰው ስለማይገልጣቸው ልዩ ልዩ የተማሪው ድብቅ አሳቦች የእግዚአብሔርን መልእክት እንዳይሰማ ሊከለክል ይችላሉ።

በሌላ አንጻር አዲሱ አተረጓጎም ስለ ሦስት መልካም ነገሮች ግልጥ ማሳሰቢያ ይሰጠናል ፡-

1. እግዚአብሔር መልእክቱን የመግለጥ ፈቃድ ያለው ጌታ ነው። መንፈስ ቅዱስ በመጽሐፍ ቅዱስ ቃል እየተጠቀመ የባህልን ገደሎች ማሻገር፣ ዕንቅፋቶችን ሁሉ ማፍረስና ድብቅ አሳቦች ተገልጠው ወደ ብርሃን እንዲመጡ ማድረግ ይችላል።

2. ማስተዋልን የሚሰጠን እንድንታዘዝ ነው፤ መታዘዝም ወደ ሌላ እውነት የሚያስገባ ብርን ይከፍታል። ሆኖም ወደ ዕውቀት የሚደርሱት ፈቃዱን ለማድረግ የሚወዱ ብቻ ናቸው፤ ዮሐ. 7፡17።

3. መጽሐፍ ቅዱስ እውነትን ለማስተማር ብቻ አልተሰጠም። ከዚህም ጋር አድማሳችንን ለማስፋት፣ አካሄዳችንን ለማሻሻልና አምልኮታችን ጥልቅ ስሜት እንዲኖረው የሚያደርግ ሕያው የሆነ የእግዚአብሔር ቃል ነው።

መደምደሚያ

ሊበራሎች የጥንት ቅጂችን በመመርመር በይበልጥ በዕብራይስጥና በግሪክ የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎች ምን እንደጻፉ ከቀድሞው የተሻለ እንድናውቅ ታላቅ ሥራ ሠርተዋል። ሆኖም የመጽሐፍ ቅዱስን ቃል በትምህርተ መለኮታቸው አስተሳሰብ መሠረት መለወጣቸውን ስንመለከት ልናመሰግናቸው አይገባም። በእርኪዎሎጂና በዓለም ታሪክ ጥናታቸውም ዕውቀታችንን ብዙ አስፋፍተውታል።

የሊበራል ትምህርት ሲስፋፋ የሰዎች እምነት በመናወጡ ቤተ ክርስቲያንን ይተዋሉ። ይህ የሚያስደንቅ አይደለም፤ ምክንያቱም ለሰው እምነትና ምግባር በቂ መሠረት የላቸውም። ዋና ስሕተታቸው ምርምራቸውን የሚጀምሩት በመጽሐፍ ቅዱስ ወይም በቤተ ክርስቲያን እንኳን ሳይሆን በራሳቸው መረዳት ነው። በዚህ ምክንያት ትምህርታቸው እየተለወጠ ይሄዳል፤ ሁልጊዜም አዲስ አሳብ ይኖራቸዋል። «አዲስ ነገርን ከመናገርና ከመስማት ውጭ በሌላ ጉዳይ አተኩረው አይውሉም» ከተባሉት የኦቴና ሰዎችና ከመሳሰሉት በስተቀር ማንንም ሊያረኩ አይችሉም፤ ሐ.ሥ. 17፡21። እነርሱም መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ሰው የሚያስተምረውን ትምህርት አልተረዱም፤ ወይም ቢረዱት አያምኑበትም። መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ሰው ማስተዋል፣ «ለፍጥረታዊ ሰው የእግዚአብሔር መንፈስ ነገር ሞኝነት ነውና አይቀበለውም፤ በመንፈስም የሚመረመር ስለሆነ ሊያውቀው አይችልም» (1ቆሮ. 2፡14)፤ ስለ ሰው ልብ፣ «ከሁሉ ይልቅ ተንኩለኛ፣ እጅግም ክፉ ነው» (ኤር. 17፡9)፤ ስለ ሰው ቸርነት፣ «ቸርነት የሚያደርግ

የለም፤ አንድ ስንኳ የለም» (ሮም 3፥12)፤ ስለ ሰው ምኞት፥ «በሥጋችን ምኞት በፊት እንኖር ነበር» (ኤፌ. 2፥3)፤ ስለ ሰው ፈቃድ፥ «እግዚአብሔርን የሚፈልግ የለም» (ሮም 3፥11) ብሎ በመመስከሩ፥ የሰው ሁለንተና በኅጢአት መበከሉ ይታያል። ሊበራሉች ይህን እውነት ልብ ቢያደርጉ፥ ለሃይማኖት ሥልጣን ከሰው አመክንዮ የበለጠውን መሠረት የሚፈልጉ ይመስለናል።

ማስታወሻ

(1) «አብርሆት»፤ NIDCC ፤ "ENLIGHTENMENT" ይመ.

(2) «ዲይዝም»፤ NIDCC፤ "DEISM" ይመ.

(3) አስተርእዮን በሚመለከት የሊበራሎች አሳብ፤ በዚህ ክፍል ውስጥ የሚገኘው ሁሉ ባልታተሙት NDR.J.I. PACKER የትምህርት ማስታወሻዎች ላይ የተመሠረተ ነው።

(4) ዊልያም ተምፑል፤ NIDCC; TEMPLE, WILLIAM (1881-1944) ስለ አስተርእዮ በ NATURE, MAN AND GOD 1933 ጽፏል።

(5) ካርል ባርት፤ NIDCC; BARTH, KARL (1886-1968) ስለ አስተርእዮ በ CHURCH DOGMATICS ጽፏል።

(6) ኤሚል ብሩነር፤ NIDCC; BRUNNER, EMIL (1889-1966) ስለ አስተርእዮ በ REVELATION AND REASON (1941) ጽፏል።

(7) ሩዶልፍ ቡልትማን፤ NIDCC; BULTMANN, RUDOLF (1884 - 1976) ስለ አስተርእዮ በልዩ ልዩ መጻሕፍት ጽፏል።

(8) ዌልሃውዝን፤ NIDCC; WELLHAUSEN, JULIUS (1844-1918) ይመ.

(9) በዚህ ርእስ ውስጥ የሚገኘው በመጽሐፍ መልክ ባልታተሙት በ DR.J.I. PACKER የትምህርት ማስታወሻዎች ላይ የተመሠረተ ነው።

(10) ሽሊይርማከር፤ NIDCC; SCHLEIERMACHER FRIEDRICH (1768-1834) ይመ.